

Múltról a máról

Hatvan éve fejeződött be a második világháború Európában

1945. május 7-én, majd május 8-áról 9-ére virradó éjszaka ismételtén aláírták a nemzeti-szocialista német Harmadik Birodalom megbíztottai a feltétel nélküli megadást a szövetséges nagyhatalmak – az Amerikai Egyesült Államok, a Szovjetunió, Nagy-Britannia és Franciaország – képviselői előtt. Ezzel az aktussal befejeződött a történetírás által II. világháborúnak nevezett nagy világégés európai története. A mintegy hat esztendő, 55 millió ember életét követelő háború Európában befejeződött. Egy új korszak nyitánya volt ez, új lehetőségek, új remények, de újabb csalódások is sokak számára. A háború európai befejezte nem jelentette ugyanazt minden ország számára. Másként élték meg a veszteségek és másként a győztesek és másként a német megszállás alól felszabadult országok lakói és másként a szovjet megszállás alá került népek.

Az 1939. szeptember 1-jével német– lengyel háborúnak indult későbbi világméretű küzdelem sokat változott 1939 és 1945 között. Egykori „szövetségesek”, illetve „fegyvertársak” váltak ellenfelekké, ellenségekké s egymást korábban elutasító országok szövetségekké. Meghatározó minden esetben – amint a történelemben és az életben is szinte mindig – az érdek volt. Ki kivel, miért és hogyan vállalt közösséget és mit várt attól?

1939-ben a hitleri Németország és a sztálini Szovjetunió még közösen osztotta érdekszféráira Európát és ismerte el egymás befolyási övezeteit. 1939. szeptember 1-jén német, szeptember 17-én szovjet hadseregek támadtak Lengyelországra. A két diktatúra fegyveres ereje alig négy hét alatt legyőzte a francia és brit támogatást remélő – arra ígéretet is kapó – lengyeleket.

Franciaország és Nagy-Britannia hadat üzent Németországnak, a szovjet támadást „tudomásul vette”.

A németek – a korábbi megállapodásnak megfelelően – csak nézték Finnország hősies küzdelmét a szovjet támadókkal szemben (1939-1940), a szovjet politikai és katonai vezetés pedig – élén Sztálinnal – örömmel konstataulta miként omlanak össze a kapitalista, imperialista országok – Dánia, Norvégia, Belgium, Luxemburg, Hollandia, Franciaország – Németország 1940-es tavaszi hadműveletei nyomán.

Németország egyetértőleg vette tudomásul a balti országok – Észtország, Litvánia és Lettország – 1940-es „önkéntes csatlakozását a szovjet népek nagy családjához”.

Míg Európában Nagy-Britannia egyedül harcolt a hitleri Németország ellen, addig a Szovjetunió – német egyetértéssel – területeket követelt és kapott Romániától (1940).

1941 júniusában fordulat állt be a háború történetében. Németország megtámadta a Szovjetuniót és ezzel Nagy-Britannia a sztálini Szovjetunióval természetes szövetségesevé vált. 1941 decemberében az amerikai támaszpont, Pearl Harbor elleni japán támadást követően nem csak a megtámadott és a támadó került hadiállapotba egymással, de Mussolini Olaszországa, Hitler Németországa is ellenségnek tekintette az Amerikai Egyesült Államokat. Megindult az ellenségeskedés Japán és Nagy-Britannia között, míg a Szovjetunió és Japán között továbbra is fennállt a béke.

Európa államainak döntő többsége 1941-re a német–olasz szövetségi rendszer „fegyvertára” országává vagy megszállt országgá vált. A kevés semleges állam pedig „jóindulattal” viseltetett a Harmadik Birodalom és Olaszország iránt és gazdasági területen partnereivé vált azoknak.

A háború folyamán a Németországgal és vele koalícióban lévő államokkal szemben létrejött a szovjet–amerikai–brit szövetség – melyhez csatlakozott a De Gaulle vezette Szabad Franciaország, az emigráns csehszlovák, jugoszláv, lengyel kormányok, Csang Kaj-sek „Kínája” és még számos ország –, amely már 1942-ben megfogalmazta háborús célkitűzéseit: a velük szemben állók feltétel nélküli megadásra való kényszerítését.

Ahogy kiszélesedett a háború, úgy bizonyosodott be egyre inkább a rég megfogalmazott állítás, miszerint a tengeri hatalmak ellen nem lehet sikeres háborút vívni Európában. Ezzel egyidőben egyre inkább kirajzolódott a majdani győztesekben a háború után felépítendő Új világ képe, melyet mindenki a saját képére szeretett volna formálni.

1943-ban Teheránban – Sztálin, Roosevelt és Churchill találkozásánál – megszületett már Európa érdekszférákra történő felosztása, de körvonalazódtak az elképzelések is az egész világra.

Teherán után biztosra lehetett venni, hogy az ott elhatározott dolgok nem módosulnak a közeljövőben. Erősebb volt a közös érdek, mint az értékrendekben megnyilvánuló különbözőség.

A szovjet Vörös Hadsereg 1943-1944. évi sikeres hadműveletei, majd a nyugati szövetségesek olaszországi és normadai partraszállásai (1943, 1944) véglegesen megpecsételték a német–olasz koalíció sorsát. A kérdés már csak az volt, hány hónap kell még a győzelemhez?

Európa, súlyos harcok, tízmillió embervesztések és értékek milliárdos pusztulása után, ismét békés arcát mutathatta. Az új arcot azonban már Jaltában és Potsdamban formálták. A győztesek betartva a korábbi megállapodásokat és kiegészítve azokat, a maguk képére formálhatták az általuk elfoglalt/ felszabadított területeket politikai, gazdasági, kulturális téren egyaránt.

Európa amerikai–angol fennhatósága alá került országai visszanyerték a német megszállás előtti szuverenitásukat és ott folytathatták az életet, ahol egykoron kényszerűen megszakították azt.

Kelet- és Közép-Európa országai a szovjet modellt „választhatták”. Az alig egy-két esztendő reménykedések után egyértelművé vált, hogy Magyarországon, Csehszlovákiában, Lengyelországon, Romániában, Bulgáriában, Jugoszláviában más irányt vesznek a változások, a balti államok pedig – 1940-hez hasonlóan – ismét a Szovjetunió tagköztársaságává válnak. Seholy nem állt vissza az 1939-1941 előtti állapot. Nem csak királyságok szűntek meg és uralkodók tűntek el a történelem színpadáról, de az egykori demokráciákat is a „népi demokrácia” váltotta fel, amely elindította ezen országokat a szocialista fejlődés útján. Az eredmény ismeretes: társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális zsákutca. A háborút a győztesek oldalán befejezők és a veszteségek oldalán befejezők is ugyanazt kapták: a kommunizmust, csak az előbbieket „jutalomból”, az utóbbiakat „büntetésből”.

Teherán, Jalta, Potsdam közel öt évtizeden keresztül osztotta meg Európát, hogy Málta után megindulhasson ismét az egységessülés.

S miként élte meg ezt a magyarság s mit hozott számára 1945? Nehéz erre megadni a hiteles választ. Ahány család, annyi válasz, ahány ember annyi egyéni sors. 1938 és 1941 között az ország lakosságának többsége – politikai, vallási, származási, gazdasági helyzetétől függetlenül – örömmel fogadta a területi visszacsatolások eredményeit, melyek egy részét az európai nagyhatalmak is nemzetközi jogilag elfogadottnak tekintették. Sokan vélték úgy, hogy a „nagy háborút” lezáró igazságtalan békeszerződések jogos korrekciójára került sor. Hogy a döntéseknek lehetnek negatív következményei (is), azt kevesen gondolták. A következmény újabb világháborús részvétel, vereség, több százezer magyar pusztulása, értékék milliárdos nagyságának elpusztulása és a szuverenitás elvesztése, illetve korlátozott mivolta lett.

Az 1947-ben aláírt párizsi békeszerződés – amely gyakorlatilag megismételte a trianoni diktátumot – reményt és hitet adott, de a remény nem válhatott valósággá. Közel öt évtizednek kellett elteltetnie ahhoz, hogy a valamikori remény valóra válhasson és létrejöhessen a független, demokratikus Magyarország. Ezen országnak pedig kötelessége hatvan esztendővel a második világháború befejezte után (is) emlékezni mindazokra, akik életüket áldozták és vesztették a nagy pusztulásban. A frontokon elesett, koncentrációs táborokba elhurcolt százvezredek, a hadifogságban elpusztult, málenkij robotból soha vissza nem tértek valamennyien a Haza polgárai voltak; sorsuk, szenvedésük a mi múltunk része és a múlt csak mindennel együtt, közösen vállalható határainkon kívül és belül egyaránt.

Kössön össze bennünket a közös emlékezés, a közös remény, a közös múlt és a viták ellenére is remélt háború nélküli közös jövő, melynek igazi értelmet mi adhatunk!

SZAKÁLY SÁNDOR

A Magyar Testőrgárda az úrnapi kőmenet élén Bécsben, a Grabenon a XX. század legelején

Sztálin, Dimitrov és Renner 1945 tavaszán

1945. április 2-án, négy nappal a szovjet csapatok osztrák területre való bevonulása után Sztálin főhadiszállása, a Sztavka eligazítást küldött a 2. és 3. Ukrán Front parancsnokainak. Tegyek közhírré, hogy a Vörös Hadsereg nem akar osztrák területet bekebelezni, csupán az országot a „német függőségtől” megszabadítani és önállóságának helyreállításában közreműködni. A Sztavka elrendelte, hogy a közigazgatás felépítésére minden helységben a helyi lakosság köréből ideiglenes polgármestert kell kinevezni. Végül parancsba lett adva, hogy „Bécs város polgármesterével bizalmasan közölni kell, hogy a szovjet parancsnokság egy demokratikus erők részvételével létrejövő ideiglenes osztrák kormány képzését nem fogja hátráltatni.” A dolgot azonban nem szabad nyilvánosságra hozni.

Ugyanezen a napon, április 2-án Sztálin telefonon utasította a Kommunista Internacionálé korábbi főtitkárát, a SzKP Nemzetközi Osztályának akkori vezetőjét, Georgij Dimitrovot, hogy válasszon ki néhány osztrákot hazájukba szóló küldetésre. A rendelkezés nem volt szokatlan. Sokkal inkább, a háborúvégi szovjet politikához tartozott, hogy miután a Vörös Hadsereg az adott országot felszabadította, megbízható kommunista hazafiakból képzett „kezdeményező csoportokat” küldtek az országba. A csoportok még a politikai élet megindulása előtt elfoglalták a kulcspozíciókat hazájukban, ezáltal erősítve a kommunista befolyást. A német exilkommunisták pártvezetését már két hónappal korábban „felkérték” hogy tegyen javaslatot megbízható elvtársak németországi bevetésére Most megérkezett ugyanez a felhívás a moszkvai exil-KPÓ-höz.

Dimitrov tehát magához rendelte a Moszkvában tartózkodó KPÓ-főtitkárát, Johann Koplenig-et. Közösen összeállították a névsort, amelyet Dimitrov másnap átküldött Sztálinnak. A javaslat négy szovjet exilbeli osztrák kommunistából állt, Kopleniggel magával és Ernst Fischerrel az élen, valamint az előző év novem-

berében a Szovjetunióban alapított „Osztrák Hadifegyver Antifasiszta Irodája” négy vezetőjéből. Dimitrov ajánlotta még kilenc további elvtársat, köztük Franz Honner és Friedl Fűrberg áthozatalát Jugoszláviából osztrák területre.

Április 4-én Dimitrov újjól fogadta Kopleniget és Peter Wieden-t (aki nem volt valójában más mint Ernst Fischer), hogy a két osztrákot eligazítsa az otthoni bevetésre. Koplenig bemutatta a KPÓ által kidolgozott akcióprogramot az ideiglenes népfőnökség kormány képzésére, megbeszéltek, majd Dimitrov jóváhagyta. Dimitrov megkérdezte, hogy a KPÓ lesz-e Ausztriában a „vezető erő”, mire Fischer azt válaszolta, hogy a pártnak, ha azonnal nem is lesz a legerősebb csoportosulás, „mérlegelni kell a szocializmus felé vezető út minden problémáját olyan körülmények közt, ahol mi, mint kisebbség képesek vagyunk elképzeléseinket fokozatosan keresztülvinni.” Dimitrov elégedettnek tűnt. Még egy utolsó megbeszélés után a kezdeményező csoportot a népfőnökséggel a csomagjában 1945. április 8-án repülővel Budapestet át Ausztriába küldték.

Az előző napon a Politikai Bizottság által „Osztrák Ügyek Politikai Tanácsadó”-jává kinevezett Vlagyimir Dekanocov, aki Sztálin valamikori követe volt Hitler udvarában, és a 15 fős külön e célra létrehozott „Politikai Csoport”, mely a külügyi és az állambiztonsági népbiztoságok tagjaiból állt, az osztrákokkal együtt megkapta az indulási parancsot Ausztria felé. A Politikai Csoport eligazítási terve szerint Ausztriában a teljes közigazgatási gépezetet el kellett bocsátani, és minden hivatalt új, a szovjet parancsnokság által meghatalmazott személyeknek átadni. A Szövetséges Bizottságának létrejöttéig, a terv szerint „nem szabad burzsoá politikai pártok működését engedélyezni, vagy megengedni, hogy saját sajtóorgánumaik legyenek.

Folytatás a 3. oldalon

Koalíciós válság Szlovákiában

A jövő évi választások közeledtével egyre inkább éleződik a pártok közötti versengés a szavazatokért. Ez kihatással van az amúgy sem stabil négy párti koalíció belső viszonyaira is. Az egyes kormánypartokból és frakciókból való kilépések miatt a kabinet már több mint egy éve kisebbségben kormányoz. Minden egyes parlamenti döntéséhez meg kell nyernie a független képviselők legalább egy részének a szavazatát. Volt azonban már olyan helyzet is, hogy az ellenzéki Mečiar vezette Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom (DSZM) szavazatai segítettek a kormányon a parlamenti szavazásnál. Visszatérve a kormánypartokhoz, különösen mély szakadék húzódik a konzervatív kereszténydemokraták (KDH) és a liberális Új Polgári Szövetség (ANO) pártja között. A jelenleg aktuális viszály Martin Fronc kereszténydemokrata oktatási miniszter tevékenysége körül bontakozott ki. Legutóbb mexikói hivatalos újtár kellett megszakítania a matematika érettségi tételek korai kiszivárogtatása miatt. Fronc megismételtette a matematika írásbelit, aminek következtében a középiskolások diákok körében utcai tüntetésekkel tarkított tiltakozó hullám indult el ellene, követelve a lemondását. De nemcsak a középiskolások tüntettek

Fronc ellen, hanem egy idő óta a főiskolások egy része is, akik a folyamatban lévő oktatási reform keretében bevezetendő tandíj ellen tiltakoznak. Kihaszánva a tömeges elégedetlenséget, a Robert Fico vezette baloldali párt, a SMER, a parlamentben kezdeményezte az oktatási miniszter leváltását. Sikerült rendkívüli parlamenti ülést összehívatnia külön erre a pontra. A kormánypartok közül az ANO bejelentette, hogy ugyan képviselői nem fognak Fronc leváltása mellett szavazni, de támogatni sem akarják őt, inkább kivonulnak az ülésről a szavazás előtt. A Mečiar vezette DSZM, amely egy idő óta sajátos lavírozást folytat a Dzurinda miniszterelnök vezette mérsékelt kereszténydemokrata unió (SDKU) és az ellenzéki SMER között, a rendkívüli ülés előtt nem foglalt egyértelműen állást, hogy támogatja-e, vagy ellenzi Fronc leváltását. Végül a szavazásnál nem volt meg a többség a miniszter leváltásához, hiányzott 7 szavazat. A kormánykoalícióhoz tartozó liberális ANO párt képviselői előre bejelentett ígéretükhöz híven, a szavazás megkezdésekor távoztak az ülésteremből. A szavazást egész napos vita előzte meg, amelyben képtelen vádak is elhangzottak.

Folytatás a 5. oldalon

Határon innen - határon túl

PÜNKÖSDÖLŐ

M. államtitkár úr éppen az ünnepi alkalom szünetében érdeklődésemre közölte, bizony nem feledékenységéből nem említette a bécsiek az immár évtizede tervezett magyar rádió- esetleg tv-adások ügye kapcsán. Megindoklása: nem érik el a 10%-ot. Igyekeztem megmagyarázni neki, mennyire képtelenség ez a több mint másfélmillió fővárosban. Közvetítésre még közvetlenebb hangnemet ütött meg: a magyarok nem őshonosok Bécsben, mert ennek előfeltétele a legalább három generációs megszakítás nélküli múlt. Ennek alátámasztására rögvest meg is kérdezte a beszélgetésben szintén résztvevő magyar tagtársamtól: Ön ugye 1956-ban jött?! A válasz: de már én is a második generációhoz tartozom, nem beszélve az unokákról! M. államtitkár úr ezzel nem érte be, hanem mintegy hivatali titok fellebbentéseként közölte: Mit gondolnak, kicsoda vita volt ezzel kapcsolatosan, amin ő is részt vett. Az a véleményem kerekedett felül, amennyiben történetesen a (bécsi) magyarokat őshonosoknak tekintik, akkor utánuk a törökök következnek.

Úgy látszik, nincs, nem is lehet új a Nap alatt, hiszen Paul Kiss névre hallgató képviselő ugyan ezen megindoklással 1992-ben a bécsi magyarok népcsoportkénti elismerését kimondó kormányrendelet kapcsán tiltakozásul lemondott kisebbségi ügyvivői megbízatásáról. Tizenhárom év után ugyanazon hang és érvelés üti fel a fejét, ami aztán ugyanilyen nyomat hagyott a – szerencsére – megfeneklett új alkotmánytervezetben.

Résen kell lennünk, Felebarátaim, és nagyon oda kell figyelni, mi történik velünk, körülöttünk. Nem elégséges a Felszeg – Alszeg viszonylatában tevékenykedni, dacosan kirekesztve látókörünkben a múltunk, nyelvünk, kultúránk tekintetében egy töről fakadtakat. Amennyiben nem emeljük fel földre szegezett tekintetünket, amennyiben megveszteget-hetők vagyunk, ne gondoljuk, hogy népcsoportunknak, közelebbi betájolásban a magyarul beszélő osztályoknak teszünk vele szolgálatot.

Nemrég Oberwart/Felsőőrött járva keserűen tört fel egyik régi ismerősömből az elfojtott panasz: Unterwart/Alsóőrött húsz ház áll üresen; alig születik gyermek. Az ő idejében 35-en voltak ugyanazon évjáratból, legutóbb nyolc gyermek született. Sziget in der Wart, azaz Óriszigeten németül folyik a társalgás a kocsmában, s ha be-

tér valamelyik gyermek fagyaltot venni, természetesen németül rendel meg. Hátborzongatóan szakad ki belőle: Kihal a magyarság!

A Református Gyülekezet díszterme előtt autóbussz áll meg. A kiszállók jobbára nyugdíjasok. Ha nem tudnám vezetőjük láttán, honnan jöttek, azt gondolhatnám, tévedésből állapodtak meg itt: valamennyien németül beszélnek egymás között. De azért eljötték, hogy megtekintsék a Református Olvasókör Színjátszó Csoportja által színre vitt népszínművet. Gúthy László tiszteletes buzgólkodásából, aki a maga nemében odaadóan folytatja Gyenge Inre örökségéért a színdarabok átalakítását, betanítását, színre vitelét. A szereplőket egyedül a darab betanulása és bemutatása hozta össze. Különben egész évben szinte alig tudnak egymásról. Nagy részük nem szülővárosában keresi meg a ke-nyerét, hanem Eisenstadt/Kismartonban, Bécsben, Grácban stb. De azért a színjátszásnak látják még értelmét, habár egymás között németül társalognak.

Ez a mi ausztriai valóságunk: az elcsángósodásnak itteni változata, amikor mintegy liturgikus nyelvvé szublimálódik a magyar. Mert legfeljebb a templomban mondjuk magyarul a Mi-atyánkot, énekeljük a zsoltárokat, vagy az egyházi énekeket, meg persze magyarul ad-juk elő a régi időkbeli átmentett színdarabokat.

Ennek ellenére, még itt is Ady népe vagyunk. Mert Mohács nélkül, tragédia, elnyomatás nélkül demokráciában, jólétben mindehhez Magyarország tőszomszédságában nem dívik az anakronisztikus világot hordozó, archaikus magyar nyelv. A jóléti társadalomban nincs helye a tegnapi világnak; a mai folyamatok, divat mind-mind németül áramlanak felénk és belénk. A materia, az anyag világában materiális gondolkodást szült; s számunkra bizony már-már légneművé vált nyelvünk, kultúránk, a múltunk. A jelent egyetlen válsághelyzet-ként éljük meg. A jövőnk? Van-e jövőnk?

Ha teljesen beleragadunk az anyagias világ kizárólag materialista gondolkodásába, akkor minden jel ellenünk, a holnapunk ellen beszél. Ady népe vagyunk, de nem maradtunk többé azok. Akik Mohácsból mércét kovácsoltak és egész gondolkodásuknak ez a neto-vábjá, elzárták, elzárják az utat a holnaphoz.

Pünkösdkor lángnyelvekként jelenik meg a

jövő. Az egyetértés és együtt gondolkodás tüze. Hinnünk kell Pünkösöd csodájában. Amikor zsidók és pogányok, görögök és rómaiak nyelvük és gondolkodásuk különbözősége ellenére értették egymást, egymásra lettek a közös szellemben, ami testvérekké avatta őket. Talán kemény beszéd ez, mindemellett tömjénzagú, de mindenképpen tegnapi; nincs üzenete a mának.

Tévedés! Minden tegnapi – különösen napjainkban – újszerű, mert a hitből fakadó csodára építkeznek. A tudósok réges rég kimutatták, hogy valamennyi újjászületés a múltba nyúlik vissza, a múltra hivatkozik. A reneszánsz ilyen értelemben újjászületés, ami annak a felélesztését, újrafakadását jelenti, ami már egyszer volt. A mai embernek, nekünk, magyaroknak is, vissza kell találnunk a közös gyökerekhez, mert valahol a mélyben – nem egyszer a tudat alatt – ott lelhető éltető forrásunk, erőnk. Nem külsőséget, díszmagyarkodást jelent ez, hanem felkészültséget, tudást, mely a rohanó időben, az egymást váltó divathullámokban is állja a kihívásokat, mert kitéphetetlen gyökerekkel kapaszkodik abba, ami állandóságot és megmaradást jelent.

Természetesen nem elég ábrándozni, keserűen merengeni, hanem helyzetünket felmérve cselekedni kell, és pedig kéz a kézben egymást érve, egymásra hagyatkozva. Legyen már elégünk Mohácsból, a lehangoltságból, az állandósult kishitűségből, bizalmatlanság-ból. Csak Máték ideje is lejárt. Aki nem zárkózik fel, aki nem képes vagy nem akar egyetemes magyarságban gondolkodni és cselekedni, meg kell tapasztalnia, hogy akadályozza a kibontakozást, és előbb-utóbb teljesen elszigetelődik. Az elhunyt rétegekre pedig ráte-leszik az élet, mert élni akar.

Valami új mozgalmat kellene meghirdetnünk; lehetne jelszónk: „Magyarok vagyunk, magyarul beszélünk!” Mindez egészen természetes módon, szervesen kapcsolódik ahhoz az örömhöz, hogy Ausztria polgárai vagyunk; osztozunk az egész osztrák társadalom sikerében és vállaljuk a ránk háruló feladatokat. Örülünk annak, hogy a határon túl Magyarországon mellett immár Csehország, Szlovákia és Szlovénia magyarsága is az Európai Unió tagjaként élheti meg és magyarként alakíthatja közös jövőnkét.

deák

A KÜLFÖLDI MAGYAR CSERKÉSZSZÖVETSÉG 2005. április 9-én tartotta meg tisztújító közgyűlését a kanadai Torontóban. A közgyűlés témaköre az utolsó négy év munkájának kiértékelése, a következő évek várható kihívásainak összefoglalása és a Szövetség tisztikarának megválasztása volt.

A közgyűlést levélben üdvözölte Sao Paoloból **Piller Éva** és **Chászár Ede**, a KMCSSZ tiszteletbeli elnökei. Szintén üdvözlőt küldtek **dr. Némethy K. Judit**, **Valentiny Géza** prelátus (Bécs), **Cserhalmi Ottó** (Sydney), **Benedekné M. Mária** (Buenos Aires), és **Clevelandből Beodray Ferenc** és **Szentkirályi Pál**. A leköszönő elnökség és tisztségviselők beszámoltak a Szövetség helyzetéről, a célkitűzések megvalósításáról, nevelési eredményekről és a jövő kihívásairól. Az elkövetkező négy év feladatai között szerepelt:

Cserkészeink külföldi magyarságának és ket-tős kötődésének megőrzése

Jellemnevelés, a cserkészes magatartásra való nevelés

Gyakorlati cserkészetmódot bevezetés
Csapatunk fejlesztése

Szövetségünk összetartása és ennek elmélyítése

A Szövetség működéséhez szükséges anyagi alap megteremtése

Együttműködés a Kárpát-medence többi magyar cserkészszevetségével

A délután folyamán a közgyűlés újrávalasztotta a régi elnökséget. **(Lendvai-Lintner Imre**, elnök; **Dömötör Gábor**, alelnök; **Szórád Gábor**, főtítká; és **Vajtay István**, vezetőtisz) valamint a többi tisztségviselőt.

Este több mint 250 vendég gyűlt össze a torontói Szent Erzsébet Római Katolikus Templom nagytermében, hogy egy kellemes vacsorán vegyenek részt. A KMCSSZ új vezetőségének alkalma nyílt elbeszélgetni Torontó magyarságával.

Vasárnap mise és istentisztelet után a cserkészetek bennsőséges keretben emlékeztek meg gróf Teleki Pál főcserkész halálának 64. éves évfordulójáról. **Dömötör Gábor** alelnök idézte fel a magyar cserkészet nagy egyéniségét, akinek élete példaadó a KMCSSZ vezetői és cserkészei számára az elkövetkező évek komoly kihívásaival vívott küzdelemben.

NEW YORK 2005. május 15-én vasárnap 2 órakor a **Bnai Zion Alapítvány** Magyar Művész Színházában **Kulka János** kiváló művész vendégszerepelt: *„Kaddis a meg nem született gyermekért”* című **Kertész Imre** regény színpadi változatát adta elő. A színpadi monológot a Kolozsvártól élő író, **Visky András** írta.

Magyar Művész Színház
136 East 39th St., NY 10016
Info: 212/752-1211/224, dr. Hátori Péter

A NEW YORK-I MAGYAR HÁZ-ban május 22-én 1 órakor **Eperjes Károly** Kossuth díjas előadóművész Arany, Babits, József Attila, Pilinszky és más magyar huszadik századi magyar költők verseiből olvasott fel. 229 East 82nd Street
Info:(212) 249-9360, www.magyarhaz.org

Párizsban május 19-én *„Karinthyáda”* címmel egyedülálló módon, műfajokat és generációkat egyítve mutatták be a francia közönségnek a XX. századi magyar szellemi élet egyik legizgalmasabb családját: szó volt **Karinthy Frigyes** franciául tőnnon megjelenő novelláskötetéről, **Karinthy Ferenc Epepe** c. kötetének ugyancsak friss, negyedik francia kiadásáról, a dinasztia Franciaországban élő tagjainak, **Pierre** és **Judith Karinthy**nak **J.-P. Duval** fotóival megjelent, *Buapest, vízi város* című könyvéről; „legifjabb sarjként” pedig Budapestről a Párizsi Magyar Intézet vendége volt **Karinthy Márton** rendező, akinek *Ördögörcs* című regénye az elmúlt évek egyik legsikeresebb irodalmi műve lett.

A Párizsi Magyar Intézet mozijában május 19-én **Závada Pál** *Jadviga párnája* c. naplóformában írt regényéből készített filmet mutatták be, rendezte **Deák Krisztina**. 26-án pedig **Fábi Zoltán**: *20 óra* című filmjét vetítették.

JAVÍTÁSRA SZORUL A VILÁG MAGYAR SZERVEZETEINEK CÍMTÁRA

Módosításokat, illetve a helyesbített adatokat **Tóth Ágnes** szerkesztőnek, a Magyar Távirati Iroda Rt. Sajtóadatbankjának kérik eljuttatni.

E-posta: totha@mti.hu,
http://magyarsag.mti.hu

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat – a Bécsi Napló 2005/2. számában közzétett 24.704,06 Euro. összeg 2005. május 15-ig az alábbi hozzájárulásokkal növekedett:

Bite Pál Endre:	10,00	Pogány Géza:	20,00
Czenczi Ágota:	60,00	Szabó Bernadett:	3,00
Fürdös Florián:	10,00	Szegő János:	25,00
Kaiser József:	30,50	összesen:	163,50

A támogatások eddig befolyt teljes összege 24.867,56 Euro.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenntartását.

Deák Ernő, elnök Radda István, főtítká Kántás János, pénztáros

További támogatások az alábbi bankfolyószámlára utalhatók át: PS.K., A-1010 Wien, Georg Coch-Platz 1, Bankleitzahl/Bankirányítószám 60000, Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisation in Österreich, Kontószám 7255731.

A Napló postája

kö-alírással kisstilű írás jelent meg a *Bécsi Napló* 2005/2. számában. Az írással nem érdemes foglalkozni, csak az annak olvastán keletkező benyomásokkal. Ezek a benyomások azt sejtetik, hogy bizony a magyar történelem egyes eseményei a mai napig is érzelmek, vágyak, sóvárgások és kialakult rögzelmék mentén csapódtak le a köztudatban. Hamis képzetek ültek meg az emberek jelentős részében. Gyurcsány Ferenc, a jelenlegi miniszterelnök, nem tartozik köszönettel és a magyar nemzet sem hállával azért, hogy – nevezük így, ahogy a valóságban is volt – a Vörös Hadsereg megszállta Magyarországot.

De én most feltennék egy laza kérdést: Miképp is került a Vörös Hadsereg Magyarországra? Köztudottnak kellene lennie annak is, hogy 1941 márciusában miért is adta vissza a Szovjetunió (akivel Magyarországnak diplomáciai kapcsolata volt akkor is) hatalmas pompa kíséretében Paskievics által elvitt 1848-as zászlókat.

Bibó István, így ír a *Magyar demokrácia válsága* c. tanulmányában: *„Az a hadsereget, mely magyar földön a fasiszta örület végzetét beteljesítette, mindenekelőtt három dolog jellemezte: először az, hogy – hála a nyilas árulásnak – nem bevonuló hadsereg volt, hanem harcoló hadsereg, másodsor az, hogy tolatás háboriban harcoló hadsereg, harmadszor pedig az, hogy néphadsereg. Néphadsereg nem úgy, ahogyan minden általános védkötelezettség alapján összeálló hadsereg képletesen a nép hadserege, azonban a háborúba valójában az állampolgársági engedelmesség és a közigazgatási apparátus hatékonysága viszi bele. Az orosz hadsereg, amellyel hogy egy modern és európai módon felszerelt és begyakorolt hadsereg volt, a felkelt nép hadserege volt...”* Ha ezen elgondolkozunk, akkor azon kellene csipetnyit töprengeni, hogy miért is kelt fel a nép (Szovjetunió népe) annak ellenére, hogy jól tudjuk mit jelentett a sztálini diktatúra. Bibó idézett tanulmányában a következőkre is kitér: *„...ez a hadsereg mindenekfelett idegen hadsereg volt. Voltak, akik rettegtek tőle, voltak, akik várták, voltak, akik megszerették, és voltak, akik csalódtak benne; egy várakozást azonban nem teljesített be, amit pedig rágalmozói és hívei tulajdonképpen egyöntetűen vártak tőle: nem világnézeti hadsereg volt, és Magyarországra nem úgy vonult be, mint egy olyan országba, melyet tagállamként a magának tekint, vagy amelyet világnézeti át akar gyúrni, vagy meg akar nyerni. Úgy vonult be, ahogy általában a győzedelmes szomszéd be szokott vonulni: a lakosság érdekeit keményen alárendelve a háború szükségének, és katonáinak harci kondícióját szigorúan fölébe helyezve a lakosság életmegnyilvánulásainak...[...]. legyünk vele tisztában, hogy Magyarország számára életkérdés, hogy a régi világ összeomlása felszabadulás maradjon, illetve felszabadulással legyen, s a beteg magyar társadalomszerkezetnek azok a nyomászó tényezői, melyek a szovjet hadsereg megjelenésére tüntek el: a vadászó urak, a zárt kasziban élő tisztek és hivatalviselők, a csendőrök és sváb lelkű nemzetnevelők vissza ne térhessenek”.*

Egy másik tanulmányában – (Eltorzult magyar alkát, zsákutcás magyar történelem) - Bibó nagyon világosan és érthetően fogalmaz: *„Magyarország a felszabadulással radikálisan és véglegesen kiesett azokból a hamis konstrukciókból, melyekben addigi életét berendezte. Ezeknek összeomlásával megszűnt két dolog, amelynek a megléte idestova száz esztendő óta megakadályozott nálunk minden előrehaladást: a magyar rendi társadalmi világ időn túli fennmaradása és a történelmi Magyarország illúziójának a fenntartására irányuló erőfeszítés. A rendi világ hatalmi, gazdasági és lélektani szerkezetének az összeomlása mérhetetlen megkönnyebbülést jelent emberi életnek és életfeltételek százezret és milliói számára. S ez a megkönnyebbülés néha láthatatlanul, sőt a duzzogás és elégedetlenség felszíne alatt is valahol jelen van mindenben, ami a felszabadulás óta Magyarországon lendületben, optimizmusban és újjáépítésben megmutatkozik. Nem bizonyos azonban, hogy egy olyan mértékben rossz beidegzésű közösség, amilyen a miénk, a valósággal való össze-ütkezés nagy megrázkódtatásaiból feltétlenül jó és termékeny tanulságokat formuláz meg magának...[...]. a döntő lökést a történelemnek kellett megadnia, mely a magyar ellenforradalmi uralom páratlanul dicstelen összeomlásában s az országgyarapítási illúziók véres szétfoslásában mutatta be a nemzetnek, hogy urai nem urak, s eszményei nem eszmények.”*

Fentiekre vonatkozóan nemcsak Bibót lehetne idézni. De felelősen elgondolkodva egyértelmű annak megállapítása, hogy a szovjet Vörös Hadsereg nyomán a megszállás éveiben került Magyarországon szélsőséges diktatúra uralma alá. De az is egyértelmű, hogy ennek létrejöttében a magyar jobboldali politikai vezetésnek és önkritikátlan híveinek legnagyobb a felelőssége.

ÁSZALÓS

Lapzárta minden páratlan hónap 5-én
Telefax: 0043 1 532 60 49

Összefüggéseink tudatában*

*Miként egyre több kátrányos szilánk, ha ég,
Körötte parázsló rongyok kavarnak,
Te lángolsz, s nem tudod, szabad lehetsz-e
még.*

S tiéd-e az, mit birtokodnak mondhat.

*Vagy csak hamu s csak zűrzavar maradna,
Mit kavár vihar, szakadék-mélybe ránt...
És mint örök győzelmek pirkadatja,
A hamuban csillaglik-e majd gyémánt?*

E versidézete Andrzej Wajda 1958-ban készült híres filmjének, a *Hamu és gyémánt*nak templomkapu-boltozata alatt hangzik el a főhős szájából, aki a történet lezárásaként a história szemétdombján végzi. A különböző eszközökkel, de végeredményben a kikényszerített felejtéssel konszolidáló kádárista hatalom jól tudta, hogy e filmet Magyarországon forgalmazni nem szabad, mert a mozinéz az elhangzott versidézete kulcsszavától megnyíló templomcsarnok mélyén 1956 páratlan közösségi áldozatának elhamvadott oltárára, a megízelt szabadság hamuban csillagló gyémántjára láthat. E gyémánt a visszanyerhető emlékezet. És vannak idők, amikor nincs veszedelmesebb az emlékezetnél. Az emlékezet fundamentuma a kultúrának és a történelmi tudatnak, amelyek nélkül se regionális kishazákat belakó tágabb közösségek, se nemzetek önazonossága nem létezhet. Az önazonosság (tudat) apránkénti elvesztésével a nemzet lakossággá válik, s a *lakos* legmeghatározóbb szinonimája ma már a fogyasztó, a *fogyasztó* pedig *csecsemő*, hogy mellőzzük a sértő *rabszolga* kifejezést.

Ebben az értelemben nincs kiszolgáltatottabb ember a lakosnál. Az idős Kossuth Lajos keserű elégedettség emlékeztet vissza, hogy Magyarország lakóit az általa is meghatározott 1848-as változások tették polgárrá, kovácsolták egymással szolidáris, társadalmi osztályok fölötti közösséggé.

Kossuthról szólva kínálkozó annak megemlékése, hogy nagy visszhangot kiváltó amerikai körútjának egyik tömeggyűlésén egy Cyprian Kamil Norwid nevű lengyel költő is részt vett. Nem tartozott nemzetének könnyen lelkesedni tudó tagjai közé, de ezúttal Kossuth fellépésének, szavainak varázshatása alá került. Költőtársáról, Juliusz Slowackiról tartott egyik felolvasó estjén az alábbiakat mondta: „Én senki előtt nem hajtok fejet és ezért hajthatok fejet a száraz ágakból összeillesztett kereszt előtt, s mehetek el fedett fővel Amerika érintetlen erdőiben az ősi tölgyek és hatalmas cédrusok mellett. (...) A költő csak az igazság győzelmét akarja! Én senki más előtt nem hajtok térdet, hacsaknem a források forrása előtt, ezért tisztelem Mickiewiczet, Kossuthot...”

A mottóként idézett, 150 évvel ezelőtt született verssorok, a *Hamu és gyémánt* című film ihletői is tőle, Norwidtól származnak. Ő is ama forrás, aki előtérbe kell hajtaniunk. Az 1821 és 1883 között élt költőnek, prózáirónak, drámaszerzőnek életében mindössze egyetlen verseskötete látott napvilágot. Tizenegy kötetből álló életműve halála után közel száz évvel, 1971-ben jelent meg először.

A nagyvilágban szétszóródott kéziratok összegyűjtése és sajtó alá rendezése leginkább a jeles lengyel irodalomtörténész és esztéta, Juliusz Wiktor Gomulicki érdeme. 1974-ben felkerestem őt tanácsát kérve egy magyarul kiadandó Norwid-kiadásához. Az akkor hatvanöt éves irodalmár váratlan kedvvel fordult hozzám: „Tudja-e, hogy

az én apám látta az orosz hadsereget Magyarországra felvonulni?” Az I. és II. világháború továbbá 1956 eseményeinek ismeretében a kérdés nem lepett meg. „Nem, nem akkor, nem a századunkban, hanem 1849 májusában” – mondta, s csodálkozásomra azzal folytatta, hogy hatvanéves kora után nősült apja karonülőként Osztrólenka egyik főtéri házában erkélyéről bámulta a dél felé masírozó litvániai gárdahadtest színes forgatagát, s a tamburmajortaktust vezénylő föl-földobott botjának csillámai és a zenekar élős hangnyilai különösen az emlékezetébe lövődtek. Juliusz Wiktor Gomulicki még ma is él, kilencvenhatévesen is meglepő szellemi frissességgel jellemzi; meggyőződésem, hogy a Norwid költészetét által kikényszerített napi agytornának köszönhetően.

Ma 2005 márciusában érdemes azt tudnunk, hogy térségünkben él egy ember, akinek apja öntudatlanul is tanúja volt az 1848-as Magyarország elleni orosz beavatkozásnak. Ez az intervenció tett pontot arra a lehetőségre, arra az esélyre, amely a közéurópai térség fejlődése előtt más távlatokat nyithatott volna. Ez a gondolat nem magyar, hanem egy nyugaton élő orosz történésztől, Mihajl Hellertől származik. Ő jegyzi meg Oroszország történetét feldolgozó könyvében: „I. Miklós beavatkozása megmentette az ausztriai császárságot, amelynek trónján az ifjú Ferenc József császár ült. 65 év elteltével még az osztrák-magyar trónon volt, és elindította az I. világháborút, amely – feltehetőleg – távoli következménye volt annak is, hogy az orosz hadsereg elfojtotta a magyar forradalmat.”

Hogy a történelmi időnek 1848-as metszete ennyire – a történelemben egyedülálló módon – személyes tulajdonunk, érzelmi energiaforrásunk lehet, az március 15. páratlanul gazdag jelentéstartalmának köszönhető. Március 15. emiatt olyan történelmi morális háromszögellési pont, amelynek birtokbavételét – legitímációjának ösztönös megerősítéseként – minden magyar kormány megkísérel, hogy onnan vegye számba a múltat és tervezze a jövőt. E kísérlet ezeitől igázából még senkinek sem sikerült.

Március 15-e 1848-ig jószerével csak arról volt emlékeztető, hogy Merseburgnál ezen a napon verték tönkre a kalandozó magyarokat. Ennek történetét azonban sokszorosán felülírta annak a napnak eseményesora, amelynek forgotókönyvírója és rendezője a zseniális poéta, Petőfi Sándor volt. Karnyújtásnyira érezzük őt magunktól. Egy nap, amelynek történetét mégsem csupán az előző este a Pilvax-kávéházban, hanem az azt megelőző húsz, huszonöt év során az országgyűlésben készítették elő. A reformországgyűlés rendszer-változtató munkálatai a vértelen forradalom napjával váltak a társadalom számára eredményé. A rendszerváltozás elmúlt másfél évtizedes tapasztalatainak birtokában döbbenhetünk rá a reformországgyűlések hosszú éveken át kiérlelődött érdekegyeztetés fontosságának, s a pozsonyi ellenzéki képviselők és a pesti forradalmi ifjak összehangoltan pontokban megfogalmazott követeléseinek igazi tartalmára. Az országgyűlés modernizálása szempontjából mindegyik pont létfontosságú, de a legnagyobb jelentőséggel talán a jobbjárfelszabadítást követelő hatodik bírt. Ennek eredményessége révén válik ugyanis 1848. március 15. milliók számára személyes élménnyé. A jobbjárfelszabadítással 1.400.000 jobbjárcsalád egyik óráról a másikra az általa

művelt telek (kb. 24 hold) és lakott ház tulajdonosává válik, ugyanez vonatkozik a csak házzal (és esetleg töredékekkel) rendelkező zsellérek tömegeire is. Az 1848-as rendszerváltozás az érintettek személyükben nemcsak szabaddá, hanem 80%-ukat – változó módon – tulajdonossá is tette. Az 1989/90-es rendszerváltozás általános jellemzője a térségben, hogy sokaknak a lábbelincsel együtt a lábbelijüket is levette.

A magyarhoni jobbjárfelszabadítás nemcsak, hogy időben és időbelileg is a leghamarabb történt, de a legradikálisabbnak is bizonyult. A „radikális” kifejezés fogalma 1848 esetében egyensúlyban van az „érdekegyeztetés” fogalmával. A jobbjárfelszabadítás nem tette tönkre az ország politikai és gazdasági életében meghatározó birtokos osztályt, amelyre felelt polgárság híján a modernizálás feladata hárult. Kártalanítását közös teherként az állam vállalta.

Az 1848-as rendszerváltozás úgy emelte be az „alkotmány sáncái mögé” az addig jogfosztottakat és gazdasági függésben élőket, hogy a feudalizmus kiváltságosait nem tette tönkre. Ezzel kiiktatódtott annak a veszélye, hogy a jobbjárcok és a nemesek egymással szemben kijátszhatók legyenek, mint erre mind 1846-ban, mind 1848-ban Galiciában sor került.

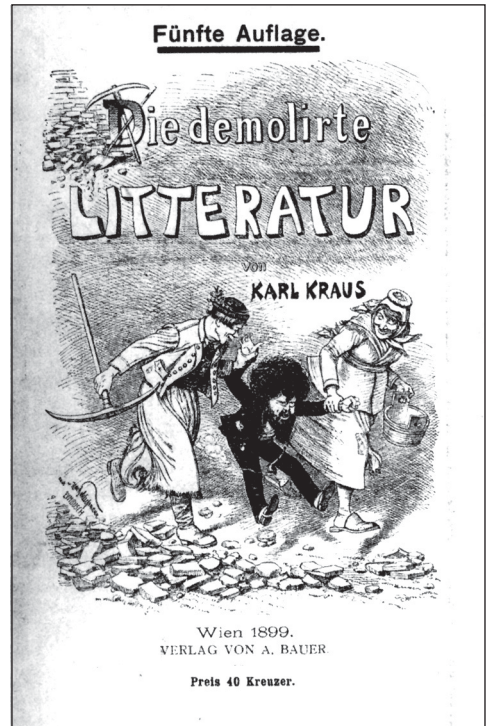
Az 1848-as választási törvényről tudni illik – az Európához való hasonlítgatás mágneses terében –, hogy akkoriban a legkorszerűbbek közé tartozott, ahogy az üres államkasszárt örökölő Batthyány-kormány a maga öt hónapig tartó működésével, s a megoldandó külpolitikai és belpolitikai gondok sokaságával, is a legstabilabbnak bizonyult Európában.

Tevékenysége, eredményessége egyik legbeszédesebb bizonyítéka annak, hogy a magyar politikai elit és maga a magyar társadalom is mennyire felkészült volt. Eppen emiatt március idusa a *felkészültség* szinonimája is a tudatunkban. A felkészültség elengedhetetlen feltétele volt annak, hogy a magyar nemzet sikeresen meg tudta vívni a rákényszerített alkotmányvédő háborút, s 1849 nyarán a legreménytelenebb körülmények között is vállalta a függetlenségi harccá váló küzdelem folytatását.

A szabadságharc során – az elesetteket, súlyosan sebesülteket, fogságba kerülteket is beszámítva – több mint 200.000 fős honvédsereget állított ki, szerelt és fegyverzett fel, látott el az 1848-as rendszerváltozás magyar állama. Ez annak volt köszönhető, hogy a nép bízott a kibocsátott papírpénzben, amely csak az utolsó hetekben veszített az értékéből. Vagyis a nép bízott a papírpénzt kibocsátó kormányában. A kormány működésének hátterét jelentő országgyűlés évtizedekig tartó napi aprómunkával alapozta meg ezt a bizalmat.

Mint említettem, Mihajl Heller orosz történész azt sugallja; ha a magyar szabadságharc győz, más irányt vehetett volna a Baltikum és az Adriatikum közötti térség története: esetleg nem robban ki – például – az I. világháború, amely a tehetetlen Európa szemelattára zajló 1990-es évek véres balkáni drámája idején mintha arra döbbenett volna bennünket, hogy még mindig tart.

Lengyel irodalomtörténész mesterem apja, Wiktor Gomulicki, aki I. Miklós cár alattvalójaként látta meg a napvilágot, 1849 májusában nem tudhatta, hogy orosz uralkodó soha korábban akkora haderőt nem vonlatott fel Európában, mint akkor éppen Magyarországra. Azt se tudhatta,

A Bécsben dolgozó magyar munkás karikatúrája

hogy szülővárosának neve, Osztrólenka ilyen mélyen beleszövídik a magyar történelem zászlószalagjaiba – egy Petőfi nevű költő és egy Bem nevű generális révén. Az utóbbiról írják majd a legszebb lengyel poémát *Gyászraproszódia Bem emlékének* címmel. Szerzője Cyprian Kamil Norwid. Kései utóda a lengyel literatúrában többek között Adam Wazyk. Ő az, aki egyik leghíresebb versét e sorokkal kezdi:

*Veletek voltam aznap, mikor a Bem szobornál
Magyar és lengyel zászlók alatt ujjongtatók.
Nem tudom, közületek ki él még és ki holt már,
Miódn elnémult minden, csupán a tűz ropog.*

*Adam Wazyk 1956. október 23-án nem csak a
versben, hanem a valóságban is ott áll a Duna-
parti Bem szobornál. A forradalomról adott köl-
temény-híradását azzal fejezi be:*

*Hol a felkelők hamván keserű füst terjeng,
A végső mítosz összedől. De Bem emléke ép.*

*Cyprian Kamil Norwid 1851-ben a Bemről
szóló mítosz születéséről ír:*

*Ájult városfalak között gyűrűző körtánc,
Kapun csattanó urnák, csorbul a fejszék éle,
Jerikó falai ledőlnek, mint a sziklák,
S a fény nem penészik meg a nemzetek szemében...*

Tovább, tovább, --

A mai nap üzenete is az, amit Norwid címzett Bem Józsefnek: *Tovább, tovább...* – Végére is Európának ebben a szegletében minden összefügg. Ha nem csupán egyoldalú függéseinknek vagyunk tudatában... És egyáltalán: ha van tudatunk

KOVÁCS ISTVÁN

*) A bécsi magyarok március 15-i megemlékezésén elhangzott ünnepi beszéd utólag megküldött szövege.

Sztálin, Dimitrov és Renner 1945 tavaszán

Folytatás az 1. oldalról

Ezalatt az idő alatt lehetőséget kell nyújtani az osztrák kommunista pártnak, hogy erőt gyűjtson a munkához, megerősítse befolyását a tömegekre és elkezdje kiszélesíteni a harcot Ausztriában a fasizmus maradványai ellen.

Az április 2-i Sztavka-utasítás szerinti ideiglenes polgármesteri kinevezések voltak az első szovjet közigazgatási intézkedések Ausztriában. A helyi szovjet parancsnokságok által április elejétől kifüggesztett 1.sz. parancs elrendelte, hogy a parancsnok a legfelső helyi tekintély. A 2. pont szerint „A polgári hatalom hatáskörét az általam kinevezett ideiglenes polgármester gyakorolja.” Április közepén Joszif Szikin tábornok, a Vörös Hadsereg Politikai Főcsoportparancsnokság helyettes vezetője jelentette, hogy a katonai parancsnokok a szovjet megszállási terület „minden nagyobb helységében” megkezdtek a helyi közigazgatási szervek felállítását.

Néhány helységben a náci annektálásig működő polgármesterek lettek visszahelyezve hivatalaikba, másutt a lakosság által javasolt jelöltek kinevezve, sőt még helyi plébános falu-elöljárói beiktatását is említik. Azonban a Vörös Hadsereg által kinevezett

polgármesterek többsége kommunista volt. Bécsben a szovjet megszállás által kinevezett 21 ideiglenes kerületi polgármesterekből 13, a kerületi rendőrfőnökökből 16 a KPÖ-höz tartozott. Ahol nem-kommunista került az élre, oda tettek mellé kommunista helyettest. A népidemokrácia építése úgy tűnt, megkezdődött.

Karl Renner felbukkan

Április 3-án Karl Renner Gloggnitz-ban az ott létesített helyi szovjet parancsnoksághoz fordult, és felajánlotta szolgálatait a Köztársaság helyreállításában. Állítólag már előző nap mondta egy helybélinek, hogy „fel akarom építeni a Köztársaságot, és ehhez szükségem van az oroszokra.” Renner Kapóra jött a szovjet politikának csak - egy kicsit korán. Tulajdonképpen a szovjet terv szerint először még csak a kommunistáknak kellett volna aktivizálódni. A többi pártok és az ideiglenes kormány csak később szerepeltek a műsoron. Azonban a szovjet vezetés már körülnézett olyan megbízhatónak látszó nem-kommunista politikusok után, akik a Népfrentban a KPÖ-vel együttműködtek volna. A KPÖ Karl Seitz-et, a keresztényszocialista Josef Dobretsberger-t és - Karl Renner-t javasolta. Április 5-én Dimitrov elküldi Sztá-

linnak az 1944-ben a keleti fronton fogságba esett, Ausztriából származó Wehrmacht-tábornok, dr. Fritz Franek kivonatos életrajzát a következő megjegyzéssel: „Lehetséges, hogy ez az osztrák tábornok bizonyos intézkedések foganatosításánál Ausztriában még hasznos lehet.”

Ebben az időpontban Renner azonban már színpadra lépett. Szovjet részről barátságosan fogadták, megtudakolták tőle a lakosság hangulatát, és meghívták, hogy a helyi szovjet főhadiszálláson töltsen az éjszakát. Időközben a hadtest törzse értesítette a 3. Ukrán Front Háborús Tanácsát, és az azonnal továbbjelentette Sztálinnak Renner felbukkanását. Április 4-én moszkvai idő szerint 19:30-kor érkeztek meg Sztálin és a vezérkar főnöke, Alekszej Antonov válasza: „Karl Rennernek bizalmat kell mutatni, és felvilágosítani, hogy „a szovjet csapatok parancsnoksága támogatni fogja őt Ausztria demokratikus rendszerének helyreállításában.”

Azonban még további két hétbe kerül, míg április 17-én 24:00 órakor Moszkvából újabb távirat közli: „Renner ajánlatát az Ideiglenes Kormány megalakításáról elfogadhatónak tartjuk. Renner, és más tekintélyes személyek egyezzenek meg az Ideiglenes Kormány szervezetét illetően.” A kívánt kormányösszetételre egy szót se pazaroltak. Tekintetbe véve a nép-

front-stratégiát, és a szövetségesek jaltai határozatait, melyek ugyancsak kimondták, hogy a demokratikus erőknek együtt kell működniük, az összetétel mindenki számára világos kellett hogy legyen.

A KPÖ eredetileg tervezett előnyéről, befolyásának kiépítéséről, immár szó sem lehetett. Az április 17-i távirat elrendelte, hogy „a kezdeményező csoportot ejteni kell, mivel csak elodázza a dolgot.” A vonalváltás hátterében valószínűleg az a megfontolás állhatott, hogy a kormányt még a nyugati hatalmak megérkezése előtt létrehozva olyan mértékű szovjet behatást lehet kifejteni, ami négy oldali ellenőrzés mellett nem elérhető.

A végülis megalakított kormány összetétele hajszálra megegyezett a Dimitrov által elfogadott tervvel. A KPÖ megkapta a mandátumok 1/3-át, és az általa követelt „állami hivatalokat”. Szovjet politikai tisztek többé vagy kevésbé szelíd nyomással meggyőzték a vonakodó Rennert beleegyezésének szükségességéről. Sztálin azonban valószínűleg később csak nem örült igazán döntésének, hogy Rennert bízta meg 1945 áprilisában a kormányalakítással. A KPÖ az 1945 november 25-i választási vereséggel egy kivételével összes kormánypozíciójáról le kellett hogy mondjon. A népi demokrácia Ausztriában véget ért, mielőtt megkezdődött volna.

Fordította: SZEMERÉDI TIBOR

50 éve írták alá a Varsói Szerződést

1955 május 14-én írták alá a lengyel fővárosban a Varsói Szerződést. Nyolc ország eredetileg 20 évre kötött barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási szerződést, hat évvel a NATO megalakulása után.

A dokumentum rögzítette: olyan európai kollektív biztonsági rendszer megteremtésére törekednek a tagországok, amely minden európai állam részvételén alapul, társadalmi és államrendszerükre való tekintet nélkül. Albánia 1968-ban kilépett a tagországok közül. A Varsói Szerződés 1991 július elsején szűnt meg.

A második világháborút követően a Szovjetunió az általa elfoglalt érdekszféra országaira ráerőltette a maga kétoldalú szerződéseken alapuló szövetségeit, de érdekes módon a NATO 1949-es megalakulására a szocialista blokk országai nem reagáltak. Moszkva véleménye ugyanis az volt, hogy az Észak-atlanti szerződés alapvetően nem befolyásolja az európai erőviszonyokat. Nógrádi György biztonságpolitikai szakértő szerint egészen más volt a helyzet az 1955-ben megszületett Nyugat-Európai Unió megalakításakor, mert a NATO-t kiegészítő szervezeten belül megkezdődhetett az addig pacifikált Nyugat-Németország felfegyverzése.

Abban a pillanatban, amikor 1955-ben Németországot fölvevették a NATO-ba és megállapodás született, hogy 12 hadosztállal föl lehet szerezni a létrejövő új német hadsereget, a Bundeswehr-t, a szovjet válasz az volt, hogy egyrészt fölfegyverezték az NDK-t, másrészt 24 órában belül létrehozták a Varsói Szerződést - mondta Nógrádi György.

Az eredetileg 20 évre létrehozott barátsági és segítségnyújtási szerződés a tagoknak nem adott a NATO-éhoz hasonló jogokat és Moszkva egyeduralmával az újabb világháború ese-

tén szükséges lépésekre készült. Az NDK felfegyverzése ugyan látványos volt, de tudható, hogy a keletnémet hadseregnek csak statisztai szerep jutott volna, hiszen az ott állomásozó szovjet főerők 40 óra alatt tervezték elfoglalni Európát a Német síkságon keresztül. A "nyolcak" végül is két katonai beavatkozást éltek meg: 1956-ban a magyarországi forradalom leverését a szovjet erők vállalták magukra, 1968-ban azonban Románia kivételével az egész szövetség megmozdult a "prágai tavasz" hírére. A budapestiek és később a prágaiak reményei ellenére mindkét beavatkozás a Varsói Szerződés belügye maradt.

Nógrádi György szerint a szovjetek Magyarországon bármit megtehettek '56-ban, hiszen az amerikai vezetés reálpolitikailag - és mint mondta: ez ma nagyon nem szimpatikus, de ettől ez az igazság - úgy állt hozzá, hogy ez szovjet érdekszféra. A szovjetek 1968-ban előre értesítették a NATO-t, hogy Csehszlovákiát a Varsói Szerződés meghatározott államaival együtt elfoglalják.

Amikor a '80-as években felgyorsult a szocialista blokk szétesése, egyértelművé vált, hogy a Varsói Szerződésre semmi szükség. A valódi szuverenitásukat visszanyerő országok mind ragaszkodtak függetlenségükhöz, azonban nagyon rövid idő után mindegyikük az euro-atlanti integráció útjára lépett.

Számunkra fontos, hogy 1991 nyarán hazánk kezdeményezte először a szövetségből való kilépést, azonban a szakértők szerint a Varsói Szerződés szétesése olyan törvényszerűség volt, ami miatt a szervezet a Szovjetunió 1991 decemberi megszűnése után semmiképpen sem élhetne volna meg az 1992-es évet.

KOTSIS MÁRK, MR

60 – 50 – 10

Ausztria 2005-ben három fontos történelmi eseményt ünnepel: a függetlenség visszanyerésének hatvanadik, az Államszerződés megkötésének ötvenedik és az EU-tagság tizedik évfordulóját.

Amikor 1945. április 27-én, még tizenegy nappal a Német Birodalom kapitulációja előtt, a Karl Renner vezette ideiglenes osztrák kormány megalakult és kiáltozta a független Osztrák Köztársaságot, akkor Magyarország már több mint három hete szabad („felszabadult”) volt. A magyar Ideiglenes Nemzeti Kormány még korábban, 1944. december 22-én került hatalomra. Mindkét megszállt ország kormánya azért volt "ideiglenes", mert úgy Ausztriában, mint Magyarországon a nagyhatalmak Szövetséges Ellenőrző Bizottsága gyakorolta a politikai főhatalmat. Egy nagy különbséggel: míg Ausztriában mind a négy győztes nagyhatalom élhetett és élt is ezzel a lehetőséggel, addig Magyarországon csak Vorosilov marsall képviselte a Bizottságot és csak az ő hozzájárulásával születhettek kormányzati döntések, miután mind az angolszász nagyhatalmak, mind Franciaország tudomásul vették, hogy az ország szovjet érdekszférának számít. Így a magyar kormány tagjait Moszkvában jelölték ki.

Ausztriában valóban egy demokratikus fejlődés vette kezdetét, Magyarországon pedig az évtizedekig tartó szovjetizálás és pártállami diktatúra indult be. A kommunista hatalom kizárólagossá tétele érdekében a Szovjetunió azt is megakadályozta, hogy Magyarország Ausztriához hasonlóan részesüljön a Marshall-tervből.

Magyarország megszállása az 1947-es párizsi békeszerződéssel ért véget, amely jogilag is visszaállította a trianoni határokat, sőt Csehszlovákiának itélte további három magyar falut: Dunacsúnt, Járfalut és Oroszárt. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság befejezte magyarországi tevékenységét, de a békekonzferencia hozzájárult ahhoz, hogy a további is megszállt Ausztriában jelenlétét szovjet hadbíró biztosítására Magyarországon 50 ezer szovjet katona állomásozzon. Így váltak a megszállók „ideiglenesen hazánkban tartózkodó szovjet csapatok"-ká.

1955-ben aláírták az osztrák Államszerződést, Magyarország pedig a Varsói Szerződés tagállama lett. Ez az új jogcím tette a szovjet csapatok további tartózkodását lehetővé, miután Ausztriából ki kellett vonulniuk. Ausztriában egy addig ismeretlen fellendülés vette kezdetét, Magyarországon pedig végleg konszolidálódott a pártállam. Majd az 1956-os forradalom és szabadságharc gyógyíthatatlan sebet ejtett a rendszeren, amely ezáltal az 1960-as és 70-es évek folyamán a Kádár féle „létező szocializmus"-sá alakult. Ebből fejlődött ki az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltozás, amely Magyarországon is létrehozta - 44 év késéssel -

a polgári demokráciát és a szociális piacgazdaságot, sok tekintetben osztrák mintára.

A Kádár-korszakból származó 20 milliárd dolláros államadósság és a rendszerváltozás gazdaságpolitikai következményei súlyos válsághoz vezettek Magyarországon. Így néhány héttel azután, hogy Ausztria 1995. január 1-jén, társadalmi és gazdasági fejlődésének tőpőntjén belépett az Európai Unióba, Magyarországon megszorító intézkedések léptek hatályba: a „Bokros-csomag", még nagyobbra növelve a két szomszédos ország életszínvonalát közti különbséget. Majd az ezt követő stabilizáció lehetővé tette Magyarország csatlakozását is az Európai Unióhoz 2004-ben. Így tért vissza a magyar nemzet hat évtized után, de már csak 9 éves késéssel Ausztria után oda, ahol ezer évig létezett és minden viszontagság ellenére megmaradt: az európai nemzetek közösségébe.

Mi, ausztriai magyarok a két ország még a világháború után is összefonódott történelmét a „napos oldalon" követhetjük és élhetjük át. Akár itt születünk, akár a viszontagságok évtizedek kisebb-nagyobb menekült-hullámaik egyikével vándoroltunk be. Ha nehéz emigráns évek után is váltunk itteni polgárrá, egy olyan országban élhetünk és végezhetjük dolgunkat, ahol a társadalom toleráns, elfogadja a másságot és ebből komolyabb akadályt sem a mindennapi életben, sem az érvényesülésben nem csinál. Osszuk tehát német ajkú bennszülött honfitársaink büszke örömét, hogy az állam hatvanadik születésnapját ünnepli és hogy polgárai lehetővé tették az ötven éves szabadságot, jólétet és ezelőtt ezek szélesebb alapra tételét tíz esztendővel ezelőtt.

Régi magyar szokás a felkötöttöt fülét meghúzni. Ez Ausztriának is dukál. Miért kell például a „jó sógorságot" lejártni azáltal, hogy úgy a Munkáskamara mint a Földművelési Kamara félelmet szüggérál tagjainak, ha arról van szó, hogy az Európai Unió „négy szabadsága" a szomszédos új tagállamokra is kiterjedjen? Miért nem volt hatvan év elegendő ahhoz, hogy minden kisebbség lakta település megkapja kétnyelvű helységi tábláját, holott akár Oberwart/Felsőőr, akár Hornstein/Voristhan példája bizonyítja, hogy a kétnyelvűségből a többségi lakosság számára semmiféle hátrány nem keletkezik? Miért kell a kisebbségek pártolásának európai elvei elismerése mellett, ill. ezeknek ellentmondva a népcsoportok és szervezeteik életét a bürokrácia eszközeivel megnehezíteni?

Curd Jürgens aranykőpése szerint lehet valaki hatvan éves és "kein bisschen weise". Kívánjunk tehát Ausztriának, minden többségi és kisebbségi polgára érdekében, további sikereket, bört, búzát, békességet - de bölcsességet is!

FORGÓ LÁSZLÓ

Der Herr Karl?

A szerencsésnek mondott, de ma is annak tekinthető Ausztria kellő határfokon idén kettős évfordulót ünnepel: 60 évvel ezelőtt, 1945. április 27-én Dr. Karl Renner vezetésével megalakult az ideiglenes kormány, s ezzel a II. Köztársaság vette kezdetét. 1955. május 15-én Leopold Figl akkori külügyminiszter az éppen aláírt Államszerződés okmányát felmutatva a Belvedere kastély erkélyéről ünnepélyesen kinyilváníthatta az előtte összegyűlt tömegnek: Österreich ist frei! (Ausztria szabad!)

Az azóta megtett út figyelemre méltó, habár az Osztrák Köztársaság jelenlegi politikai vezetése kevésbé a víziókra mint a gyakorlatosságra épít, ezért Ausztriának nincs meg az a súlya és tekintélye, mint ami még Bruno Kreisky kancellársága alatt is megvolt. A 2. világháború végén a koncentrációs táborokból szabadult politikusok pártpolitikai hovatartozásuktól függetlenül megtanulták becsülni egymást, mert tudták, Ausztria függetlenségének, a demokratikus kibontakozásnak az útja csakis egyetértéssel és összefogással képzelhető el.

Magyar szempontból felejthetetlen a magyar menekültek tömegének fenntartások nélküli befogadása 1956-ban, de éppúgy figyelemre méltó az alig egy évvel korábban függetlenségét visszanyert köztársaság kormányának bátor kiállása Magyarország mellett, amikor a minisztertanács nevében Julius Raab kancellár 1956. október 28-án a harci cselekmények és a vérontás beszüntetésére szólította fel a Szovjetunió kormányát, emlékeztetve arra, hogy az európai békét csakis az emberi jogok visszaállítására épülő szabadság biztosíthatja.

Mind ez azt mutatja, hogy eléggé összetett az osztrák lelkület; nagylelkűség és bátorság párosul a kicsinyességgel és a megalkuvási hajlammal. A lelkületet természetesen erősen befolyásolják a mindenkori (kényszerítő) körülmények, és csupán kockázatok vállalásakor mutatkozik meg a szabad elhatározáson alapuló döntések, cselekmények azonosságformáló értéke.

Dr. Karl Renner (1870–1950) nem csupán történelmi szerepénél, de magatartásánál fogva is az osztrák lelkület egyik jellegzetes megismerősítő-jének tekinthető. Április folyamán mindenütt letehető olvasni, hallani róla; nem árt ezért éppen a kettős évforduló kapcsán felidézni politikusi magatartását. Meggyőződését legfeljebb második-, harmadfokon lehetne említeni, hiszen nehezen lehetne tárgyilagossan, ugyanakkor minden kétséget kizáróan megállapítani, milyen mértékben vezérelte cselekedeteiben a cél érdekében megnyilvánuló alkalmazkodás, ravaszkodás vagy éppenséggel megalkuvás.

A szociáldemokrata Karl Renner mindamellett pártjának egyik legmarkánsabb alakja volt, ezért

már az első világháborút követően ő töltötte be a kancellári tisztséget. Személyéhez két érdekes epizód is fűződik akkoriból: amikor az új kormányban a Habsburg-család száműzetése került szóba, Renner kiutazott Eckartsau-ba, hogy rávegye az oda visszahúzódt Károly császárt a lemondásra és Svájc irányába az ország elhagyására. Rennert valójában nem fogadta a császár, hanem csupán szárnysegédjével beszélt, ellenben elfogadta az étkezőtől a felkínált ételt. Korábban többször járt az uralkodónál, amiért udvari szocialistának is nevezte a népnyelv. Egyes jellemzők szerint könnyen befolyásolható volt, mindig annak adott igazat, akivel utóljára beszélt.

Karl Renner az osztrák béke delegáció tagjaként Párizsban bejelentette Ausztria igényét Nyugat-Magyarország túlnyomólag német ajkúak által lakott részeire, ami Ausztriára nézve eredménnyel is járt. Magyar oldalról ismételt kritika illette ezt az osztrák eljárást, nem véve figyelembe, hogy jóval nagyobb, egészen a Balatonig terjedő területi sávra ezt megelőzően Benes és Masaryk pályázt: korridorral akarták megteremteni a nyugati ill. északi szlávok egybekapcsolását a délszlávokkal, ami által Magyarország teljes elszigeteltségét sikerült volna elérniük. Amennyiben a nemzetiségi nyelvi elvet vesszük figyelembe, Ausztria igénye nem volt egészen méltánytalan, viszont Burgenland megteremtésével sikerült megakadályozni a szláv tervek, amik egyébiránt alsó-ausztriai területeket is magukba foglaltak volna.

Karl Renner azon szociáldemokrata elvet vallotta, hogy nemzeti-nyelvi alapon a széthullott Habsburg-birodalom helyében megszületett köztársaság immár nem soknemzetiségű, hanem nemzeti állam, amit a nevében is kifejezésre akartak juttatni: Deutsch-Österreich, azaz Német-Ausztria Ezt azonban megtiltották a győztes hatalmak. Mindazonáltal nagyon sokan nem gondolták, hogy életképes lesz az új állam, éppen ezért Ausztria jövőjét a Németországhoz csatlakozásban látták biztosítva. Az „Anschluss"-lelkület tehát már közvetlen az első világháború után jelentkezett, nem pedig kizárólag Hitler kényszerítette rá Ausztriára. Ennek jellegzetes, bizony nem szívesen szelhető meg nyilvánulása szintén Karl Renner esetében követhető nyomon, amikor 1938-ban a németek bevonulását követő népszavazás előtt úgy nyilatkozott: a szociáldemokraták igennel szavaznak az Anschlusra. Renner a Bécsből délre fekvő kisvárosban, Gloggnützbán élte végig a második világháborút. Általában házfogságot emlegetnek vele kapcsolatban, ami az akkori rendszerben alig volt összehasonlítható a koncentrációs táborokkal, ahova „begyűjtötték" a legtöbb Ausztria-párti politikust.

1945 április elején Karl Renner jelentkezett a

Vörös Hadsereg helyi parancsnokságán és személyét felfedve bejelentette, ő lenne az, aki kormányalakítást vállalt. A szerencsés véletlen folytán Sztálin már érdeklődött iránta: vajon él-e még az öreg róka? Az akkori helyzetben sok minden szölt a mielőbbi kormányalakítás mellett, ami megnyerte a Vörös Hadsereg, pontosabban Sztálin tetszését, hiszen a nyugati szövetségesek haderejének előnyölését még német ellenállás akadályozta. Szovjet részről kialakultak a népfrontos elképzelések, amiknek megszervezésével a Komintern vezetőjét, a bolgár Georgij Dimitrovot bízták meg Moszkvában. Az akkor már 74 éves Renner szokatlan gyorsasággal lépett közvetlen kapcsolatba Sztálinnal. Egyik, „Kedves Sztálin Elvtárs" megszólítású levelében többek között azt írja: „Az osztrák munkásosztály bizalma különösen a Szovjetköztársaságha határtalan lett... Az, hogy az ország jövője a szocializmushoz kapcsolódik vitán felül áll, és nem igényel hangsúlyozást."

Szintén az osztrák lelkületre jellemzően a legnépszerűbb osztrák napilap, a Kronen Zeitung, az évforduló kapcsán íródott cikkének azt a címet adta: Aki átcselente Sztálint. Renner esetében tehát nem (szovjet) szocialista meggyőződés állt fenn, megalkuvásról meg nem is lehet beszélni, sokkal inkább az ő ravaszága volt az, amelynek révén úgy módosultak a szovjet elképzelések, hogy Tolbuhin marsall engedélyezte az ideiglenes kormány megalakulását, amiben hozzávetőlegesen harmadolásos alapon oszlottak meg a pozíciók: 1/3 szocialista, 1/3 néppárti, 1/3 kommunista részvétel.

Minden részrehajlás nélkül talán nem állunk messze a ténylegességtől, amennyiben Karl Renner politikusi személyiségét úgy véleményezzük: olyan ember volt, aki alkalmazkodott a mindenkori uralkodó viszonyokhoz. Az említett napilap minden bizonnyal a pozitív elbíráls elvét követte, ezért is a legendagyártásra valló hajlam. Ausztria sorsának a Szovjetuniótól való elkanyarodása végsőfokon a szövetségesek elképzelései szerint is alakult, igaz, a megszállási övezetek közül Alsó-Ausztriában Burgenlanddal egyetemben leginkább a szovjet befolyás érvényesült. A négy nagyhatalmi megszállás alá került fővárosban természetesen

nem érvényülhettek korlátlanul a szovjet-kommunista tervek. Éppen ezért mégiscsak az osztrák néplélek javára írható a további utat meghatározó 1945 november 25-én megejtett országos választások kimenetele, ami a kommunista erőknél csalódást okozott, ha ez részükről nem is járt kijózanodással. A választásokat megelőzően a kommunisták a szocialistákkal egyenlő szavazatarányról ábrándoztak, de még a szocialista Adolf Schärf is 25-30%-ra becsülte a kommunisták esélyeit. A választások eredménye: Osztrák Néppárt 49,8%, Osztrák Szocialista Párt 44,6%, Osztrák Kommunista Párt 5,4%. Ez az eredmény önmagáért beszélt: a néppárti Leopold Figl alakított kormányt, a kummunisták meg kedvezménytel két miniszteri posztot tarthattak meg, Dr. Karl Renner pedig 1950-ben bekövetkezett haláláig az államelnök tisztségét látta el. Nem a nép választotta meg, hanem a parlamenti pártok döntöttek személye mellett.

Sok vitát, felháborodást, de kuncogást is váltott ki Carl Mertz és Helmut Qualtinger „A Károly úr" (Der Herr Karl) c. darabja, amiben éppen a Karl Renner féle magatartást szedik szíjjel. Másik a magát kőgyagúnak alakító osztrák nagy-sikerű figurája, Bockerer, lett, aki éppen a hitleri években amolyan svejkes húzásával személyesítette meg a túlélés művészetét.

Kétségtelen, osztrák részről is felfedhető azok a tulajdonságok, amik szigorú erkölcsi-etikai mércevel nem éppen vallanak példás lelkületre, tudni kell azonban, hogy ezzel szemben távol áll az osztrákoktól a hősködés, a hamis pátoz. Nagylelkűségüket, kiállásukat ugyan nem szökták a „nemzeti erények" magas fokára emelni, mert tudják, hogy a mindennapi szinten megnyilvánuló emberiség a mérvadó. Nem idegenkednek a legendáktól, önbecsapástól, de ez rokonszenvesebben, elfogadhatóbb szinten és intenzitással művelik mint pl. a magyarok.

Talán éppen ebben a vonatkozásban példaértékű Dr. Heinz Fischer államelnök április 27-én tett kijelentése az évfordulóra megrendezett ünnepi megemlékezésen: „Az embernek végül is tudnia kell, mire lehet büszke, és mi miatt kell szégyenkeznie."

-kő-

Májusi töprengések - Válasz a márciusiakra

A „Literatus” fedőnévű „lakoshuszár”, a „levert forradalom” után idegenbe távozott szerző alapkérdése, „hogyan legyen tovább”, illetve ez mire alapulhat, milyen is volt a megtett út az elmúlt tizenöt évben. Jőmagam, aki a szülőföldön maradás nagy kalandjára vállalkoztam annak idején, már a „levert forradalom” fogalom ellen is tiltakozom. Ugyanis 1956-ban a sajátos célkitűzésű vértelen magyar forradalom néhány nap alatt győzött. Az már más kérdés, hogy az idegen uralom lerázását, elvtelen hazai helytartóknak a hatalomból való eltávolítását a többi nagyhatalom tértelensége mellett az országot addig bitorló megbízók és kiszolgálók kétségbe vonhatták. Már ennek világszerte rokonszenvet keltett, ám magára hagyott szabadságharcnak a máig élő hazai emléke arra kellene indítania bennünket, hogy napjaink minden elemzése során e sajátos közelmúltbeli körülményből induljunk ki.

A névtelenségbe burkolózott szerző azonban e helyett a magyarság mai sorsát teljesen történelmietlenül a három és félezer évvel ezelőtti zsidó mitológiai múlttal veti egybe. „Literatus” szerint Mózes azért kényszerítette volna népét az állítólagos negyvenévi pusztai vándorlásra, mivel tudta, hogy „az egyiptomi szolgasággal terhelt zsidók alkalmatlanok voltak a honalapításra”. Merész fordulattal, óriási történelmi bakugrással azonnal áttér a tizenöt évvel ezelőtti megindult hazai fejleményekre.

Szerinte a mai Magyarországon „legfeljebb megszokadt, de nem szűnt meg a szolgaságot szülő rendszer, /.../ mivel rab és rabtartó tisztázatlan körülmények között élnek tovább”. Újabb kinyilatkoztatással azt állítja, „négy évtized diktatúra /.../ a lelkiületben is annyira mélyen hatott, hogy a keretek megváltoztatása korántsem jelentheti máról holnapra az elmozdulást, tisztulást, felszabadulást”. Végül úgy látja, ennek oka az, hogy „a konszolidált puha diktatúra szinte elválaszthatatlanul egymáshoz bilincselte akár az ellentétes felfogású embereket is, de a fejekben is teljesen összefonódtak egymással az ellentétek”.

Vegyük csak sorra ezeket a megállapításokat. Talán mégsem azonos a nemzeti szocializmus („nácizmus”) felett aratott háborús győzelem követően a nemzetközi szocializmus („internacionálisizmus”) jegyében a magyarságra kényszerített bolsevik rémuralom és az ennek helyébe lépett pénzügyi alapú, hazánkra is kiterjesztett globalizáció „szolgaságot szülő rendszer”. Az ugyan igaz, hogy „a rab” rab maradt, ám továbbra sem „rabtartóival” él együtt, hanem, miként a megelőző negyvenöt évben az orosz uralom hazai kiszolgálóival, az utóbbi tizenöt esztendőben a láthatatlan nemzetközi pénzvilág akaratának itthoni rákényszerítőivel. Éppen „a szolgaság kereteinek” mai felismerése az egyik legnehezebb feladat, mivel a páncélos hadosztályok állomásoztatása helyébe az állami vezetők pénzügyi kocsiba fogása lépett. Ha pedig ez így van, akkor a politikai „elmozdulás”, az egyéni „tisztánlátás”, a nemzeti „felszabadulás” késésének az oka messze nem a lelkek tragikus méretű egykori megmélyezése. Nem az ellenséges felfogásúknak a korábbi uralmi viszonyok során bekövetkezett „egymáshoz bilincselése” él tovább az utóbbi másfél évtized új viszonyai közepette. Sokkal inkább arról van szó, hogy az egykori „támogatott, túrt, tiltott” nézethármas eltérő érvényesítési lehetőségei élnek tovább ma is. Másként kifejezve, nem az az állítás felel meg a valóságnak, amely „az ellentéteknek a fejekben való összefonódását” hangsúlyozza, mert ez a múltban sem volt így.

A továbbiakban a szerző szerint 1989-ben „megrázó élménnyé kellett volna válnia a köztársaság kikiáltásának”. Szinte félve kérdezem meg, miért kellett volna ennek az aktusnak „katarzist” kiváltania. A tömegek számára ez csak megnevezésbeli változást jelentett. Csupán annyi történt számukra, mint amikor a Károlyi-féle puccsal kikiáltott 1918-as „Népköztársaság” helyébe 1919-ben a hatalomátvitással megteremtett „Tanácsköztársaság”, vagy pedig amikor a megszálló nagyhatalom akaratából 1946-ban létrehozott „Köztársaság” után 1949-ben névmódosítással a „Népköztársaság” következett. Számukra most legfeljebb újabb kiigazítással megint „Köztársaság” nevet nyert a népuralomtól oly távoli „munkás-paraszt” hatalmi gépezet. A művelt középosztálybeliek ennek felismerésén túl jól látták, hogy az államforma-változás (?) körül bábáskodók sem közülük kerültek ki, hanem a korábbi uralomnak legfeljebb hátsóbb sorokból előrelépett kiszolgálói jutottak vezető szerephez. Részükről a „köztársaság” éppen október 23-ára időzített kikiáltása a szokásos megtévesztések sorába illett.

Valójában az jelentette már röviddel korábban az igazi katarzist, hogy az addig mocskolt és „ellenforradalomnak” hazudott történelmi jelentőségű eseménysorozattal kapcsolatosan ellenkezőjére váltott a hivatalos szóhasználat. Immár a néptömegekkel szembe fordult elnyomó gépezet jobb egyes újabb vezetői is előbb népfelkelésnek, majd forradalomnak nevezték azt, ami a magyar emberek lelkének mélyén mindig is az volt. Ezt az követte, hogy egy ifjú politikus az akkori kedvező történelmi pillanatban már határozott szóval szólított fel az országot negyvenöt esztendőre „ideiglenesen” megszálló szovjet haderő kivonására. Ha ez hamarost be is következett, a szükségszerűen csatlakozó további követelés, az egykori „muszkavezetőknek” a megszállók hazai vezetői kiszolgálóinak a hatalomból való eltávolítása nem következett be, sőt részben máig is várat magára.

Annak a történelmi körülménynek a mámorában, hogy a külső védőernyő nélkül maradt „elvtársak” hajlandók voltak addigi hatalmi szférájukba korábbi politikai ellenfeleiket is befogadni, elsikkadt a tény, hogy ők is maradnak. A mámoros nép arra készült, hogy szabad választásokkal az igazi népakaratot megtestesítő törvényhozást és annak felelős kormányt hoz létre. Nem tudhatott a háttérbeli politikusi alkukról, az igazi érdekmozgatókról, de különösen nem tudhatott az akkori két szuperhatalom közti megállapodás által megszabott keretéről. Így azután hiú ábránd volt, hogy „a kormányt alakító legnagyobb párt a választások előtt /.../ nagytakarítást ígért”, ahogyan „Literatus” is közli. A korlátok közé szorulás keserű felismerését tükrözi a kivezető utat jelenthető 1956-os példára utalás, az ezúttal is idézett „emlékezetes miniszterelnöki megjegyzés, tetszetek volna csinálni forradalmat”. Mivel a forradalom ezúttal teljesen elmaradt, maradt minden úgy, ahogyan a szuperhatalmi megállapodással megteremtett gazdasági helyzet és uralmi viszony megengedte.

Egyes egykori vezetők ugyan eltűntek, mások azonban megmaradtak. Miközben az eltűntek magukkal vitték hazug jelszavaikat, a megmaradtak az államkapitalizmus élharcosaiból az új rablókapitalizmus hangadóivá, egyúttal pedig fő vámszedőivé váltak. Sőt egy részükre még az is igaz, „a kommunizmus a közvagyon átmenésével” élenjáró magánvállalkozókká váltak”. Ennek az általános felismerésnek a tükrében

lehet igaznak elfogadni a szerző további állítását, miszerint „az emberek, ha valamire rádöbentek, az saját személyük és egyéni érdekeik tudatosítása volt”. Ebből pedig ténylegesen az következett, hogy tömegméretekben „az érdeklődés és érvényesülés teljesen személyes síkra szállt le”. Ám az ehhez kapcsolódó, általánosító egybemosás nem igaz: „a mindennapi szinten tovább burjánzó megkárosítás, tolvajlás, becsapás, lopás – népszokás”. Ezzel éles ellenétben egy vékony régi-új hatalmi elit szemérmetlen vagyonszerzése, vagyongyarapítása áll szemben a kifosztott, megcsalt széles lakosságtömegek túlélési ügyeskedésével. A kettő messze nem ugyanaz.

Az egybemosás a szerzőt további elfogadhatatlan állításra ösztönözte: „Sajnálatos, hogy a magát nemzetinek valló vonal nem tudott újat kitalálni, s ezért görcsösen nyúl vissza a múlt bizonyos elvűlt értékeihez, mindezt körülveve Trianon koszorújával.” A magam részéről, el- lenkezőleg, úgy találok, a magyarság számára nincs más út. A közelmúltbeli náci és bolsevik „szocializmus” gyakorlata, a mindkettőt egyaránt létrehozó „felvilágosult” nézetek és „szabadkőműves” törekvések ellenében, mivel mindez idegenben fogant és ránk erőszakolt, csakis nemzeti értékeinkhez fordulhatunk. Azok éppen nem „elavultak”, hanem az elmúlt két-százötven év epizódyszerű hazai jelenségeivel szemben tartósak és meghatározóak. Mivel pedig ezek közül a magyarságot legsúlyosabban sanyargató éppen a közel kilencedik évtizedes, e térségtől idegen érdekek alapján bekövetkezett trianoni diktátum, az ezt megelőző tartós állapotokhoz kell szükségszerűen visszatérnünk.

Persze nem tudhatom, a szerző mit is ért „nemzeti” alatt. Magam semmiképpen sem sovíniszta, vagy akár nacionalista nézetrendszert, hanem a szülőföldhöz és az azon élő sorsközösséghez kötődő teljesen természetes patriotizmust értem alatta. A szerző a nála ezzel szembeállított „kozmpolitá” fogalmát sem tisztázta. Magam ezen egyértelműen messze nem általánosító értelemben vett és sugallt szabadelvűt értek, hanem azt a világpolgárt, aki hazájához, népéhez való minden érzelmi kötődés nélkül a globalizáció szolgálatába áll.

A fentebbi megállapítással tovább vitázva, kérdezem, miért ne térhetne vissza a magyarság alig száz esztendővel ezelőtt még viszonylag szabadon érvényesülő saját értékeihez, ha a „Literatus” által párhuzamos sorsúként beállított zsidóság közel kétezer esztendői szétszórattatás után minden helyi akarat ellenében az „ösi földön” hazát harcolhatott ki magának. A magam részéről határozottan megfogalmazom: a magyarságnak joga van visszatérni az Apostoli Magyar Királyság intézményrendszeréhez, amelyet soha nem adott fel, hanem amelyet csupán erőszak alkalmazásával elvettek tőle 1918/21-ben és 1944/49-ben. Legfeljebb ismét a kor viszonyaihoz kellene igazítani, mint történt 1848-ban, és miként erre nem adatott idő 1956-ban.

Ennek a többségi akaratnak a tudomásul vétele volt a hatalomgyakorlók részéről, amit a szerző ugyancsak súlyosan kifogásol: „a köztársasági államforma ellenére a koronás magyar címernek állami jelképpé tétele”. Ez egyáltalán nem „anakronizmus” volt, hanem a huszadik század epizódjai során elrabolt, ezer esztendőnél is régebbi államiságunkhoz, nemzeti örökségünkhöz való visszatérési szándékunk kinyilvánítása. Ennek a Szent Koronával való jelzése messze nem „elévült érték” elővételét jelentette, hanem éppen a biztos örök értékhez való

Magyar vonatkozású filmpoklát 1940-ből

rendíthetetlen ragaszkodásunk kifejezése volt 1990-ben ugyanúgy, mint korábban 1920-ban. A korszak kutatói már bebizonyították, hogy a Szent Korona nélküli címer messze nem Kosuth-címer, hivatalosan nem használták 1849-ben még a kormányzó-elnök idején sem. Ugyanis akkor nem a királyság intézménye került eltörlésre, hanem csak az uralkodó letétele következett el. Formálisan mindkettőt – királysági államformát és Szent Koronát – sokkal később, csupán a bolsevik szuronyok árnyékában 1919-ben és 1946-ban távolították el. 1956-ban azután nem azon volt a hangsúly, hogy rajta volt-e a Szent Korona a címeren, hanem azon a tényen, hogy a magyarság a kiszolgáltatottságát jelképező, gyűlölt szovjet mintájú címer helyett azonnal visszatért a centenáriumi 1948-ban még fennmaradt nemzeti jellegű történelmi jelképhez, annak akkori legegyszerűbb „köztársasági” formájában.

A szerző jelzője szerint „összetöpreődött” Magyarország polgáraként kérdezem továbbá, ha a költőt idézi, hogy „a múlt csak példa legyen most”, miért teszi hozzá a szerző saját szavait: „de nem több”? A példa adott körülményekhez igazított követése nem a sugallt utazással azonos, vagyis bizonyára nem eleve elvetendő. Sőt!

Gondolataimat azzal zárom, hogy a szerző által valóban ostromozható mai magyar közállapotokból való kikecmergésünkhöz meggyőződésem szerint messze nem „Mózesre lenne szükség”, hanem egy Szent Istvánra. Nem igaz ugyanis, hogy ma „a szolgálatteljesítés megszűnése érdekében kellene „nevelni”, sőt „fenyíteni” a magyar népet, sokkal inkább egy államépítő országos vezetőre van szükség. Erre reményt látok, mivel az sem igaz, hogy beszélni lehetne „nemzeti és kozmpolitá egymás ellen feszülő bosszúvágyáról”. Sokkal inkább tény a magyarság sajátos értékeihez ragaszkodó, azt megvédeni szándékozó, valamint a globalizációt kiszolgáló, ezért a nemzeti értékeket is feladni kész közéleti felfogás egyidejű jelenléte. „Literatus” egybemosás szavaival éles ellenétben, miszerint „mindkét irányzat szerencsétlen szélsőség” lenne, alapvető az a különbség a két, valóban egymástól távol álló felfogás között, hogy a tájékozódási pontot a világpolgárok valahol a messzi távolban keresik, míg a patrióták saját hazai múltjukban.

Dr. habil. ZACHAR JÓZSEF egyetemi tanár, az MTA (történelemtudományok) doktora

Koalíciós válság Szlovákiában

Folytatás az 1. oldalról

Ján Cuper a Mečiar-párt (DSZM) egyik szélsőséges kijelentéseiről hírhedt képviselője például azzal vádolta meg Martin Fronc minisztert, „hogy magyarul dobban a szíve. A minisztérium magyar szótól hangos, a hazai iskolaügyet többségükben magyar hivatalnokok irányítják.” Tény, hogy a minisztériumban van egy a Magyar Koalíció Pártja (MKP) által delegált államtitkár és további három beosztott magyar előadó a nemzetiségi iskolaügyet irányító osztályon, no de hogy ők irányítanak a szlovákiai iskolaügyet a többi 120 szlovák minisztériumi alkalmazottal szemben, az elképzelhetetlen. Igaz MKP a miniszter leváltása ellen foglalt állást, de nem azért, mert különösen kedvez a szlovákiai magyaroknak, hanem azért mert az általa elindított oktatási reform, amely egyébként része a kormány-

programnak, jó úton halad és megoldódni látszanak a szlovákiai iskolaügyi problémák, elsősorban az oktatási finanszírozásának kérdése. Ez utóbbihoz tartozna még a tandíjak és a hozzá kapcsolódó ösztöndíj és diákhitel rendszer bevezetése. Hosszas előkészítés és egyeztetés után, pár nappal a miniszter leváltását megcélzó parlamenti szavazást követően került sor ennek a törvénycsomagnak a plénum előtti vitájára és szavazásra. Ennek eredménye az előző napok feszültségeinek figyelembe vételével várhatóan elutasító volt. S ez be is következett. A képviselő 17 szavazatos többséggel elutasították a tandíjrendszer bevezetését. A kormánykoalícióhoz tartozó liberális ANO párt képviselői szintén nemmel szavaztak. Ezután a koalíciós válság még jobban elmélyült. A kereszténydemokraták elnöke, Pavol Hrušovský, aki egyben a szlovák

parlament elnöke is, kijelentette, hogy az ANO vezérével, Pavol Ruskoval, nem lehet kormányozni és vele szemben szabadon fog viselkedni, tehát nem lesz tekintettel arra, hogy koalíciós partnerről van szó. Másképpen mondván ez egy nyílt hadüzenet. Kijelentette továbbá azt is, hogy ezek után a koalíciós szerződést sem fogja a pártja magára kötelező érvényűnek tekinteni, különösen azokat a részeit, amelyek az ANO számára fontosak. Ezzel kapcsolatban az MKP elnöke, Bugár Béla, azt nyilatkozta, hogy „Nem csodálkozom az olyan kijelentéseken, hogy ezentúl a KDH is szabadon értelmezi a koalíciós szerződést.... Az ANO most durva, övön aluli ütést adott mindnyájunknak.... Ha az ANO így folytatja, szívére a koalíciót. A KDH most azt mondta ki, hogy a koalíciós együttműködésnek lényegében vége, mindenki azt csinál, amit akar.” Nem látja ennyire drámáinak a helyzetet az ismert politológus professzor, Miroslav Kusý, aki azt nyilat-

kozta, hogy „... ez erőfitogtatás a KDH részéről, ilyesmire néhánykor már volt példa, de végül semmi drámai nem történt. ... A koalíciós alapelveket kezdettől fogva megsértették: hol az egyik, hol a másik partner nem tartott be valamilyen egyezséget, úgyhogy semmi új a nap alatt. ... S ha meggyanúsították egymást a koalíciós szerződés megsértésével, ködösítettek, mentegetőztek, elboronálták a dolgot.” Kíváncsian várjuk a további fejleményeket. A politológusok és politikai megfigyelők, Kusý professzorhoz hasonlóan, nem várják a koalíció szétesését, mert ez egyik pártnak sem az érdeke. A jövő évi választásokig valószínűleg együtt maradnak. Különböző adok-kapok csatározások biztos lesznek. Az is valószínű azonban, hogy a parlament képtelen lesz érdemben folytatni a reformtörvények elfogadását, és egyáltalán kérdés, hogy képes lesz-e még a ciklusból hátralevő egy évben törvényt elfogadni?

VARGA SÁNDOR

ELHUNY PONGRÁTZ GERGELY

Május 19-én délután, tragikus hirtelenséggel elhunyt Pongrátz Gergely, az 56-os Magyarok Világszövetségének elnöke, 56 hőse, a Corvin-köz egykori legendás főparancsnoka. Hetvenhárom éves volt. A Tragikus halál annak a kiskunmajsai múzeumnak az udvarán érte, melyet megálmodott és megvalósított. Földi maradványait május 29-én Kiskunmajsán, az 56-os Kápolnában helyezték végső nyugalomra.

Pongrátz Gergely, az 1956-os forradalom- és szabadságharc Corvin-közi hádszintérének főparancsnoka néhány éve költözött Kiskunmajsára. A Szeged felé vezető országút mellett, Marispusztán megvásárolta az egykori napskola épületét. A romos iskola használhatóvá tétele után megvalósította régi tervét, s 1999 tavaszán megnyitotta az '56-os Múzeum. A múzeum alapító nem feledkezett meg azokról sem, akik egykoron a tanyai iskolában tanítottak, mert nevüket márványtábla őrzi az iskola falán. A felújított épületben két tantermet alakítottak át kiállítóteremmé. Az egyikben eredeti, korabeli relikviák kaptak helyet; térképek, fegyverek, zászlók, könyvek, dokumentumok. A másik helyiségben az 1956-os Corvin-közi enteriőr mellett, helyet kaptak a szabadságharcosok képzőművészeti alkotásai, emléktárgyai, valamint újságcikkek és fotók is. A múzeum udvarán - a Hadtörténelmi Intézet és a Hadtörténelmi Múzeum jóvoltából - különböző lövegeket és egy T-55-ös harckocsit is kiállítottak.

Pongrátz Gergely 1932. február 18-án született Erdélyben, Szamosújváron, értelmiségi családban, apja 1940-ben a város polgármestere volt. 1945-ben a család Mátészalkára, a következő évben Soroksárra költözött, ahol az édesapa a kilenc gyermeke után juttatott 13 hold földön gazdálkodik. Pongrátz Gergely Bácsalmáson végezte el a mezőgazdasági gimnáziumot. 1956. október 26-27-én került a Corvin-közi fegyveres felkelőcsoporthoz, ahol testvéreivel hamarosan meghatározó szerephez jutott. A fegyverszüneti tárgyalásokon ő volt leginkább bizalmatlan a politikai és katonai vezetőkkel szemben. November 1-jén vette át Iván Kovács Lászlótól a Corvin-közi felkelők irányítását, és vonta befolyása alá a környező csoportokat is. A Corvin-köz az ő parancsnoksága alatt is a legtekintélyesebb nemzetőr-bázis volt. November 4-én hajnalról csoportjával megpróbált ellenállni a szovjet támadásnak, de a túlerő és különösen az aknatűz elől - tekintettel nagy veszteségeikre - társai egy részével még az éjszaka folyamán a Víg utcába mentek át, ahol Pongrátz lemondott a főparancsnokságról. Mivel kiállításalannak ítélte a további ellenállást, november 28-án elhagyta az országot. Bécsben csatlakozott a Magyar Forradalmi Tanácshoz. 1957 februárjában Bécsben és Genovában tevékenykedett, majd New Yorkba költözött, ahol vagonnyári munkásként kezdett dolgozni. 1957-ben Chicagóban megválasztották a Magyar Szabadságharcos Szövetség alelnökévé (1982 februárjában lemondott e tisztségéről). 1959-től tizenkét évig Madridban élt. Visszatérve Amerikába biztosítási ügynök lett, később sertésstelepe volt Arizonában. 1990-ben látogatott haza először. 1991-ben végleg hazaköltözött Magyarországra. Pongrátz az 1956-os Magyarok Világszövetségének, majd az 56-osok Szövetségének budapesti elnöke és a POFOSZ tiszteletbeli elnöke, majd elnökhelyettese ill. a „Pesti Srácok” Alapítvány létrehozója és vezetője volt. 1982-ben Chicagóban (1989-ben, majd bővített kiadásban 1992-ben Budapestben) jelent meg a „Corvin köz - 1956” című, a forradalomról írt könyve.

*

Degenfeld-Schonburg Ottó halálára

Újabb veszteség érte az ausztriai magyarokat. 84 éves korában elhunyt a bécsi Szent István Egylet tiszteletbeli tagja gróf Degenfeld-Schonburg Ottó, számos magas magyar katonai kitüntetés birtokosa.

Madách Imre írta: „A cél, megszűnt a dicső csatának, a cél halál, az élet küzdelem, s az ember célja e küzdelem maga.” Nem véletlenül választottam ezt az idézetet.

Az egész életében hallatlan vitalitással, energiával és munkabírással rendelkező Degenfeld-Schonburg Ottó sok mindenen ment keresztül. Huszárönkéntesként végigküzdötte a 2. világháború harceit: Erdélyt, a Felvidéket, Oroszországot, megsebesült és a háború végeztével visszavonult birtokaira gazdálkodónak. 1948-ban koholt vádak alapján kétévi börtönbüntetésre ítélték, birtokait elvették; Budapesten építőipari vállalatnál villanyszerelőként dolgozott. 1956-ban az oroszok bejövetele után feleségével Ausztriába menekült, ahol eleinte nehéz körülmények között élt. Mindent elől kezdve kitaró munkával, szorgalommal küzdötte megint fel magát, végül is a bécsi IBM cég megbecsült munkatársaként ment nyugdíjba.

Melegsívű, jó humorú, hű magyar ember volt. Évek óta támogatta ösztöndíjjal az erdélyi magyar fiatalokat. Mindig megnyílt a szíve és a pénztárcája, ha magyar ügyről volt szó. Március 11-én búcsúztatták és kísérték utolsó útjára az Ober St. Veit-i temetőben.

F. K.

A FRANCIA REFERENDUM – MI LESZ HA „NEM”?

(Budapest Analyses, No. 64, May 9, 2005) Az Európai Unió Alkotmány szerződése körüli alkudozások egyik nyertesének tekinthető Franciaország május 29-én népszavazáson dönt arról, hogy ratifikálja-e az Európai Unió új szerződését, amely a tervek szerint 2006. november 1-jén lép hatályba. A közvéleménykutatók hosszú idő óta az elutasítók többségét jelzik előre a májusi voksoláson. Az Alkotmány szerződés elutasításának okait - mint a legtöbb európai voksoláskor - nem a szavazásra bocsátott kérdésben kell keresni, annak ezúttal is első sorban belpolitikai okai vannak.

Amikor Chirac elnök a kormányközi konferencia lezárását követően meghozta a döntést arról, hogy a ratifikáció kérdésében népszavazást ír ki, akkor az Alkotmány szerződés támogatottsága meghaladta a 60 százalékot Franciaországban. Az akkori magas támogatottságnak érthető okai voltak. Franciaország meghatározó szerepet játszott az alkotmányozási folyamatban, és érdekeit hatékonyan érvényesítette. A szavazati rend reformja, az intézményi kérdések, ideértve az Unió külügyminiszeri posztjának a létrehozását, egy sor szociális kérdés az Alkotmány szerződésben francia ihletű, illetve Franciaország érdekeit szolgálja. Fontos az is, hogy az Alkotmány szerződés szövegét kidolgozó Konvent nagy befolyású elnöke, Valéry Giscard d'Estaing volt francia államfő volt, aki rendkívül aktívan vett részt a szövegezési munkában.

2007-ben elnökválasztást tartanak Franciaországban. Ez mind a jobb, mind a baloldalon beindította az ilyenkor megszokott párton belüli mozgásokat, és az Alkotmány szerződés ratifikációja részben ezeknek a pozíciókereséseknek a prédájává vált. Jacques Chirac államfő és Jean-Pierre Raffarin miniszterelnök népszerűsége és a török felvétel ügye is szerepet játszhat a szavazásban annak ellenére, hogy Chirac nem késlekedett bejelenteni a tavaly decemberi Európai Tanács-ülést követően, hogy a török felvételtől külön népszavazást tartanak majd. A mostani, az Alkotmány szerződésről szóló népszavazás kimenetelét befolyásolhatják olyan napirenden lévő nagy horderejű uniós jogszabálytervezetek is - például a szolgáltatások liberalizálásáról szóló irányelv -, amelyekre ráhúzhatóak az Alkotmány szerződéssel szemben megfogalmazott általános ellenérvek, mint például a szabadpiaci elvek elsőbbsége és a szociális szempontok figyelmen kívül hagyása. A népszavazás bejelentése óta folyamatosan nő az Alkotmány szerződést elutasítók aránya, és a szavazás előtt egy hónappal ez utóbbiak már el-

érik az 55 százalékot. Ezért indokolt körbejárni azt a kérdést, hogy mi történik abban az esetben, ha egy vagy több tagállam elutasítja az Alkotmány szerződést.

Az Unió új szerződése csak akkor léphet hatályba, ha azt minden tagállam alkotmányos rendelkezései alapján megerősítette. Ha egy vagy több országban az elutasítók kerülnek többségbe a ratifikációról tartott népszavazáson, még nem jelentené az Alkotmány szerződés végérvényes bukását. Négy lehetséges megoldás merülhet fel ebben az esetben. Egyrészt sor kerülhet a népszavazás megismétlésére, ami késleltetheti a hatálybalépést. Másrészt a tagállam dönthet úgy, hogy visszavonja az Alkotmány szerződésben foglaltak megvalósítására tett kötelezettségvállalását, azaz nem kíván az Alkotmány szerződés szerződő fele lenni. Ebben az esetben az Alkotmány szerződés hatályba léphet, az adott ország számára ez egyet jelent az Unióból való kilépéssel, de nem jelenti a kapcsolatok megszakítását az Unióval és a tagállamokkal, mert ebben az esetben különleges társulási viszonyt alakíthat ki a volt tagállam az Unióval. Harmadrészt a szóban forgó tagállamban lehetőség nyílna arra, hogy nem alkalmazzák a teljes Alkotmány szerződést, tehát annak egyes rendelkezései alól felmentést kapnak („opt-out” megoldás keretében). Erre már volt példa a Maastrichti Szerződés elfogadásakor. Negyedrész sor kerülhet az Alkotmány szerződés szövegének újratárgyalására egy újabb kormányközi konferencia keretében. Ebben az esetben attól kellene tartani, hogy a tagállamok megnyitnák az egyszer már kényes kompromisszumok árán lezárt olyan részeit is a szövegnek, amelyekben hosszú hónapok tárgyalásaira volt szükség a megállapodáshoz.

A legnagyobb valószínűség szerint a fenti négy megoldás egyikét sem lehetne alkalmazni abban az esetben, ha Franciaországban többségbe kerülne az Alkotmány szerződést elutasítók a május 29-i voksoláson. Franciaország alapító ország, nagy tagállam és tagja az euróövezetnek. Franciaország az ún. európai „kemény maghoz” tartozik, nyitott a legtöbb olyan kezdeményezés iránt, amely az integráció mélyítését célozza. Az önálló európai külpolitika kialakításától kezdve a védelempolitikán át az adózás kérdéséig Franciaország a tagállamok szorosabb együttműködésére törekszik. A jól működő francia-német tandem meghatározó szerepet játszik a kényes európai kompromisszumok kialakításában. Európa jelentősen meggyengülne Franciaország aktív részvétele nélkül. A francia népszavazás negatív kimenetele nagy

valószínűséggel az Alkotmány szerződés kudarcat jelentené. Túlzónak tekinthetők azonban azok az értékelések, amely szerint az esetleges elutasítás az Uniót mély válságba taszítaná. Az Alkotmány szerződés bukása esetén az Unió jogi értelemben továbbra is a jelenlegi keretek között működne. Ugyanakkor nehezen előre jelezhető ellentétes irányba ható integrációs és dezintegrációs folyamatok indulnának be az Unióban, ezek következtében legnagyobb valószínűséggel kialakulna az integráció elmélyítését szorgalmazó országok közötti szorosabb együttműködés a megerősített együttműködésen keresztül. Ezek az országok a meglévő szerződéses keretek adta lehetőségeken kívül is kialakíthatnának együttműködési formákat olyan területeken, ahol az Uniónak jelenleg nincs hatásköre, ilyen például a védelempolitika. Ezek a tagállamok alkotnák a „mag-Európát”. A többi tagállam egyre jobban eltávolodna az integrációs központtól, ami az Unió fokozatos szétfűződését eredményezhetné. Mindez egy olyan helyzetben lenne valószínűsíthető, ha egy olyan tagállam miatt bukik meg az Alkotmány szerződés ratifikációja, amely nem tartozik az európai „kemény maghoz”. Kérdéses ugyan, hogy a fentiekhez hogyan viszonyulna az Alkotmány szerződést esetlegesen zátonyra futtató Franciaország, és lehetséges-e a mag-Európa kialakítása Franciaország nélkül?

Az Unió további mélyítésére gyakorolt kedvezőtlen hatás mellett a francia elutasítás jelentősen lassítaná az Unió további kibővítési folyamatait is, és nagyban rányomná a bélyegét a következő nyolc népszavazás (Hollandia, Luxemburg, Dánia, Lengyelország, Írország, Portugália, az Egyesült Királyság és Csehország) kimenetelére. Erre jellemző, hogy Hollandia már bejelentette, hogy egy esetleges negatív eredmény esetén nem tartja meg a két nappal később tervezett referendumot az Alkotmány szerződésről.

Magyarországon a parlamenti pártok támogatják az Alkotmány szerződés mielőbbi hatálybalépését. Ebben fontos szerepet játszik az, hogy az Alkotmány szerződés megerősíti az Európai Unió értékfőzőségét a szabadság, a demokrácia, a jogállamiság, az egyenlőség, az emberi és a kisebbségi jogok vonatkozásában. Magyarország számára az Alkotmány szerződés esély az egyenrangú együttműködésre az Unió tagállamaival és az országok Európa megerősítésére; esély az ország felzárkózására a nyugat-európai fejlettségi szinthez; esély a magyar polgárok életminőségének értékelhető javítására; és esély arra, hogy nagyobb biztonságban éljünk.

n.n.

Múzeumi ajánló

HEIT Klimt, Schiele, Kokoschka und andere Skandale megnevezéssel egy szenzációs kiállítás. A XIX. és XX. századforduló idején keletkezett festmények és grafikák kerülnek bemutatásra melyek az akkori társadalmi- és a feudális katolikus értékszemlélet szempontjából ezek az alkotások botránynak számítottak. A kiállított 180 alkotás Hans Makart, Gustav Klimt, Egon Schiele, Richard Gerstl, Oskar Kokoschka és Anton Kolig műveiből kerültek kiválogatásra.

Párhuzamosan látható ugyancsak a Leopold múzeumban a Wien um 1900 kiállítás is, ahol olyan osztrák művészek láthatók mint Gustav Klimt, Koloman Moser, Josef Hoffmann és Otto Wagner. Kiemelkedő festmények, többek között Klimt „Halál és élet” című híres képe idézik fel a művészet akkori felvirágzásának korát. A műalkotásokat akkori felvirágzásának korát. A műalkotásokat akkori felvirágzásának korát. A műalkotásokat akkori felvirágzásának korát. A műalkotásokat akkori felvirágzásának korát.

A MUMOK-ban a görög származású de Moszkvában élt neves műgyűjtő George Costakis gyűjteményéből látható kiállítás, „Fény és szín az orosz avantgardban” címmel. A kiállításban 32 művész 330 alkotásai láthatók. Ez a gyűjtemény első alkalommal lett Ausztriában kiállítva és olyan művészek munkái tekinthetők meg, mint Ljubov Popova, Iwan Kljun, Wladimir Tatlin, Alexander Rodtschenko, Kasimir Malewitsch. A kiállításról 450 oldalas igen színvonalas katalógus készül, több mint 200 képpel. A kiállítás június 19-ig tekinthető meg.

Szeretném a figyelmet felhívni Kieselbach Tamás Modern magyar festészet II. 1919-1964 (Budapest 2204) című könyvére. Ez a könyv a modern magyar festészet remekműveit bemu-

tató hatalmas összefoglaló munka második kötete. Így a második kötet megjelenésével teljessé vált a modern magyar festészet remekműveit 1892-től 1964-ig bezárólag bemutató összefoglaló munka. Az első rész 2004-ben elnyerte a Szép Magyar Könyv-díjat. A modern magyar festészet 1919-1964 a hazai festészet egyik legizgalmasabb, leggazdagabb korszakát mutatja be sajátos szerkesztésben, világviszonylatban is páratlanul gazdag képanyaggal. 840 oldalán 192 magyar festő 1526 alkotásának reprodukciója látható. Nem szigorú időrendben, nem alkotók szerint csoportosítva és nem is tankönyvi irányzatok mentén felsorakoztatva. Ennél bonyolultabb és átgondoltabb volt a szerkesztési vezérelv, amelynek során természetesen a megkérdőjelezhetetlen kvalitás volt az elsődleges válogatási szempont, de történelmi összefüggésekre, kapcsolatokra, hatásokra is igyekszik rávilágítani a szerkesztő, - Kieselbach Tamás - aki erről a könyv előszavában így vélekedik: „Súlyosan téved az, aki esetlegesen vagy pusztán tematikus rokonságot lát a művek összerendezésének hátterében. Minden egyes oldalpár mögött mondatok hosszú sorában megfogalmazódó érvelés húzódik meg.”

A kötetben látható alkotások nagy része most először kerül a közönség elé, így publikálásuk a felfedezés erejével hat minden művészetkedvelőre. A kötet elején neves művészettörténészek tanulmányai segítik a tájékozódást, bemutatva az egyes irányzatokat, iskolákat és mozgalmakat, felvázolva a legjelentősebb festőegyéniségek kiemelkedő munkásságát. A könyvet lapozgatva óriási élmény azt megtapasztalni, hogy kinek-kinek a szémszögéből milyen volt például Párizs, Budapest, Szentendre vagy a balatoni táj, hogy ki hogyan dolgozta föl a nyüzsgő nagyvárosi miliót, a kávéházak forgatagát vagy éppen a vidéki táj csendes szépségét.

ASZALÓS SÁNDOR

Osztrák–magyar kapcsolatok

Beszélgetés Dr. Horváth István nagykövettel

1. Egyéves Magyarország EU-tagsága. Tavaly május 9-én a bécsi Magyar Nagykövetség impozáns ünnepség keretében, tűzijátékkal juttatta kifejezésre örömét az Eisenstadt/kismartoni Esterházy kastélyban ezen esemény felett. Egy év elteltével változatlanul tűzijátékos a hangulat, vagy inkább a józan mérlegelés lépett helyébe?

Magyarország nagy örömmel lépett az EU-ba, és népe joggal érezte úgy, hogy majd' másfél évtized szívszívó munkájának eredményeként végre elérte célját. Az öröm mellé azonban csak mérsékelt optimizmus társult, mely a korábban belépettek példájából is okulva előre számolt a belépéssel adódó nehézségekkel. Ez a kettősség már kifejeződött a csatlakozást kísérő népszavazási részvételben és eredményben is. Az év során szerzett tapasztalatok még inkább erősítették a főszervezők kérdéseiben megjelölt „józan mérlegelést”. Tény, hogy nagyszerű eredményekkel szembeültünk, mint az EU Alkotmányának létrehozása, a nagymérvű bővítés, melynek újabb hulláma 2007-re tovább szélesítheti az európai népek nagy családját. Ezen belül számunkra különösen fontos Románia tervezett csatlakozása, hiszen ezáltal a magyarság kárpát-medencei etnikumának döntő többsége azonos gazdasági, kulturális keretbe kerül. Remélhetően javítható lesz a hosszabb távon kimaradni látszó vajdasági és kárpátaljai magyarság sorsa is.

Az eredmények ellenére azonban a fejlődés perspektívái nem látszanak kellő mértékben és elég világosan. A sorozatos bővítések – úgy tűnik – nincsenek összhangban az integráció mélyítésével. Ennek hiánya veszélyeket tartogathat az újonnan csatlakozók számára is („többesességek-Európa”). Az Alkotmány elfogadása körüli viták is jelzik, hogy az Ön által említett „tűzijátékos hangulat” nem csupán Magyarország, de az egész Közösség számára jellemző módon és gyorsan megváltozhat. Ezekre a kérdésekre vonatkozóan is elmondhatjuk, hogy a történelem nem kínál egyértelmű és egytípú válaszokat, azokat a történelmet alkotó tényezőket, nemzeteket és nagy egyéniségeket alkotják meg a lehetőségek közül választva, nem kerülhetve el a rossz választás ódiáját sem.

2. Ausztria az idén tavasszal kettős évfordulót ünnepel: hatvan évvel ezelőtt, 1945. április 27-én új, demokratikus kormány megalakításával vette kezdetét a II. Köztársaság, 50 évvel ezelőtt, 1955. május 15-én írták alá az Osztrák Államszerződést, s ezzel helyreállt Ausztria teljes függetlensége. Összint örömet vagy netán irigységet támaszt az a tény, hogy ismét Ausztria mellé szegődött a szerencse?

Mi Ausztria „szerencséjének” örülünk. A „Felix Austria”, ahogy gyakran a császárkori időszakot is jelölték, a mi nemzeti boldogulásunknak záloga. Magyarország számára történelmi értelemben is előny volt, hogy 1945. április végén megalakult a II. Köztársaság, hogy végül a nagynémet gondolatok képest, a kontinens visszatért a több német nyelvű állam létjogának kimondásához. Még pozitívabb volt számunkra az osztrák Államszerződés nagyhatalmi garanciákkal való elfogadásának ténye. Az Államszerződés pezsdítőleg hatott a korabeli magyar politikai gondolkodásra, bizonyos értelemben az 1956-os forradalmunk egyik gondolati előzménye is volt. Hiszen a magyarok 1956-ban csak azt a jogot és lehetőséget kívánták a maguk számára, amit az osztrákok már egy éve megkaptak. Tudjuk persze, hogy ez részben formális elvű következtetés volt, hiszen az államszerződés nem Jalta reformját jelentette, a budapesti események viszont alapvetően sértették volna meg ezt a doktrínát. Államszerződés nélkül azonban Ausztria nem tudott volna oly hatékonyan fellépni a forradalom leverését követően a menekültáradat érdekében, befogadásukban. Nem kevés merészség, kockázatvállalás jellemezte az akkori osztrák kormányzatot karitatív munkája során, hiszen a szovjet megszállók alig kőhajításnyira hagyták el az országot. A magyar nép hálás Ausztriának, mert bár a menekülthullám hatalmas vérvesztéssel jelentett számunkra, az elmenekültek tehetségének erkölcsi példájának hiányát azóta is érzi hazánk, mégis elmondhatjuk, hogy nagyobb tragédiát kerültünk el ezzel a megoldással. Másfelől a magyar 56 az egész világ számára nyilvánvalóvá tette – és ennek hatása máig él –, hogy a magyar nép nem egyszerűen Hitler utolsó csatlósa volt, miként szeretnék sokan állítani, nem a bünökért kollektív felelős nép, hanem szabadságáért a legtöbbet áldozni kész, bátor nemzet. Ezt később más fejlemények (az NDK-s menekültek átengedése) tovább erősítették. Kétségtelen, hogy ezek a fejlemények a rólunk kialakult osztrák közvélekedést is erősen átforgatták.

3. Összevetve az elmúlt évtizedek nehézségeit, Magyarországot – többi szomszédaitól eltérően – mindig erős szálak kötötték Ausztriához. Természetesen megvoltak ennek a fényes és árnyoldalai is. Hogyan ítéli meg „történeti” háttérrel az osztrák–magyar kapcsolatokat?

Főszervezők kérdéseiben megfogalmazottak fontos területeket érintenek. Magyar részről a változó időben változó válaszok születtek, melyet összefoglalni itt, ilyen röviden szinte lehetetlen. A majd 400 éves osztrák (birodalmi) és magyar (királyságbeli) együtt-

élés sokszor és érthetően a napi politikai érdekek szerint szült ideológikus, amolyan „kuruc”, vagy „labanc” válaszokat. A mögöttük lévő „történeti háttér” az 1867-es Kiegyezést követően tisztult ki először, midőn a közép-európai térség dinamikus fejlődése majd félévszázadig tartott, és ez a tény a Monarchia minden alkotó nemzete számára nyilvánvaló, kézzelfogható volt. Mindez, hogy tudniillik a kettős Monarchia az egyértelmű fejlődés időszaka volt, utóbb a nemzetek történelmi emlékezetében is így rögzült. A „boldog békeidők” pozitív tapasztalatait az új, neonacionális államok propagandája sem tudta elnyomni az I. világháború után. Ausztria és Magyarország számára ennél is nyilvánvalóbbá lett a két világháború között, Bibó István szövegével élve, „kisállami nyomorúságuk”, a nagyhatalmaknak való végtelen kiszolgáltatottságuk. Nem véletlen, hogy e két állam politikai vezetése már igen korán ráébredt az egymás mellett élés előnyeire. Magyarország és Ausztria belátása mára az egész térségre kiterjedő értelmet nyert. Látható, hogy a Monarchia több évszázados együttlétének kulturális és intézményi elemei szívósan továbbéltek a térség államaiban, mintegy alapját képezve az új típusú integrációnak. Az együttélés történelmi mércével mérve is kiállta a próbát, a továbbiak éppen erre a belátásra kell, hogy épüljenek, hiszen az együttműködésnek egyszerűen nincs alternatívája.

4. Ausztria kormánya nevezetesen 1956-ban bátran kiállt Magyarországgal szemben, s a nyugati hatalmaktól eltérően – tiltakozott a Szovjetunió kormányánál a magyarországi vérontás ellen. A november 4-i második szovjet beavatkozást követően több mint 180.000 magyar menekült fogadott Ausztria. Akkor feszültséget okozó gesztus volt ez, ma a hivatalos Magyarország is másként ítéli meg ezt a segítőkészséget. Van-e ennek lecsapódása a hivatalos politikában, vagy sokkal inkább a gazdasági kapcsolatok alakulása szabja meg az egymáshoz való viszonyulást?

Kérdésére az előzőkben kifejtettek részint választ adnak. Valóban, a forradalmat követően néhány évig feszültséget okozott a két ország közötti politikában a menekültek ügyének kezelése. Lássuk be azonban, hogy az akkori helyzet részint a nagyhatalmak kívánásának megfelelően alakult (magyar kérdés az ENSZ-ben), részint pedig a korlátozott függetlenségű Magyarország politikai vezetőinek harcos reakciója volt a közelmúlt eseményeire. A tények makacssága azonban már a hatvanas évek közepétől odavezetett, hogy a politikai és főleg a gazdasági kapcsolatok intenzitása legyőzte a politikai-ideológiai természetű fenntartásokat. A sokat emlegetett Kádár-Kreisky korszak (amit egyfajta összekacsintással szívesen, bár pontatlanul jellemeztek új KuK időszaknak), számos olyan eredményt hozott, amiről más közép-európai ország nem is álmodhatott. A korai osztrák tökébevonások, vagy annak ténye, hogy 1976-ban elsőként a vasfüggöny mögötti országok közül megszűnt a vízumkényszer Magyarország és Ausztria között, nem kerültek el a korabeli elemzők figyelmét sem. Ne feledjük, hogy a hetvenes évek második felétől folyamatos és nagy volumenű volt az osztrák hitelezés Magyarország irányában. Több száz vegyesvállalati forma is létrejött, melyek nyilván megalapozták azt az osztrák előnyt, mely azután a kilencvenes évektől máig oly látványos eredményekre vezetett az osztrák gazdasági és pénzügyi vállalkozók számára.

Ami Ausztria egykori segítőkészségét illeti, azt 1990-ben és azt követően többször is köszönet formájában kifejezésre juttatta a magyar politika. Az utóbbi időben nem mulasztotta el a politikai vezetést, hogy Ausztriának a Magyarország EU-csatlakozása terén kifejtett támogatását is megköszönje. Kovács László találoán jegyzi meg: „Ausztria több évtizeden át ablak volt számunkra a Nyugat felé. Most EU-belépésünk hathatós támogatásával az ajtó is segítt megnyitni előttünk.” Az utóbbi év tapasztalatai jelzik, hogy a folyamatos gazdasági együttműködés mellett a politikai összhang, és a politikai formák kialakításának igénye is jellemzi az országaink közötti együttműködést. Folyamatosan egyeztetjük térségbeli külpolitikai lépéseinket, közös képviselést megnyitást intéztünk és újabbakat tervezünk, főleg a számunkra oly fontos balkáni térségben. Mindezek – a politikai egyeztetés, kölcsönös magas szintű látogatások – messze túlmutatnak az ilyenkor szokásos gesztusokon, merőben tartalmiak.

5. A hagyományos jószomszédság szinte feltételezi, hogy ebben a kapcsolatrendszerben jól helyezkednek el az osztrák magyarok. Megítélés szerint milyen bánásmódban részesülnek ok az osztrák hivatalos szervek részéről? Hallott-e panaszokról ezen a téren?

Az elmúlt évek során megismertem a magyarság szervezeteit, más osztrák népcsoportok lehetőségeit, és Ausztria viszonyát nemzetiségeihez. Az osztrák-magyar jószomszédságban az itteni magyarok összekötő szerepe nyilván hangsúlyos marad a továbbiakban is. Amennyiben az osztrák „sógor” kifejezésen belül finomítani lehetne a rokoni fokozatot, kimondhatjuk, hogy az „ausztriai magyar sógor” esélyei és lehetőségei igen jelentősek. Tapasztalataim szerint az itteni magyarság elismertsége és tekintélye nagy. Köz-

életi, politikai szerepe ugyan kisebb a szükségesnél, néhány polgármestert leszámítva politikai befolyást gyakorló magyarként nehezen jeleníthető meg, ám kulturális és gazdasági befolyása jelentős és elismert. Az a tény, hogy Magyarország Ausztria szomszédai között 75%-os elfogadottsággal tartja második helyét a nemzetek szimpátiatorában, az itteni magyarok elfogadottságának is következménye. Közismert, hogy az osztrák hivatalos politika a kisebbségi kérdésben elég körültekintő. Ezt most az új Alkotmány körüli vitákban ugyanúgy nyomon követhetjük, mint az időként fellángoló, inkább a tartományokat illető helyi politizálásban a helyiségnévtáblák ügyében. Úgy látom, a magyarok nem kerülnek az ilyen viták keresztútjába, amit talán indokolhat, hogy a tósgyökeres burgenlandi magyarság létszámában megfoghatott, a különböző emigráncsoportok pedig (II. világháború utániak, 56-osok, falurombolás elől jövő erdélyiek, háború elől menekülő vajdaságiak stb.) inkább többszerűen, generációsan is elkülönülve helyezkednek el egymás mellett. Nem állítanám, hogy az osztrák politika megosztaná őket, de nyilván szívesen él az adódó lehetőséggel, hogy a magyarok érdekérvényesítő képessége még mindig optimális.

6. A rendszerváltozás óta zavartalanok a kapcsolatok az osztrák magyarok és a Magyar Nagykövetség között. Legutóbb is disztribúción látta vendégül a szervezetek képviselőit. Mik a tapasztalatai a magyar egyesületekkel? Távlatosan hogyan látja az osztrák magyarok helyzetét?

Előző válaszaimból is tapasztalhatta Főszervező úr, hogy a Magyar Nagykövetség érdeklődéssel és segítő szándékkal fordul az itteni magyarság sokszínű kulturális egyesületeihez. Támogatjuk munkájukat, segítjük otthoni kapcsolatkeresésüket, örülünk sikerüknek, részt veszünk rendezvényeiken. Ám óvjuk is függetlenségüket, és a látszatát is kerülnék annak, hogy az itteni szervezetek életét befolyásolnánk, egymáshoz való viszonyukat érintelnénk, netán irányítanánk. Örülünk, hogy évente egyszer munkabéden láthatjuk vendégül a legkülönbözőbb szövetségekhez tartozó helyi szervezetek vezetőit. Ilyenkor alkalmas adunk az egyházi vezetők jelenlétére is az ökömenéjegyében. A hagyományos március 15-i nemzeti fogadásunkat követően az év második felében a vezetőkön kívül a szervezetek képviselőinek rendezünk kulturális estet, és adunk lehetőséget a találkozásra a nagykövetség patinás épületében. Tavaly a Balassi Bálint emlékére, idén októberben a József Attila centenáriumban biztosít majd erre alkalmat. Nehéz véleményt formálni az osztrák magyarok helyzetéről távlatosan. A távlat szorosán kapcsolódik majd a magyar nyelv használatához, mint az identitás lényegi keretéhez. Egyelőre nem látjuk, mit jelent az EU-csatlakozás a magyar nyelvhasználat és a kulturális terjeszkedés szempontjából. Osztrák oldalról számos törekvést tapasztalunk, mely a velük szomszédos országok nyelvének tanításával (USIS-Program) próbálja a térség eredendően multikulturális jellegét hangsúlyozni, nem kevésbé persze a gazdaság (idegenforgalom, szállodák) gyakorlati igényét, szakember szükségletét tartva szem előtt. Meglehet, a magyar nyelvhasználat időleges visszaszorulása sem jelent majd veszélyt, hiszen a kiterjedt kétnyelvűség, vagy éppen a nyelvcsere mögött is megmaradhat az itteni magyarok ragaszkodása gyökereikhez, identitásukhoz. Mindezt az dönti el végső soron, hogy

A magyar testőrgárda vezetői díszegyenruhája

érdemes lesz-e magyarnak lenni. Én inkább bizakodó vagyok a jövő fejleményeit illetően.

7. Összehasonlítva a többi határon túli magyar kisebbséggel, a magyar kormányok a legutóbbi évekig marginálisan kezelték az osztrák magyarokat. Mostanában mintha elmozdulás történt volna. A magyar állam netán nagyobb figyelmet fordít az osztrák magyarokra, mint a múltban? Mire lehet számítani, anélkül, hogy mindegyik félnek haszna lehessen belőle, anélkül, hogy osztrák részről az a gyanú támadna, a magyar állam netán túlságosan magához öleli az itteni magyarokat?

A magyar állam gondoskodását, annak hatékonyságát az itteniek tudják megítélni. Az Illyés alapítvány támogatásai, az osztrák magyaroknak jutó kitüntetések száma szerintem jelentős figyelemről tanúskodik. Ugyanakkor a kárpát-medencei magyarság más régióinak problémái nagyságrenddel haladják meg az itteni, vagy nyugat-európai magyarságét, és inkább igényelnek állami figyelmet. Az osztrák magyarság szervezeti munkájának megítélése abban lehet segítségére a mindenkori magyar kormánynak, hogy miként kezeljék, viszonyuljanak a nyugat-európai magyarsághoz. Ez kézzel fogható módszertani eredményeket hozhat EU-csatlakozásunk feldolgozásában, a segítség módozatainak megalkotásában. Nagyon fontosak lesznek azok a tapasztalatok, melyek a nyugat-magyarországi, alsó-osztrák, burgenlandi és Pozsony környéki régió gazdasági együttműködése eredményeként a kultúrában, az életvitelben, a társadalmi életforma jellegváltásában majd megmutatkoznak, és melynek nemzetiségi következményei (nyelvhasználatra, iskoláztatásra, házasságra, etnikus keveredésre) értékelendők lesznek. Az állami segítség és figyelem, nem csak a magyar államé persze, csakis ezen új fejlemények ismeretében, jegyében lesz újrafogalmazható és kialakítható.

Végül engedje meg Főszervező úr, hogy az interjú végén gratuláljak a Bécsi Napló színvonalas munkájához, abból az alkalomból is, hogy a lap a közelmúltban Magyar Örökség díjban részesült. Méltán kapta ezt a kitüntetést az osztrák és nyugat-európai magyarság örömeiről, gondjairól, szellemi állapotáról sokoldalúan tájékozott folyóiratuk.

ÁTTÖRÉS ROMÁNIÁBAN?

Hírek szerint Románia módosította az eddigi nemzetállami elvet. A kormány ugyanis elfogadta az RMDSZ kisebbségítővénnyel javaslatát. Ennek értelmében a népcsoportok is államalkotó tényezővé, amiket kulturális autonómia is megillette.

Jóváhagyta a romániai nemzeti kisebbségek-re vonatkozó törvény tervezetét a román kormány. A parlamenti vitára alkalmasnak talált jogszabályt az RMDSZ készítette elő.

A törvénytervezet rendelkezik a romániai kisebbségek jogi helyzetéről, s azokat román államalkotó tényezőként ismeri el. A jogszabály meghatározása szerint nemzeti kisebbségnek tekinthető a modern román állam létrejöttének pillanatától Románia területén élő román állampolgárok bármely (etnikai) közössége, amely számbeli kisebbségben van a többségi lakossághoz viszonyítva, s amely kultúrájában, nyelvében vagy vallásában kifejeződő etnikai önazonossággal rendelkezik, s ezt őrizni, kifejteni és fejleszteni kívánja.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek román állampolgárok, akik szabadon juttatják kifejezésre valamely nemzeti közösséghez való tartozásukat, illetőleg olyan kiskorúak, akiknek szülei vagy törvényes képviselői juttatták kifejezésre valamely nemzeti közösséghez való tartozásukat. A hatóságok kötelesek elfogadni a fenti személyek által megje-

lött nemzeti közösséghez való tartozást.

A törvény értelmében a román állam elismeri és szavatolja a nemzeti kisebbségek kulturális autonómiáját, kodifikálja anyanyelvük használatához való jogukat a közéletben, az oktatásban, nevelésben, művelődésben, a sajtóban és médiában, biztosítja a törvény előtti jogegyenlőségüket, jogi keretben biztosít érvényesüléskühdő, hagyományaik ápolásához, közösségeik védelméhez és fejlődéséhez.

A május 19-én kormányhatározattal elfogadott román jogszabály szövegéről heteken át folyt az egyeztetés a koalíciós román kormány politikai erői és a különböző tárcavezetők között. Ugyanúgy egyeztető tárgyalásokra került sor például Mona Muscăval, a román művelődési tárca vezetőjével és Monica Macovei igazságügyi miniszterrel, illetve különböző kisebbségi szervezetekkel.

Harmadik évi konferenciáját rendezte 2005. június 2. és 5. között az **Amerikai Magyar Társaság Egyesülete**. Közel húsz ülészak hatvan amerikai, kanadai és európai szakelőadója tárgyalt oktatási, történelmi, irodalmi, néprajzi témákat. A Looking Forward, Looking Back címet viselő konferencia ez évi fő témája a diaszpóra oktatási kérdései.

<http://www.magyar.org/ahea>

KÖZÖTTÜNK ÉLNEK

Frideczky János

A Pozsonyi Magyar Casino rendezésében került sor áprilisban a Magyar Örökség Díjas Bécsi Napló bemutatására és Böröndi Lajos költő szerzői estjére. Az 1945-ben betiltott kaszinót 1999-ben élesztette újjá Frideczky János, a Münchenben élő építész, aki Neszter Józsefnek, a hajdani Pozsonyi Casino első titkárnak a leszármazottja.

Bár Pozsonyban már többször jártam, a belvárost autóval megközelíteni most nem kis feladat. A határ után befutok egy építkezésbe, útjelzés sehol, és a hatalmassá nőtt szlovák főváros alul- és felüljárói ismeretlen szatellit városrészek felé kényszerítenek. Az ember ilyenkor kérdez, térképet les, bosszankodik, telefonál. Végül is sikeresen leparkolok a Szent Márton koronázó templom tövében.

Pozsony a legszebb arcát mutatja a kora tavaszi napsütésben. A zegzugos utcákon hívogató kiskocsmák sora, a boltíves kapualjak mögött sörözők, a Mayer cukrászda felől kávéillat lengedez, a Ferenciek templomában az elhunyt pápáért szól a mise és a nyüzsgő óváros palotái az egykori magyar koronázó város, a „pozsonyi diéták” emlékét idézi. A Kapucinus és a Klarissa utca sarkán megtalálom rózsával befuttatott belső udvarával a gyönyörűen helyreállított Neszter házat. Itt tartják összejöveteleiket a Pozsonyi Casino tagjai, és itt találkozom Frideczky Jánossal.

Az asztalon fotóalbumok dokumentálják az elmúlt évek rendezvényeit: itt járt Csáky Pál, Mádl Dalma, Kondor Katalin, Pozsgai Imre, Faludy György, Esterházy János lánya, ... írók, költők, tudósok, politikusok. A rendezvények megkezdésekor jól látogatottak. A színvonalas műsorfüzet és az évkönyvek a kaszinó pezsgő életét bizonyítják. Csak néhány kivonatot a vendégkönyvből: „végre van Pozsonyban egy hely, ahol magyarul beszélhetünk...elfelejtették a mindennapi gondokat, ... ahol Pozsony magyar anyanyelvű lakosainak a színe-java találkozik... ahol kávé, pohár bor mellett érdekes előadásokat hallhatunk... az egész a régi atmoszférát idézi... a magyar polgári összetartozást jelképezi.”

Frideczky úr, mi készítette a kaszinó megalapítására? Sajnálom az itteni magyarokat. Az akkori szlovák állam még egyáltalán nem törődött a sorsukkal, eszébe sem jutott, hogy a kisebbségnek jogai vannak. A társadalmi sivárság lehangoló volt.

Amikor a jóvátétel keretében visszakaptam a teljesen lerobbant házaimat, évekig csak építkeztem. A felújított házakban irodákat, lakásokat adtam ki bérbe. Egy idő után úgy gondoltam, megengedhetem magamnak, hogy a mai kaszinó helységein ne keressek. Elhatároztam, hogy felújítom úkapám nagy művét és megkíséreltem a Pozsonyi Casino föltámasztását. Pozsonyban ugyan működtek magyar egyletek, de egyik sem a mi kaszinónk színvonalán.

Kik lehetnek tagok, hogyan állítják össze műsoraikat? Jelenleg kb. 380 fizető tagunk van. Zártkörű társaság. Felújítottuk a régi kaszinó előírásait. Minden új tagot két személynek kell javasolnia. Válogatunk. Nívó előadásaink vannak, ennek megfélemlenést kell viselkedni. A háború előtt a város színe-java kaszinótag volt. Most persze más a helyzet, nem a pénz, nem a társadalmi állás számít. Csupa rendes, tisztességes, művelt magyar vagy német ajkú polgár jár ide. Szlovák tagjaink nincsenek, de vannak, akik bejárnak, akik beszélnek a nyelvet és szimpatizálnak velünk. Minden kaszinótag hozhat magával egy-egy vendéget is. A műsorokat a választmány állítja össze, hetente háromszor találkozunk.

Ez a gyönyörű épület az Ön családjáé volt? Igen az úkapámé. Neszter József, aki egy ideig Pozsony vármegye főispánja is volt. Nem itt lakott, hanem a sétatéren. A lányát Frideczky Timót, Nyitra vármegye főispánja vette feleségül. Hat gyermekük született. Közülük az egyik Kálmán, a Zürichben és Münchenben tanult építész mérnök, volt az én nagyapám. Vele kezdődött az építési foglalkozás a családom édesapám és én is az lettem. A szüleim elváltak. Édesanyám ma kinn él velem Németországban. Édesapám 1955-ben újránősült, szlovák nőt vett feleségül, aki a mai napig sok, nehézséget okoz nekem. Bár közös gyerekük nem volt, apám villájából semmit sem kaptam vissza tőle.

Egyébként ez a gyönyörű ház siralmas állapotban volt, amikor visszakaptam: vizes, romos, tető nélküli. Rengeteg energiába, pénzbe került, amíg helyreállítottam. A jogi viszonyokat is tisztáznom kellett, a bürokrácia útvesztőiről nem is beszélek.

Őn született pozsonyi? Igen. Itt születtem 1941-ben itt is érettségiztem és itt végeztem a Műszaki Főiskolán. Mindezt szlovák nyelven, magyar iskola akkor nem volt. Apámat kitelepítették, a házát elvették, 1948-ban jöhetett vissza Pozsonyba. Építészként dolgozott megint a város házában. Anyám a Mayer cukrászdát vezette évekig. A kommunista hatalom átvétel után már „csak” rejtett nemzetiségi elnyomás volt: nyitottak néhány magyar iskolát, megalakult a CSEMADOK, persze kommunista vezetés alatt. Én mindig építész mérnöknek készültem, kisgyerekként naphosszat házakat rajzoltam. A véremlen volt. Persze ezzel a származással nem volt könnyű bejutnom az egyetemre, de a régi pozsonyiak összetartottak és segítettek egymást. 1965-ben végeztem, és a műemlék felügyelőségre kerültem. Abban az időben új házakat csak kész elemekből építettek tucat számba, ehhez nem volt semmi kedvem.

Milyen volt az élet akkor Pozsonyban? Mikor tűnt el a magyar nyelv véglegesen az utcákról? Hogy mennyi magyar volt valaha Pozsonyban, azt nem

lehet pontosan tudni, mert 1918 előtt mindenki tudott magyarul is. Trianon után aztán sokan kényszerből áttelepültek Magyarországra, sokat kitelepítettek, a német ajkúak elmenekültek. 1945 után nem szabadott nyilvános helyen magyarul beszélni, azonnal bevették az illetőt a rendőrségre. Az emberek nyomorogtak és féltek, még ebből is nehézségük legyen? Lassan beletörődtek, megtanultak szlovákul és azt mondták, jó, akkor legyünk szlovákok. Amikor 1968-ban bejöttek az oroszok, olyan reménytelen volt itt a helyzet, hogy ha tehettem, még a maradék magyar és német ajkú is elmenekült.

Őn mikor hagyta el Pozsonyt? 1968-ban, a „prágai tavasz” eseményeit követően. Reménykedtünk 1956-ban, hogy a magyar forradalom átterjed hozzánk is, reménykedtünk 68-ban is. Pár hónapig fellelegzhettünk, a magyaroknak fűt-fát ígérték, néhány becsületes ember rendes álláshoz jutott, úgy nézett ki, hogy a lehetőségeken belül könnyebb lesz az életünk. Aztán augusztus 20-án bejöttek az oroszok és csatlósai. Azt sem tudták hol vannak. A TV épületét három napig meg sem találták, mert a pozsonyiak leszedték a táblákat a házakról. Összeállítotték néhány embert, én meg az autómban egy televíziós barátom lefogartott filmanyagával átléptem Bergnél a határt. Bajor rokonaim elintézték a vízumot, a filmeket leadtam Münchenben és ettől kezdve hazaárurolnak számítottam.

Németül tudott? Igen, mert otthon nagyapámmal németül beszélünk. 1968 szeptemberében már bajor tervezőirodában dolgoztam. A rokonaim sokat segítettek. Persze megtapasztaltam a szokásos „menekült” életet is, voltam sofőr, kert- és lakberendező, festő, alkalmazott? Laktam rokonoknál, albérletben, aztán feltornáztam magam. Független emberként hol Münchenben, hol Berlinben vállaltam munkát. A müncheni olimpia idején óriási építkezések folytak, utána viszont minden leállt ezen a téren. Berlin a 80-as és 90-es években virágzott. Rengeteg megbízást kaptam. 20 évig volt önálló irodám alkalmazottakkal Münchenben és Berlinben is. Sok pénzt kerestem. 80-ban kijött édesanyám is utánam.

Honnan kapta a megbízásokat? Mikor tervezett főként? Lakóházakat, orvosi és városközpontokat, áruházakat, szállodákat. Főként befektető cégekkel dolgoztam együtt. Már a telkek megvétele előtt tanácsot adtam, mit, mennyiért, hogyan lehet építeni és ez mindig be is vált. Megbízta bennem, jól ment az üzlet. 1997-ben zártam be az irodámat. Most Münchenben és Pozsonyban lakom és csak magamnak építek.

Mikor járt megint először Pozsonyban? 1990-ben Magyarországról jöve barátokkal beugrottam pár órára. Lehangoló volt: elhanyagoltság, düledező házak, kosz, szürkeség. Menekültem. 1991-ben jöttek a hírek, hogy a jóvátétel keretében visszakaphatnám a házaikat. Ötven éves voltam, tele energiával, tudtam, hogyha nem lesz politikai visszarendezés, a házakat rendbe hozni jó öregkori befektetés lesz. Persze az őseim tulajdonát megmenteni az utókornak, ez is csábított. Rizikó volt, és nagy-nagy munka, de belevágtam. Akkor még abban is reménykedtem, hogy visszatér majd az az emlékeimben élő Pozsony, amit a családom olyannyira szeretett.

Ezt szomorúan mondja, ma már nem reméli mindezt? Változnak az idők. A fiatalágom sem hozhatom vissza. Sokkal jobb a helyzet, mint gondoltam 10 éve volt, de a mai fiatalok gondolkodása, elképzelése a jövőről szögesen elmentes az enyémmel. Idegen világ ez. Az óvárosban alig van ma már igazi lakóház: mindenütt elegáns üzletek, követségek, bankok. A kocsmákban turisták dáródnak, szép időben a lakótelepek közönsége korzók a belvárosban. Esténként minden kihalt. Az az élet, ami régen volt, hogy minden házban ismerős lakott, az üzleteket generációkon át ugyanazok a családok birtokolták, hogy összetartottunk és segítettük egymást, nos ez a világ véglegesen elmúlt. Azok az emberek kihaltak, a gyerekeik nyugatra távoztak.

Nagyon szeretem a házamat, ha itt vagyok szinte ki sem teszem a lábamat. Intézem az ügyeimet, aztán irány München. Ha nem lenne a kaszinó és ez a sok kedves ember, ha nem tudnám, hogy segíthetek, fele ennyi időt sem töltenék itt. Mennyi időt töltött évente? Megszakításokkal az év felét. Törődöm a két vállalatommal, a házaimmel, az alapítványommal a kaszinóval, az APP-vel. Ez utóbbi polgári társulás, a Magyar Tudományos Akadémiaival karöltve Pozsony történelmét dolgozza fel.

Az irodájában láthattam mennyi kitüntetést, elismerést kapott, a kaszinó tagjai az itteni magyarok jövőjének tekintik. Mivel foglalkozik az alapítványa? VIDEO alapítvány a neve (Vitalis Diasporáért Oktatás Alapítvány). Évekig én pénzeltem, ma már mások is bekapcsolódtak: Illyés Alapítvány, Rákóczi Szövetség, Lauer Edit Amerikából, a magyar kormány is segített, bár ez most eléggé megcsappant, és a mostani szlovák kormány is felkarolt minket. Az alapítvány kuratóriuma intézi az ügyeket. Magyar iskolákat támogatunk évek óta, mint Nagykapos, Királyhelmec, Pozsony, Zoborajsa? Buszok a bejáró gyerekeknek, évente táboroztatás? Aztán az Ipoly menti térség gyámoltatása, ahol nagy a szegénység, nagy az elvándorlás, aztán Magyarbél, ami viszont a szlovák bevándorlás miatt veszélyeztetett, és és... Egy szóval, ha tudok segítek mindenhol, ahol a magyarok bajban vannak.

FERENCZY KLÁRA

GUUAM: ÚJ ERŐTÉR A POSZTSZOVJET TÉRSÉGBEN

Grúzia, Ukrajna, Üzbegisztán, Azerbajdzsán, Moldova

(Budapest Analyses, No. 65, May 11, 2005) **Április 22-én Chisinauban az öt GUUAM-tagország államfői közül négyen – Üzbegisztán elnöke az utolsó pillanatban mondta le részvételét – aláírták „A demokrácia, a stabilitás és a béke nevében” elnevezésű nyilatkozatot. A dokumentum állást foglal „a demokratikus intézkedések aktivizálása mellett a tagországokban”, valamint közös erőfeszítésekre szólít fel a térségben lévő megoldatlan konfliktusok rendezésére. A csúcstalálkozón, melyen megfigyelőként részt vett a román és a litván elnök is, Traian Basescu, feltehetően elsősorban a dnyeszter melléki helyzetre gondolva úgy nyilatkozott, hogy a konfliktusokat „Oroszországgal konszenzusra jutva” kell megoldani. „A Grúziát, Ukrajnát, Üzbegisztánt, Azerbajdzsánt és Moldáviát magába foglaló GUUAM az európai integráció útjára lépő új demokratikus államok szervezetét jelenti”, melyek közül „egyiknek sincs szándékában egy Oroszország elleni szövetséget létrehozni.” – nyilatkozta Mihail Szaakasvili grúz elnök a Moldova elnökével, Vlagyimir Voronyinnal való korábbi találkozója után. Elemzők, az orosz és a nemzetközi sajtó egy része azonban kételkedés fogadta a bejelentést, s kételyei vannak az államcsoportosulásnak a nyilvánosság előtt kinyilvánított politikai céljaival szemben is. Bizonyos, hogy a néhány esztendeje még lassan kimúló geopolitikai kuriózumként elkönyvelt államszövetség a grúziai és az ukrainai politikai fordulat után fontos szerepet játszik az Európától a Kaukázuson keresztül Ázsiáig terjedő térségben.**

1997. október 10-én Strasbourgban az Európa Tanács csúcstalálkozóján négy ország, Ukrajna, Grúzia, Moldávia és Azerbajdzsán államfői közös nyilatkozatot írtak alá. A dokumentum aláíró azon szándékukat fejezték ki, hogy országaik, szervezetbe tömörülve (GUAM) a szuverenitás, a területi egység, a határok sértetlensége, az emberi jogok tiszteletben tartásának elveit szem előtt tartva töreksenek az európai stabilitás és biztonság megerősítésére. A szervezet további bővítésére, Üzbegisztán felvételére 1999. április 24-én Washingtonban az Euroatlanti Partnerség Tanácsának csúcstalálkozója idején került sor. Az itt elfogadott Washingtoni Nyilatkozat értelmében a GUAM Üzbegisztánnal kibővülve GUUAM elnevezéssel működik tovább. Az ázsiai ország belépésével fogalmazódott meg az Európa-Kaukázus-Ázsia közlekedési folyosó létrehozásának szükségessége. A GUUAM a Kucsma elnök által irányított Ukrajnában tulajdonképpen az egyetlen piszlakoló reménységű volt a nyugati integráció hívei számára.

A ma már Brüsszel és Washington támogatását maga mögött érző, Moszkvától egyre távolodó Kijev a régió vezető hatalma kíván lenni. Ez a törekvés érthető, hiszen az Ukrajnát is magában foglaló posztszovjet integrációs intézmények, a Független Államok Közössége, vagy az Egységes Gazdasági Térség egyértelműen Oroszország érdekeit szolgálják. Következésképpen ellentétesek Ukrajna gazdasági és politikai céljaival, s a politikai prioritásáig emelkedett európai integrációs szándékaival. (Az EU-ba való közele, vagy távolabbi időben való belépés iránti ukrán eltökéltség hamarosan a köznapjainkban is megjelenik: az európai integrációért felelős ukrán miniszterelnök-helyettes bejelentette, hogy a közintézmények hom-

lokzatain a nemzeti lobogó mellé ezután az EU zászlóját is kitzük.)

Ukrajnában egyre több szó esik a FÁK működésképtelenségéről, esetleges megszűnéséről. Hivatalos ukrán vélemény szerint az államközösségnek, ha nem találják meg az összes tagállam érdekérvényesítésének mechanizmusait, mostani formájában nincs jövője. Szerhij Terjohin, gazdasági és európai integrációs miniszter még egyértelműbben nyilatkozott a Moszkvában április elején az Egységes Gazdasági Térség megalakításának szentelt találkozóán: bejelentette, hogy a FÁK olyan rendszer, amely befejezte funkcióinak teljesítését, nincs semmi remény arra, hogy a továbbiakban fejlődőképes legyen. A miniszter egyedül az Egységes Gazdasági Térségen belüli szabad gazdasági övezet létrehozását támogatja. Ukrajna érdekeinek tehát az Oroszország nélküli, a Moldáviától a Kaukázuson át Közép-Ázsiáig terjedő együttműködési rendszer megerősödése felel meg. Ez egyezik az EU és az Egyesült Államok azon szándékával is, hogy az euroatlanti térség kiterjesztése érdekében a függetlenné vált posztszovjet országokat, közöttük elsősorban Ukrajnát erősíteni kell nyugati integrációs politikájának véghezvitele érdekében.

E szándékokat erősítették meg Juscsenko egyesült államokbeli tárgyalásai. Ukrajna ígéretet kapott arra, hogy az Egyesült Államok támogatja belépését a WTO-ba. A tárgyalásokon szó esett arról, hogy Ukrajna kész aktívabb szerepet vállalni a térség stabilitásának növelésében, egyebek között a Dnyeszter-melléki konfliktus rendezésében. A tárgyalásokat értékelve Juscsenko kijelentette, hogy új korszak kezdődött a két ország stratégiai partnerségében. Az új Ukrajnával kapcsolatos politikáját még ki sem építő Oroszországot éppen az ilyen jelenségek és nyilatkozatok aggasztják. (Moszkva elbizonytalanodására utal, hogy Putyin elnök szövege „középkülföld” politikáját újraértékelendő létrehozta a „Külföldi országokkal fenntartott regionális és kulturális kapcsolatok hivatalát.”)

A La Stampa című olasz lap azt állítja, hogy Moldova, Ukrajna és Grúzia április első napjaiban az ún. „fekete lyukak” felszámolása érdekében Putyin-ellenes szövetséget kötött. A lap értesülései szerint aláírták a „Fekete lyukak térképe” elnevezésű dokumentumot, amely együttműködést irányoz elő a dnyeszter-melléki, az abháziai és a dél-osztétiai konfliktusok rendezésére. Köztudott, hogy Moldovában és Grúziában orosz katonai kontingens állomásozik, s ukrán-orosz viszonylatban nem teljesen rendezett a fekete-tengeri orosz jelenlét sem.

Az ukrainai elnökválasztás után életre keltett GUUAM további működése nem közömbös az Egyesült Államok számára sem. Az USA geopolitikai doktrínájában a GUUAM olyan övezetként szerepel, amely gátolhatja Oroszország déli és délnyugati politikájának zavartalan mozgását. A doktrína a Kaspi-tengeri olaj Európába irányuló útvonalának kijelölésekor vált hangsúlyossá Washington számára az azeri és a kazak olajipari konzorciumokban vezető szerepet vállaló amerikai társaságok gazdasági érdekei miatt. A Tbiliszi is érintő, a Baku és a törökországi Ceyhan közötti, 1770 km. hosszúságú olajvezeték építése azóta elkezdődött, üzembe helyezése az idén esedékes. A NATO a „Partnerség a békéért” programba az összes GUUAM-tagországot bevonva egyfajta védőháló font az amerikai társaságok ügyletei köré.

Mikszáth Kálmán nyomában

A glogovai pap egy felhőszakadás alkalmával az eszterhéj alatt felejtett pólás hűgá fölé állítva egy piros esernyőt talál. Ismerős a történet, Bakfis korom kedvenc könyve, a Szent Péter esernyője kezdődik így. Vibra Gyuri és Bélyi veronika szerelmek bűbajos meseje, a Gregorius örökség keresésének izgalmi, a palóc gondolkodás rejtelmének humora tették felejthetetlené ezt a Mikszáth regényt.

Nemrég a steierországi Bad Gleichenbergen jártam. Az egykor oly népszerű fürdővároska felett kicsit megállta az idő. A környéken gomba módra szaporodó, minden luxussal ellátott gyógyfürdők elcsábítják a vendégeket a patinás Gleichenbergből. A Monarchia idejéből fennmaradt hajdan elegáns villák, fürdőházak befektetőkre várnak. Jó néhány tájnos le is bontott már, de a dímbesdobos víz vadregényes szurdokának vízfolyása mentén álló, sűrű erdőktől övezett hatalmas park óriási platánfái alatt, hol a szelíd cinegék kenyérmorzsaért a látogatók kezére szállnak, a virágok között egy kis márványtáblát találtam:

„Itt írta Mikszáth Kálmán 1895-ben a Szent Péter esernyőjét”

Mikszáth Kálmán, aki egész életében légzési bántalmakkal küzdött, tíz éven keresztül nyaranta két hónapot töltött a jó levegőjű, kétféle gyógyforrással is rendelkező Bad Gleichenbergenben, ahol kedvenc orvosa, Dr. Závory Sándor kezelte. Sok magyar járt annak idején ide, és a Mikszáth házaspár hamarosan a társaság középpontjává vált! A férjem olyan gondtalanul élt itt, mint a madár a szabad mezőn. Még tollat sem vette a kezébe. Kivéve egy nyarat, amikor a Szent Péter esernyőjét írta, heti folytatásokban, az Új Idők számára”- írta naplójában Mikszáthné.

Amikor Dr. Závory, aki maga is megírta gleichenbergi emlékeit, 1990-ban nyugdíjba vonult, Mikszáth sem jött többé Bad Gleichenbergenbe. Csak a park évszázados fái alatt meghúzódó tábla őrzi még az emlékét.

Y. A.

TUNYOGI-CSAPÓ GÁBOR

Anti-Eszmélet

Parafrazisok

József Attila „Eszmélet”-éhez

I

Elválnak végleg: föld s az ég.
Közöttük görbe úr marad csak.
És nincsen csilló könnyűség
gyerekeknek meg bogaraknak.
Levél helyett bilincset kapnak
a fák is. Sápadt szürkeség
a gyalcs helyett a virradatnak
darócból szabja köntösét.

II

De az, ki nem lát színeket
álmában, ugyan mit remélhet?
Meg sem fogan a képzelet,
hogyan rendben is lehet az élet.
Galaxisok is elvetélnek,
nemcsak elhibbant porszemek...
Bennem se nap, se hold nem éled,
örök homályban szenvedek.

III

Ma már ehetnél sült banánt
vagy ananászt, meg fecskefészket,
kalácsot is kenyér gyanánt...
De majd belátod, ha megéred,
nem csillapítja semmi éhed
a végső biztonság iránt.
Biztos csupán a kocka-végzet,
mely végül mindent sírba ránt.

IV

Hevernek súlyos tölgyhasábok
egymáson... Furcsa bűvölet,
vagy öncsalás, ha rendet látok,
ahol fűrészek rak ölet
az emberkéz, mely célt követ...
A nincsek bokra elvirágozott
és termett korcs gyümölcsöket...
Determinált csupán az átok.

V

Egy teherpályaudvaron
lapultam én is fogvacogva.
Nem örre lestem fél-vakon,
mert záporként hullott a bomba,
vörös kakas szállt száz vagonra,
az őrből üszkös csonthalom
lett, és heverték cafatokra
tépett lovak a pflaszteron.

VI

A szenvedésre sem belül,
sem kívül nincsen magyarázat.
Csak túrni kell, ha emberül
élni meg halni készlet vágyad.
S a szív, ha mégis néha lázad,
mert fájdalomban elmerül,
a lázadónak mély alázat
épszen házat menhelyül.

VII

A múlt jövőnkre ráfeküdt,
mint hegy, mely egerket ellik.
A törvények? Csak holt betűk,
szabályozandó azt a semmit,
mely napról napra újra vedlik,
és minden bőre ál-ezüst...
S no: minden törvény föl is feslik...
Válaho! Ugyan! Mindenütt!

VIII

A csönd nekem nem üthetett.
Az ifjuságom fölkeresni?
Ugyan minek? Nincs képzelet,
mely képes szabadságra lelni.
És csillagfényből sem jut semmi,
mert hallgatag cellám felett
– hogy ég felé se tudjak lesni –
cement, nem rács a mennyezet.

IX

Hol sír a vas, eső nevet,
lehet szeretni. Am a rozsdá
lassanként mindent eltemet,
azt is, mi be van aranyozva.
Az öntudat csak fulladozva
zihál, mint asztmás kisgyerek,
és Isten égő csipkebokra
pislálkol csak: a szeretet.

X

Meglett ember vagyok. S szívem
apám, anyám emlékéit óvja.
Tudom, hogy nem kért életem
halálra ráadás... De módja
enyém, és görcseim nem oldja
helyettem fel más senki sem...
Dúdolvá néha, vagy jajongva
keresztemet magam viszem.

XI

A boldogság kiszenvedett.
Egy téli hajnalon megölte
a böllér kése. Amde lett
jó hurka, kolbász, zsír belőle.
Piros-barnára sült a bőre,
s jövődó húsvét-ünnepet
méltóvá tenni jóelőre:
sonkája leng a füst felett.

XII

Csupán homályos nappalok
lebegnek át az örök éjen.
Én nemsokára meghalok,
és nem tudom, hogy tiszta fényben
élek tovább, vagy vaksötéten
nem-létezésbe olvadok...
Biztos csak az, hogy mindenképpen
mindörökre elhallgatok.

1987–1999

AJÁNLÁS

Attila! Te, kit túl korán
ölt meg ez értelmetlen élet,
lehet, Neked jobb így talán...
Nem éltél meg sok szörnyűséget,
és azt sem kell most végignézned,
hogy fogy a fény és nő az árny,
s csupán csak egyben követ néped:
önpusztításban ostobán!

2005

Johann Varrone: Reneszánsz árkaós ház 1874 (Bécs, Graben 14)

KERÉK IMRE

CSOKONAI, LILLÁHOZ

Hiacintbok, tulipántok
raja buzdul kegyedért
gyönyörű Lilla, imádozt,
Flóra húga, tünde kép!-
S van-e köztük szerető szív,
aki mint én, hozzád oly hív,
van-e köztük, ki megért?

KERÉK IMRE

EGYSZÓLAMÚ

Bartók Béla emlékének

felhőkarcolók tövén
síró árva furulya

űzött szarvasok nyomán
virág-pentatónia

gyémánt hűség tiszta rend
fájó összhangzattana

óceán túlsó felén
haláláig hívó haza

erdők mezők havasok
anyanyelv első szava

idegen ágy vánkosán
szemre-hulló éjszaka

JÓZSEF ATTILA

ESZMÉLET

1

Földtől eloldja az eget
a hajnal s tiszta, lágy szavára
a bogarak, a gyerekek
kipörögnek a napvilágra;
a levegőben semmi pára,
a csilló könnyűség lebeg!
Az éjjel rászálltak a fákra,
mint kis lepkék, a levelek.

2

Kék, piros, sárga, összekent
képeket láttam álmaimban
és úgy éreztem, ez a rend -
egy szálló porszem el nem hibbant.
Most homályként száll tagjaiban
álmom s a vas világ a rend.
Nappal hold kél bennem s ha kinn van
az éj - egy nap süt idebent.

3

Sovány vagyok, csak kenyeret
eszem néha, e léha, locska
lelkek közt ingyen keresek
bizonyosabbat, mint a kocka.
Nem dörgölődzik sült lapocka
számhoz s szívemhez kisgyerek -
ügyeskedhet, nem fog a macska
egyszerre kint s bent egeret.

4

Akár egy halom hasított fa,
hever egymáson a világ,
szorítja, nyomja, összefogja
egyik dolog a másikat
s így mindenik determinált.
Csak ami nincs, annak van bokra,
csak ami lesz, az a virág,
ami van, széthull darabokra.

5

A teherpályaudvaron
úgy lapultam a fa tövéhez,
mint egy darab csönd; szürke gyom
ért számhoz, nyers, különös-édes.
Holtan lestem az őrt, mit érez,
s a hallgatag vagonokon
árnyát, mely ráugrott a fényes,
harmatos szénre konokon.

6

Im itt a szenvedés belül,
ám ott kívül a magyarázat.
Sebed a világ - ég, hevül
s te lelkedet érzed, a lázat.
Rab vagy, amíg a szíved lázad -
úgy szabadulsz, ha kényedül
nem raksz magadnak olyan házat,
melybe háziúr települ.

7

Én fölnéztem az est alól
az egek fogaskerekére -
csilló véletlen szálaiból
törvényt szőtt a mult szövőszeke
és megint fölnéztem az égre
álmaim gőzei alól
s láttam, a törvény szövedéke
mindig fölfeslik valahol.

8

Fülett a csend - egyet ütött.
Fölkereshetnéd ifjúságod;
nyirkos cementfalak között
képzelhetsz egy kis szabadságot -
gondoltam. S hát amint fölállok,
a csillagok, a Göncölök
úgy fénylenek fönt, mint a rácsok
a hallgatag cella fölött.

9

Hallottam sírni a vasat,
hallottam az esőt nevetni.
Láttam, hogy a mult meghasadt
s csak képzetet lehet feledni;
s hogy nem tudok mást, mint szeretni,
görnyedve terheim alatt -
minek is kell fegyvert veretni
belőled, arany öntudat!

10

Az meglett ember, akinek
szívében nincs se anyja, apja,
ki tudja, hogy az életet
halálra ráadásul kapja
s mint talált tárgyat visszaadja
bármikor - ezért őri meg,
ki nem istene és nem papja
se magának, sem senkinek.

11

Láttam a boldogságot én,
lágy volt, szöke és másfél mázsa.
Az udvar szigorú gyöpén
imbolygott göndör mosolygása.
Ledőlt a puha, langy tócsába,
hunyorogott, röffent még felém -
ma is látom, mily ráugrott a fényes,
babrált pihéi közt a fény.

12

Vásútnál lakom. Erre sok
vonat jön-megy és el-elnézem,
hogy szállnak fényes ablakok
a lengedező szösz-sötétben.
Így iramlanak örök éjben
kivilágított nappalok
s én állok minden fölke-fényben,
én könyöklök és hallgatok.

1933–1934 tele

KELEMEN ERZSÉBET

legyen
szó
legyen
fény
legyen
ér
vipuneni
varázsige
szívárványéj
legyen
fent
legyen
lent
legyen
ember az ember
legyen
legyen
legyen
örökké
legyen
legyen
szélvirágos
hallgatásban
teremtő
csend
legyen
legyen
legyen
örökké
legyen
legyen
ember az ember
legyen
lent
legyen
fent
legyen
szívárványéj
vipuneni
varázsige
legyen
ér
legyen
tér
legyen
fény
legyen
szó
legyen

SZERB ANTAL SORSA ÉLETÉBEN ÉS HALÁLA UTÁN

Voltak huszadik századi magyarok, akiket antidemokratikus ideológiák- nemcsak egy-!- próbáltak kivetni a nemzetből, a magyar szellem övezetéből. Ha csak az ismert neveket szedném össze, listát készíthetnék belőlük. A listán szerepelne, másokéval együtt, Szerb Antal író és irodalomtudós neve is.

Zsidó nagyszülők unokája volt, de katolikusként született, piarista diákként jutott el a felnőtté válásig. Nem üzleti foglalkozást választott, tanár lett, magyar-német-angol szakos. Mint irodalomtörténész, két nagy munkát adott ki, egy magyar irodalomtörténetet és egy három kötetes nagy világirodalmi krónikát. Mind a kettő esszézerű, eleven, olvasható anélkül, hogy a tudomány szintjéről az ismeretterjesztésre szállna le. A nyugati irodalomtörténet-írás egyik nagy vonulatába illesztette a maga szellemi útíróját. Ez a konzervatív irodalmi közéletnek nagyon nem tetszett. Frivolnak, idegen „szellemiségű”-nek ítélték. Ám a könyvkiadás magánvállalkozók kezén volt, azok meg csak a jövedelmezőséget nézték, így a két nagy munka megjelent, több regénnyel (Utazás és a holdvilág, stb.) és novellával együtt. Addig, amíg el nem következett az értelemmel való nyílt szakítás korszaka. A zsidótörvényekre hivatkozva megfosztották az író tanári állásától, majd kitiltották könyveit az iskolai könyvtárakból. Végül behívták munkaszolgálatra. Századát a nyugati határszélre hurcolták, ott pusztult el a szerencsétlen ember, Balf község közelében, nyomorultul. Halálának körülményeit többféleképpen írták meg. Némelyek szerint a szörnyű körülmények miatti leromlás és betegség végzett vele. De akadt olyan vélemény is, amely szerint egy „hazafias” keretlegény agyonlőtte vagy puska-tussal agyonverte.. Annyi bizonyos csak, hogy a tragédia 1945 elején történt, a nyilas rémuralom negyedik hónapjában.

Idén hatvan éve. Akkori veszteségeinek sorában tartozik, nem a legkisebbek közé.

A háború befejezése után Budapestre szállították földi maradványait? Szép temetést kapott, az egyházi szertartást egykori gimnáziumi tanára, Sík Sándor végezte. De aztán nem so-

kat gondoltak személyi és tudományos emlékének őrzésére. A kommunista uralomnak nem kellett, ugyanúgy, mint 1945 előtti hatalomnak, ugyancsak ideológiai okok miatt. „Antagonisztikus ellentét volt az ő irodalomfilozófiája és a marxizmus között. Amikor-állítólag- az özvegye állásért folyamodott, a káderes azt mondta neki: „Á, a maga férje értékelte helytelenül Petőfit?”- és elzavarta. Megtörtént-e vagy sem, ki tudja, de igen jellemző. Kádárék aztán békében hagyták, az irodalom haladó munkásainak alkalmuk nyílt, hogy újra kiadják műveinek egy részét (a magyar irodalomtörténetet kissé megcsönkítva), de hivatalos tiszteletet nem kapott. (Posztumusz Kossuth-díj vagy más elismerés nagyon a helyén lett volna) Olvastam egy félig novellaszerű Szerb Antal megemlékezést, amelynek a szerzője feltette a kérdést: mi lett volna, ha hőse megmenekül. A történet végén az elképzelt Szerb Antal önmagát kérdezi: érdemes volt megmaradni?

1990 után jött a harmadik elvettetés. Hivatalosan nem foglalkoztak vele, de jelentkeztek közbeszólók, bizonyosan nem ideológiai indíték nélkül. Megint kísérlet történt a kirekesztésre. Budapest egyik külvárosában van egy Szerb Antalról elnevezett gimnázium. A sajtóból arról értesültünk, hogy el akarják venni tőle az író-tudós nevét, hogy egy hajdani grófnőre kereszteljék át, mert a hölgynek ezen a területen volt a birtoka. Miféle nemzeti gondolkodó agyban foganhatott meg ez az ötlet? A névcsere nem történt meg- botrányos lett volna. Később valamiféle irodalmi fórum kijelentette, hogy Szerb Antal irodalomtörténeti tudománytalanok, afféle társasági eszmecserékre valók. A szellemi szabadság pártolói melléje álltak, mondván, hogy ezeknek a könyveknek éppen az olvashatósság a fő érdemük, mert az olvasó számára hozzáférhetővé és rokonszenvesé teszik az elmúlt századok irodalmát. Ők meg a sajtó egy része 2001-ben, a századi születési évfordulón tisztelegtek az író és a mű előtt.

Bőségesen szerzett érdemeket ahhoz, hogy halála hatvanadik évfordulójának esztendejében megint gondoljunk és hivatkozzunk rá.

DR BÁN ERVIN

Hitler-filmek és fasizmus

A bukás. Ezzel a címmel Magyarországon is bemutatják a sikeres német filmet („Der Untergang”), ami a hitleri uralom végszakaszát vetíti filmre. Itt Németországban ez a film az évek óta uralkodó Hitler-kultusznak betetőzését jelenti. Igen, nem elírás. Egyetlen élő vagy holt német politikus sem „él” át annyi megemlékezést, mint Hitler. Valóban azt lehetne mondani, hogy a Führer „él” a televízióban, a rádióban, a sajtóban, a szakirodalomban. Az emlékezőknek se vége, se hossza: Hitler és tábornokai, Hitler és a menedzserei, Hitler és a nők, nőbarátai, Hitler és a pénzvilág - és úgy tovább, vég nélkül. Negatív jellegű kommentárokkal természetesen, de a negatív mítosz is mítosz. Mert permanens emlékezős szignalizál.

Ez az emlékezés orgia annál feltűnőbb, mivel csak a tanítványnak szól, a mesternek nem. Ellenkezőleg: a mester teljes hallgatása övezi. Benito Mussolinin. Hitler már a Mein Kampf-ban közzétette, hogy Mussolini a példaképe - később szövetségese is lett - mindhaláláig. De a mesterről a mai Németországban egyetlen könyv vagy sajtócikk sem olvasható, a televízió és rádió is néma.

Gondolkodtam rajta, mi lehet ennek az oka? S akkor ötlött fel bennem, hogy nem csak Hitler „él” hanem Sztálin is, legalábbis szellemi öröksége. Aki a harmincas években Magyarországon bekapcsolta a moszkvai rádió magyar nyelvű híreit tudhat-

ta: Németországban nem nemzeti szocializmus uralkodik, hanem fasizmus, német fasizmus. Sztálin volt az, aki bevezette világszerte az új terminológiát: még a szociáldemokraták is fasiszták, szociál fasiszták. Utódai továbbfejlesztették a tant. Magyarországon is fasizmus lett, utólag, a kommunista korszakban: Horthy-fasizmus. Parlamentarizmus, többpártrendszer, ellenzéki sajtó ellenére. De a fasizmus ma is még az a negatív, legnegatívabb politikai fogalom, ami nem ismer árnyalt megkülönböztetést. Holott alkalmazása a legtöbb esetben egyszerűen hazug. Mert fasizmus csak Olaszországban volt, sehol máshol. Mussolini juttatta uralomra, jó tíz évvel Hitler hatalomra jutása előtt. Militarista, imperialista, sőt totalitárius diktatúra volt, s a háborúba lépéssel romlásba döntötte Olaszországot. De Holocaust (és Gulag) nélkül.

Ezért hallgat erről a német média? Nem úgy a német „polgári” történészek Hornung, Nolte, Knopp és a többiek. Ék nagyon is kiemelik, hogy a fasizmus olasz, a náciizmus német „találmány” volt. Az átlánosító, leegyszerűsített fasizmus-fogalom pedig az intellektus csődje. Különösen, ha mérsékelt polgári középpártokat is fasisztoidnak vagy félfasisztának minősítenek. Fő az, hogy a megbélyegzésben szerepeljen a fasiszta szó.

Sztálini reflexek...

BEZERÉDJ ZOLTÁN

állam felkérésére a német nyelven is Hajnal Gábor közreműködésével *Oszták költők antológiája*, majd pedig követte a *Mai oszták költők*, a Modern Könyvtár sorozatban megjelenő kis kötete. **Ideje volna Gyepűfüzesen a költő testvérpár emlékére emléktáblát elhelyezni.** Ehhez a költőnő születésének közelgő 100. évfordulója szolgálhat alapul.

MI - HOL - MIKOR?

Kulturális kaleidoszkóp

Alsó-Ausztria

W. A. Mozart, Don Giovanni, opera – Gars am Kamp, Burgruine; júl. 21. – aug. 14.

G. Rossini, L'Italiana in Algeri, opera – Klosterneuburg, Kaiserhof des Stiftes; júl. 10. – aug. 2.

R. Stolz, Tavaszi parádé, operett – Baden, Sommerarena; jún. 25. – szept. 4.

F. Schröder, Nászéjszaka a paradicsomban, operett – Baden, Sommerarena; júl. 9. – aug. 31.

A zene napja, „Apotheosis Bécsre” vagy „La valse” M. Ravel és W. A. Mozart műveiből, koncert – Grafenegg, Alte Reitschule; jún. 19.

Con variazione, koncert – Grafenegg, Alte Reitschule; aug. 27.

J. Nestroy, Der konfuse Zauberer, – Schwechat, Schlosshof Rothmühle; jún. 29. – júl. 30.

H. Peschina J. Roth, Radetzky marsch – Reichenau, Südbahnhotel; júl. 7. – aug. 7.

Th. Bernhard, Alte Meister, színjáték – Reichenau, Theater; júl. 14. – aug. 7.

O. Wilde, Bunbury, The Importance of Being Earnest, vígjáték – Altenburg, Stiftsbibliothek; júl. 22. – aug. 7.

D. Wilgenbus – A. Dumas, Die drei Musketiere – Haag, Hauptpl.; júl. 12. – aug. 21.

Krimi est – Grafenegg, Schlosshof; júl. 2.

Renoir és az impresszionizmus ideális nőképe - Krems, Kunsthalle; ápr. 3. – júl. 31.

Utazás a múltba. Vasútmúzeum - Schwechat, Eisenbahnmuseum; máj. 1. – okt. 26.

Gyermek-programm: terepjáték a kastély kertjében, gyermekszínház – „minden testrész egy hangszer”, zenés mese Jancsi és Juliska – Grafenegg, Park; jún. 25. – 26.

Bécs

ImpulsTanz, modern tánc fesztivál – Burgtheater, Akademietheater, Art for Art-Werkstätten (Arsenal), Schauspielhaus; júl. 14. – aug. 14.

A. Hacsaturján, Spartacus, balett – Staatsoper; jún. 7., 11., 16., 20.

G. Puccini, Manon Lescaut, opera – Staatsoper; jún. 4. – szept. 7.

Klangbogen: M. Tippett, The Knot Garden; L. Van Beethoven, Fidelio; F. Lehár, Der Graf von Luxemburg; kamara- és zenekari koncertek – Theater an der Wien, Semper Depot, Museumsquartier Halle G, Konzerthaus, Musikvereine, Schubert Geburtshaus; júl. 16. – aug. 18.

Bécsi Operett Nyár, Strauss, Lehár, Millöcker, Schubert, Stolz – Theater Akzent; jún. 29. – aug. 27.

Bécsi Jazz: Diana Ross; Terry Callier; Ravi Shankar; Yohimbe Brothers... – Staatsoper, Museumsquartier, Rathaus, Arena, Jazzland, Porgy & Bess, Reigen, miles smiles; jún. 27. – júl. 29.

A. Strindberg, Der Totentanz, próza – Akademietheater; jún. 12. – 26.

Das Neue Österreich – Az Új Ausztria, kiállítás - Oberes Belvedere; máj. 16. – nov. 1.

Light/Image/Illusion, kiállítás – Kunsthalle; jún. 8. – júl. 3.

Goya-tól Picasso-ig, kiállítás – Albertina; aug. 28-ig

Kék – a Duna feltalálása, kiállítás – Technisches Museum; jún. 15. – nov. 27.

Elias Canetti, kiállítás – Jüdisches Museum; júl. 24. – szept. 25.

Giovanni Giuliani (1664–1744), kiállítás – Liechtenstein Museum; okt. 2.-ig

Burgenland

G. Bizet, Carmen, opera – St. Margareten, Römersteinbruch; júl. 13. – aug. 28.

F. Lehár, A víg özvegy, operette – Mörbisch, Seebühne; júl. 14. – aug. 28.

Haydn koncertek – Eisenstadt (Kismarton) Schloss Esterházy; okt. 15-ig

Pappelpop 05, „B/ Volution” fesztivál – Oberschützen, Kulturzentrum; júl. 29.

F. Molnár, Liliom – Kobersdorf, Schloss; júl. 7. – 31.

„Hatalom és szerelem”, császárnők és királynők kurtizánok és szeretők, kiállítás - Halbturn, Schloss Halbturn; okt. 26.-ig

Felső-Ausztria

Open Air Fesztivál: W. A. Mozart, Die Zauberflöte; H. von Hofmannsthal, Jedermann; J. Haydn, Die Schöpfung – Steyr, Schloss Lamburg; júl. 23. – aug. 13.

Adalbert Stifter, író és festő, 200 éve egy szenczáció, kiállítások az alábbi városokban: Linz, Landesmuseum, Stadtmuseum Nordico, Pädagogische Akademie; Bad Hall, Kurpark; Krems Münster Stift; Schwarzenberg, Heimatmuseum; Schlögl, Stift; Traunkirchen, Kloster; Kirchschlag, Metz-Villa; jún. 3. – okt. 26.

Le van pecsételve! Pecsét- és bélyegző kiállítás – Wels, Lebensspuren Museum der Siegel und Stempel; szept. 4.-ig

Austrian Look – osztrák népviselet, kiállítás – Bad Ischl, Stadtmuseum; okt. 30.-ig

Karintia

G. Puccini, La Bohème; Madame Butterfly – Klagenfurt, Stadttheater; júl. 23. – aug. 14.

Paul Klee, Képek és világok, kiállítás – Klagenfurt, Stadtgalerie; jún. 24. – szept. 25.

Salzburg

Carl Dewo, Jazz Napok – St. Gilgen; júl. 7. – 10.

Sétány- és szökőkút koncertek a Mirabell kertben – Salzburg; jún. 12. – aug. 31.

August Brunetti-Pisano, kiállítás – Salzburg, Carolino Augusteum; jún. 5. – szept. 25.

Les Grands Spectacles, kiállítás – Salzburg, Museum der Moderne; jún. 18. – okt. 3.

A tengeri hajózás, kiállítás – Salzburg, Residenzgalerie; júl. 16. – nov. 1.

Kelta Múzeum – Kelten-Museum - nyílt Hallein-ban – Hallein, Pflegerplatz 5; egész évben

Stájerország

Styriarte, Ünnepi Játékok, opera, zenekari- és orgona koncertek – Graz, Helmut List-Halle, Schloss Eggenberg, Stephaniensaal, Pfarrkirche Stainz, Schloss Gleinstetten; jún. 25. – júl. 31.

Stájer Tartományi Kiállítás: Örültek és látokok egy csipetnyi sóval, kiállítás - Bad Aussee, Altaussee, Grundlsee; ápr. 30. – okt. 30.

Elias Canetti és Fritz Wotruba, kiállítás – Graz, Neue Galerie; jún. 18. – júl. 17.

Tirol

Nemzetközi Tánc Nyár – Innsbruck, Landestheater; jún. 19. – júl. 10.

Innsbruck Ünnepi Hetek: Innsbruck, Landestheater, Schloss Ambras; júl. 12. – aug. 27.

TschirgArt-Fesztivál: Hard-Rock és jazz – Imst; jún. 8.–17.

Outreach: modern ritmusok – Schwaz; júl. 29. – aug. 21.

Álom Fesztivál: tánc és jókedv spanyol bohócokkal – Innsbruck; aug. 13. – 18.

Monda és mese fesztivál – Wattens; máj. 27. – dec. 10.

Tirol Tartományi Kiállítás, A természet jövője – Hall; Galtür; nov. 6.-ig

Napforduló ünnep és Szent István tűz – Innsbruck; jún. 25.

Vorarlberg

Bregenz Ünnepi Játékok – G. Verdi, Troubadour, opera; C. Nielsen, Maskerade, opera; J. Strauss, Der lustige Krieg, operett; zenekari koncertek – Bregenz, Seebühne, Festspielhaus; júl. 20. – aug. 31.

Schubertiade, dalestek, kamara- és zenekari koncertek – Schwarzenberg Angelika Kauffmann-Saal; aug. 24. – szept. 10.

Roy Lichtenstein, pop-art kiállítás – Bregenz, Kunsthau; jún. 13. – szept. 4.

Válogatta Homonnay Lea

Platz für Reklame --> UNION BIZTOSÍTÓ RT

Dieses Feld bitte löschen!!!!!!

A TUDÓS MAGYARORSZÁG BÉCSBEN

– 80 esztendő a bécsi Collegium Hungaricum –

II.

Folytatás

Ezt a nagy ívű fejlődést törte meg a magyarországi kommunista hatalomátvétel. A szomorú jövőt jól látva, 1948 őszén az utolsó igazgató, Miskolczi Gyula nem tett eleget az öt hazarendelő felszólításnak, ezért felállított székéből. (Ennek ellenére 1962-ben bekövetkezett haláláig megtarthatta lakását a Gárdapalotában, és a bécsi tudománygyetememen oktatott.) A Bécsi Magyar Történeti Intézet működése ezzel befejeződött. 1949-től pedig – a magyarországi változások és a kelet–nyugati viszonyt meghatározó hidegháborús korszak következtében – jogilag ugyan nem, de a gyakorlatban a Collegium Hungaricum tevékenysége is szünetelt, illetve kizárólag a legrosszabb értelemben vett kulturális propagandára szorítkozott. Ösztöndíjasokat nem fogadtak, illetve akik „ösztöndíjasokként” itt tartózkodtak – így volt ez 1963-ig, részben, egészen a nyolcvanas évekig – inkább titkosszolgálati, elhárítói megbízatással, mint külügyi, kulturális vagy tudományos céllal érkeztek. A külföldi magyar intézetek hivatásáról vallott klebelsbergi és hómani tudománypolitikai koncepció ezzel hosszú időre – akkoriban úgy tűnt, hogy végérvényesen – feledésbe merült. De még ezen kényszerű változások után is magyar tulajdonban maradt a Gárdapalota. Sok magyar politikai vezetőt zavart akkoriban az elhanyagolt, a negyvenes évek végétől szinte teljesen kihasználatlan, egyre rosszabb állapotba kerülő épület és annak szimbolikus – számukra a magyar történelem elvetendő fejezeteit idéző – jelentése. Ezért kezdeményezték már az ötvenes évek elején a szebb napokat látott épület eladását, a „múltat végképp eltörölni” szemlélet jegyében.

A Magyar Dolgozók Pártjának Politikai Bizottsága 1956. január 18-i ülésén járult hozzá az épület értékesítéséhez. A forradalom és Magyarország ezt követően a „nyugati világban” érvényesülő elszigeteltsége azonban néhány évig hátráltatta a határozat megvalósítását. Végül 1958 novemberében, majd 1959 júliusában a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága döntött az épület sorsáról. Bár Sik Endre külügyminiszter ellenezte a Testőrpalota eladását, s Benke Valéria művelődésügyi miniszter is úgy vélte, hogy „Népköztársaságunknak rendkívül fontos politikai érdeke fűződik az épület megtartásához,” a Pénzügyminisztérium eladást szorgalmazó véleménye, különösen pedig a koraszak politikai között is az egyik legfoglaltabb, legdogmatikusabb Marosán György „szókimondó” keménysége számított igazán. Marosán rendkívüli történeti műveltségét fitogtatva jelen-

tette ki: „Mi 400 évig gyarmata voltunk Ausztriának, és ebből a házból is gyilkoltak bennünket. (...) Ha mi propaganda célra modern, szép, az ország mostani életét kifejező épületet építünk, az sokkal inkább jelképezni fogja Magyarország életét, mint ez az ósdi régi épület”, amelynek, véleménye szerint, semmi köze sem lehet a magyar múlthoz. Az ő szava nyomán határozta...

Közben legalább azt sikerült elérni, hogy a vevőként jelentkező osztrák állami szervek 1959 novemberében elfogadták a Gárdapalota – az addigi 15 millióval szemben – 18 millió schillingre fölemelt vételárát. Ez még az épület rendkívül elhanyagolt állapotát figyelembe véve is jóval kisebb összeg volt, mint a palota valószínű forgalmi értéke. Az osztrákok nálunk jóval megmondottabbak és józanabbak voltak, és tudták: „nem akármilyen épületről van szó ott a Weghuber-park mellett, hanem az egyik legnagyobb osztrák építész egyetlen városi palotájáról. Ezt pedig a magunk [azaz az osztrák nép] számára megőrizni: kötelesség.”

A vételi szerződést az osztrák szövetségi kereskedelmi és újjáépítési minisztérium kötötte meg a magyar államot képviselő ügyvéddel. (Az épület csak a hatvanas évek végén került mai gazdája, az osztrák igazságügyminisztérium kezelésébe.) A szerződésben kikötötték, hogy a palotában lévő festmények és műtárgyak – a Bessenyei-szobor kivételével, amelyet a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolának adtak át – a vevő tulajdonába kerülnek, az átadás-átvétel pedig 1961. február 1-jén fog megtörténni. A palota új tulajdonos általi értékesítése esetére 25 esztendeig a magyar államot elővásárlási jog illette meg. Az osztrák minisztertanács 1960. március 22-én hagyta jóvá a Collegium Hungaricum megvásárlásával kapcsolatos fizetési feltételeket. Két héttel ezután a vételár első fele már be is folyt a Magyar Nemzeti Bank zürichi számlájára. A palota sorsa megpecsételődött... A magyar múlt, a magyar irodalom és tudománytörténet egy kicsiny, ám annál fontosabb helyszíne került – igaz hogy baráti, ám mégis – idegen kézbe.

A Collegium Hungaricum új, Hollandstrasse-i otthonának építése és 1963-as átadása újabb „rémtörténetnek” nevezhető. Néha keserűen kacagtató, ám többnyire csak szomorúságot okozó fejzetei közül itt csupán a magyar külügyminisztérium 1961-es állásfoglalását idézem: „Kinti barátaink állásfoglalásának figyelembevételével kénytelenek vagyunk ragaszkodni ahhoz, hogy az új épület tervezési stb. munkáit” két, meglehetősen szerény képességű osztrák „építész-elvtárs” végezze, hiszen bécsi kommu-

nista „barátaink véleménye szerint politikailag lehetetlen helyzetet teremtené, ha a Magyar Népköztársaság által építendő épületet” egy ismert, ám „fekete” – azaz néppárti – építész tervezné. A kivitelezést is egy tőkeszegény kommunista vállalatra bízták. Ennek aztán meg is lett az eredménye, hiszen az építkezés egyik magyar irányítójának emlékezése szerint: „a magyar költségvetés tartalékaira volt szükség” az építésvállalat fenntartásához. A 194 helyiséges barokk palota eladásából befolyt összeg nem volt elegendő a jellegtelen, Keresztury Dezső szerint „betonsilórá” emlékeztető új, a csatorna jóval kevésbé elegáns partján épült intézmény felépítéséhez...

Az 1999 márciusára Rajk László és Balázs János tervei szerint teljesen felújított Collegium feladatai a korábbiakhoz képest lényegesen módosultak. 1963-tól immár nem csak tudományos műhelyként, hanem elsősorban kulturális intézetként működik. Napjainkban, hála istennek, már nem a hetvenes és nyolcvanas éveket is meghatározó kulturális propaganda jegyében. (Igaz persze, azóta az egész világon finomultak az eszközök...) Az épületben lakó állami ösztöndíjasok fogadása, munkájuk figyelemmel kísérése mellett igyekszik segíteni a Bécsben egyéb ösztöndíjakkal – vagy akár azok nélkül – tartózkodó magyar tudósoknak és egyetemistáknak, aktív szerepet játszik az osztrák–magyar kulturális és tudományos kapcsolatok erősítésében. Saját épületében és külső helyszíneken szervezett kulturális rendezvényeivel – kiállítások, filmvetítések, zenei esték, színházi és tudományos előadások, konferenciák, táncházak, gyermekprogramok – és nyelvtanfolyamok befogadásával pedig a két nép közötti, hagyományosan jó kapcsolatok további elmélyítésére törekszik.

2000 januárjától a Collegium Hungaricum önálló szervezeti egységként ismét megkezdte munkáját az 1920 és 1948 között működött Bécsi Magyar Történeti Intézet. Az Intézet fő feladata a Bécsben található magyar vonatkozású, az osztrák–magyar, illetve a Monarchia egykori népei és a magyarság közötti kapcsolatokról szóló tárgyi és írott források feltárásának, valamint szervezett kutatásának biztosítása, a kutatási eredmények publikálásának és minél szélesebb körű terjesztésének elősegítése.

Bízom benne, hogy a Collegium sokszor nyolc évtizedet fog még élni és sikeresen működni, a Bécsi Magyar Történeti Intézet pedig újra az lesz ami volt: a forráskutatásokon alapuló magyar történettudomány egyik legfontosabb bázisa. A két intézetet megálmódó alapító szellemében, a 21. századi feladatokhoz igazodva.

UJVÁRY GÁBOR

A „Polgári Magyar Paszományos és Gombkötők” cégére 1691-ből

Regina Katinaite-Lumpickiene
(litván)

GYEREKKORI LÁTOMÁS

nagyapám
tanyáján nőtt gesztenyefa
széltől ölelte szenvedéllyel
lobban a tavasz égre
mint akkor
gyermekkoromban
láttam alálebenni
virággal telve
melyek még mindig
fűtik a lelmem

Cseh Károly fordítása

SZLAFKAY ATTILA

VADAMOSI VENDÉGSÉGBEN

in memoriam Hules Béla

Pont az eget báméskodtam
az állatfaját országfelhők
a színek színpompáztak talán
még a szívem is a szemem tájékán
napozott amikor hirtelen
reccsenés
apró világ-omlás
egy csiga maradt
cipőm alatt házastul

jóvátehetetlen homály
borult a napfényre

ANYANYELVÜNKRŐL

„A harmadik évezred küszöbén is szüksége lenne az anyanyelvnek, a kis nyelveknek valamiféle méltóságra: világgazdagítók lehetünk – a beolvasztás, beolvadás vétek. A gógös bezárkózás saját nyelvünkbe viszont butaság – hiszen így éppen *önértékünk közvetítése* sikkad el. A gyász szava, az ünnep szava, káromlásunk a hirtelen haragban, a könyörgés és ima számunkra a *magyar nyelvben*, a számunkra *édes* anyanyelven nyer formát. Az ország nyelve által munkálkodik; a harang is csak addig harang, amíg a nyelvet el nem veszi. A jövő? Csupa *ha*, és csupa *bizalom*.” (Jókai Anna: Az anyanyelv-ről – 2000 előtt)

Uniós csatlakozásunk idején gyakran elhangzott a kérdés nyelvészek és a nyelvet használók körében egyaránt: veszélybe kerül-e anyanyelvünk? Elindul-e a magyar nyelv a herderi jóslat beteljesülése felé, mely szerint egy Európában rokontalan kis nyelvnek nincs jövője. Ad-e esélyt a globalizálódó világ a „nagy nyelvek” térhódítása mellett a kis lélekszámú népek anyanyelvének?

Pesszimista vélemények mindig voltak és vannak is. De lássuk a realitásokat! *Hányan beszélnek a magyar nyelvet anyanyelvként, és kis nyelv-e valójában?*

Magyarországon anyanyelvként 10.135.000 fő, második nyelvként 240.000 fő beszéli a magyart. Anyanyelvként Ausztriában 70.000, Szlovákiában 750.000, Ukrajnában 220.000, Romániában 2 millió, Szerbiában 400.000, Horvátországban, Szlovéniában 20.000, diaszpórában anyanyelvként kb. 1 millió. Összesen tehát mintegy 15 millió ember vallja anyanyelvének a magyart.

Sok ez a 15 millió vagy kevés? Mennyi az esélyünk a fennmaradásra? Érdemes egy kicsit búvárkodni a statisztikákban, hogy hányadik helyet foglalja el a magyar nyelv a világon beszélt mintegy 6000 nyelv sorában az anyanyelvi beszélők száma szerint. 12

nyelvet beszélnek legalább 100 millióan (kínai 1.000 millió, hindi 457 millió, angol 350 millió, spanyol 337 millió, arab 300 millió, német, francia 100-100 millió). A magyar nyelv ebben a rangsorban a 45. helyen (!) áll, megelőzve például a cseh, görög, bolgár, svéd stb. nyelveket.

Érdemes megvizsgálni nagyságrendi helyét *Európa nyelvei között* is.

Az Európában beszélt 67 nyelv között a 12. helyre sorolják. A 22 ún. államnyelv között pedig a 11. *Földrajzilag* a Kárpát-medencében központi szerepű. *Nyelvtörténetileg* a legrégibb európai nyelvek közé tartozik. A 13. századig visszanyúló írásbeliséggel pedig a világ első 20 nyelve közé sorolják.

Az *uráli nyelvcsaládban* a magyar nyelvet beszélők a legtöbben és a legnagyobb területen.

Nemzetközi hírnevét, kulturális értékét, presztízsét tekintve is a világ tekintélyes nyelvei közé számít: nyelvtudományi feldolgozottsága kiemelkedő, a világ mintegy 100 egyetemén oktatják, 12 országban van magyar kulturális központ.

A számok és a tények elgondolkodtatók: tekintélyt kellene, hogy kölcsönözzenek anyanyelvünknek. Akkor miért a pesszimizmus a nyelv jövőjével kapcsolatban?

Akik féltik anyanyelvünket, azok érzékelik a mindennapi beszéd romlását, durvulását, az idegen szavak mértéktelen behatolását. „Új magyar nyelvújítást” sürgetnek. De észrevesszük-e pl. a diákok játékos, szellemes szóalkotásait, szólás- és közmondásferdítéseit? Legközelebb ezekből szemelgetünk. Mert Kosztolányi Dezső szavai még ma is érvényesek:

„Azt a lelket és nyelvet, melyet rövid időre örökbe kaptunk, új szellemmel fényezve, csorbítatlanul át kell adnunk utódainknak. Ez a küldetésünk – áldjon vagy verjen sors keze – ez a mi küldetésünk.”

UNTI MÁRIA

Észak-Amerikai Magyar Iskolák Tanári Egyesülete (MITE) XII. Konferenciája.

2005. június 18-án Torontóban a MITE konferenciát a Magyar Helikon Társaság rendezi, melyre a hétvégi magyar iskolák tanárait, valamint előadókat Magyarországról, Guelph-ből és Torontóból hívtak meg. A konferencia záróünnepélyén a Kodály Táncgyűttes fennállásának 45. évfordulója alkalmából műsort rendez.

Seneca College Residence & Conference Centre

Newnham Campus

1760 Fifth Avenue, East, Toronto

www.HeliconSociety.com/Schools.html

SZÉKELY DEZSŐ

VIHARLÁMPA

Várjuszámnyak evezői között
fuldoklik a töredék nyár
csörré töltött vészhangja: kár!
Egy porba firkált mondat végén
komorlik a műemlék víztorony
felkiáltójele.
Hintát röptet alád a szél -
ne ülj bele!
Puskapor szagú felhő falkák
hegyen-völgön át vadat üznek.
Füstöl az ősz... A hajléktalanok
örzik emléket még a tűznek.
Fütsenek be mindent lakott hehely,
mert fájik a csonton a bőr,
a bordák között a seb,
Dépetyes, kóbor madarak
ülnek a kopár, csonka fákra.
Végsőt villan egy szentjánosbogár:
az utolsó viharlámpa.

A nyugati magyar cserkészlet kezdetei

Marosvári Attila: *A magyar cserkészlet az emigrációban 1945 és 1956 között*

A Magyar Nyelv és Kultúra nemzetközi Társasága, Budapest 2004, 418 lap.

Ebben az esztendőben nemcsak a második világháború hatvan év előtti befejezésére emlékezünk, hanem arra is, hogy akkor kezdődött a nemzet Nyugatra szakadt részének máig is tartó története és benne számos demokratikus intézmény immár hat évtizedes működése.

Köztük a nyugati magyar cserkészlet, amely nem kis meglepéssel pillanthat vissza az elmúlt több mint fél évszázadra. Ez évfordulót megelőzően, a múlt esztendőben látott napvilágot a Szegeden élő Marosvári Attila történész terjedelmes munkája a külhoni magyar cserkészlet indulásáról és történetének első évtizedéről. Elismerés illeti a kiadót, hogy a munkát megjelentette és ezzel a nyugati magyarság legjelentősebb intézményei egyikének korai történetét felelevenítette.

A szerző szerint a magyar cserkészlet nyugaton kétszer kellett magalapozni: német és osztrák menekülttáborokban, majd azt követően a kivándorlások folytán a befogadó országokban a világ sok táján. E történet első szakaszában kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkész, a másodikban Bodnár Gábor vezetőtiszttá vált, majd a főszerepet Marosvári Attila megállapítja, hogy: „Az 1945 és 1956 közötti évtized minden nehézsége ellenére az emigrációs cserkészlet hősi korszaka volt, amely mind gondolati, mind pedig szervezeti téren a mai tevékenység szinte valamennyi feltételét és irányát magalapozta”.

A könyv nagyrészt eredeti források feltárából született. A kutatásnak szinte hiánytalanul rendelkezésre állt a Külföldi Magyar Cserkészszövetség központi iratanyaga. Ez 1993. végéig az amerikai garfieldi magyar cserkészközpontban volt. Az Intézőbizottság 1993. november 6-án úgy döntött, hogy az anyagot az 1990-es dokumentumokkal bezárólag a szegedi Móra Ferenc Múzeum Történeti Gyűjteményében helyezi el. A magyar külügyminisztérium hathatós támogatásával az anyag három részletben 1993 és 2000 között került új őrzési helyére. Ezt 1999 és 2001 között, miután a hazaszállítást is megszervezte, a szerző rendezte és látta el kutatási segédlettel. A most ismertetésre kerülő könyv ez anyag felhasználásával és a gyér szakirodalom igénybevételével készült.

A külhoni magyar cserkészmozgalmak 1945 nyarán-őszén németországi és ausztriai menekülttáborokban indult meg. Jómagam is heteket töltöttem (útban Magyarországra felé) egy Passau melletti menekülttáborban, és emlékszem, már akkor is szerepelt a tervek között a magyar cserkészlet feltámasztása, természetesen azok körében, akik nem kívántak akkor visszatérni a hazába. Az UNRRA nevű amerikai segélyszervezet egy 1945. szeptember 30-i felmérés szerint a magyar menekültek 78 százaléka Németországban, 14 százaléka Ausztriában tartózkodott. A Magyar Vöröskereszt szerint 1945 szeptembere és 1947 június vége között összesen 455 ezer magyar tért haza, német és osztrák menekülttáborokból. Utána mind kisebb lett a hazatértek száma. Egy másik kimutatás szerint 1946 nyarán még körülbelül 45 ezer magyar tartózkodott Nyugaton, más adatok szerint magasabb volt a haza nem tértek száma. 1948, de még inkább 1949 után megindult egy ellenőrző irányú vándorlás, most már nem kelet, hanem nyugat felé.

A szerző behatóan ismerteti különféle források alapján a nyugaton maradt magyarok állapotát, életkörülményeit, beilleszkedési nehézségeit és sikereit egyaránt. Hamarosan megindult az életkörülmények oly jellegű kialakítása, hogy az emigráció nem átmeneti, hanem tartós állapot lesz. Megszerveződött a magyar nyelvű katolikus és protestáns vallási élet, magyar nyelvű iskolai oktatás. 1948-ban már 7 iskolában 44 tanár 648 gyereket oktatott magyar nyelven. Németországban, Ausztriában és Svájcban egymás után indultak iskolák és tanfolyamok alapvető magyar ismeretek elsajátítására. Magam is tapasztaltam, hogy ezek a kis magyar iskolák kitűnő alaptudást nyújtottak, hogy a magyar gyerekek minden nehézség nélkül folytathatták tanulmányaikat magasabb idegen nyelvű iskolákban. A magyar elemi végzett fiúk és lányok például Németországban kitűnően megállták helyüket német közép- és felsőbb iskolákban.

Ugyancsak szinte a semmiből jött létre a külföldi magyar cserkészlet. Az első kezdeményezések színhelyei a németországi Esens, a felső-

ausztriai Braunau, a Duna-menti Passau-Waldwerke, az Inn-menti Kufstein és Wörgl, az olaszországi Reggio Emilia és Bari a Drávamenti Feistritz, hogy csak az ismertebbeket említsem. Hamarosan időszerű lett a kapcsolatok kiépítése a csapatok között, valamint a munka koordinálása és egy irányító központ létrehozása. Ezt egyszerűbb volt igényként bejelenteni, mint megvalósítani. Kisbarnaki Farkas Ferenc, mint főcserkész vállalta az irányító szerepet, de korábbi politikai magatartása miatt ez mind nehezebbé vált. Többen, külföldiek és magyarok szemére vetették, hogy jóllehet Horthy Miklós kormányzó utódjának kívánta a nyilas hatalomátvétel idejében hűtlen lett hozzá és Szalásiek mellé állt, szerepet vállalva, noha másokkal ellentétben mérsékelt magatartást tanúsított. Ez főcserkészti tisztében erősen hátráltatta, még ha igyekezett is feladatának kellően megfelelni, szerény volt és tudatában múltja okozta nehéz helyzetének. Zavaró tényezőnek bizonyult az is, hogy politikai szerepet vállalt a maga által elindított erősen jobboldali Magyar Szabadság Mozgalom élén. Ennek következményeként főcserkészti tevékenységét csökkentette és csak a legszükségesebb tennivalókra korlátozta.

A magyar cserkészlet gyökeret verni látszott külföldön. Egymás után alakultak további csapatok. Az európaiak után 1947 nyarán az első tengerentúli csapatként Sao Paolóban alakult magyar cserkészközösség, de lényegében csak papíron működött. Nyilvántartották azonban az 1947 szeptemberében működő magyar csapatok között. Az év végi kimutatás 31 magyar csapatot tüntetett fel, Ausztriában 10, Németországban 18, Rómában 1, Párizsban 1 és Sao Paolóban 1 működött. A csapatok átlagos létszáma 50 körül mozgott. A cserkészek számát, öregeket és fiatalokat beleértve, mintegy 1400-ra becsülték. „E létszám – írja a szerző – már akkor a tábori körülmények között formálódó 45-ös emigráció egyik legjelentősebb, legnagyobb befolyású mozgalmává tette a cserkészletet”.

Bővültek a szervezet külkapcsolatai, a londoni központtal való összeköttetés, a tevékenységi körök. E folyamatban fontos szerep jutott Mattyasovszky Zsolnay Miklósnak és Gácsér Imrének. A szerző szerint: „A menekült magyar cserkészek nemzetközi megítélésük tekintetében nem álltak egyedül, hiszen hasonló gondokkal küzdöttek a lengyelek, oroszok, észtiek, litvánok, ukránok és örmények is. A dipi (Displaced persons) státus, s különösen az ex-enemy (volt ellenség) besorolás nemcsak a menekültek politikai megbélyegzését jelentette, de a Nemzetközi Cserkész Iroda részéről is az érdemi együttműködés elutasításával járt együtt”. A magyar cserkészletet sok hátrány érte amiatt, hogy az ország a németek oldalán állott a háború alatt és azok közé tartozott, akiket a nemzetközi szövetség eléggé mostohán kezelte. Különösen sok magyar panasza adott okot John S. Wilson ezredes, a nemzetközi iroda vezetője, aki-némelyek szerint kisbarnaki Farkas Ferenc politikai múltja miatt, meglehetősen mostohán viselkedett a magyarokkal szemben. Wilson 1953 augusztusában a kanadai Daniel C. Spry tábornok váltotta fel. Az ő működése alatt enyhültebb viszony alakult ki a nemzetközi iroda és az emigráns cserkész szövetségek képviselői között. Wilson utóda rugalmasabb és türelmesebb volt elődjénél, partnernek tekintette a száműzöttek szövetségeit, ám de jure elismerésükre továbbra sem került sor. Jamboree-kon nem vehettek részt, legfeljebb a befogadó ország nemzeti kontingensében. 1947 március elején a Mittenwald melletti Luttensee-i táborban a nemzetközi szövetségen kívülálló létrehozták az International Scouter Association (ISA) nevű szervezetüket, amelynek első elnöke a magyar Selkey Oszkár a magyar szövetség volt társelnöke lett. A csúcsszervezetben a magyar cserkészeket Mattyasovszky Zsolnay Miklós és Oláh János képviselte. Selkay kivándorlását követően, 1947 májusában Mattyasovszky Zsolnay lett az ISA elnöke. 1947 augusztusában, a moissoni jamboree sikertelenül végződött az emigráns szövetségek kísérlete a nemzetközi csúcsszervezetbe való bejutásra. Ennek többsége továbbra sem fogadta be a közösségbe törekvő dipi szövetségeket.

Feltűnő volt a Nemzetközi Cserkésziroda magatartása, amely elutasító viselkedésén az emigráns csapatokkal szemben azután sem változtatott, hogy a cserkészlet Magyarországon csaknem teljesen kommunista befolyás alá került. Miután a nemzetközi iroda meg akarta

őrizni a legrégebb tagjai közé tartozó magyar szövetséget, vezetőjét Budapestre kívánta küldeni, hogy tárgyaljon a magyar kormánnyal. Ez azonban nem akarta fogadni és nem adott vízumot. Sőt, azzal fenyegette a nemzetközi mozgalmat, akkor Magyarországon meg fog szűnni a cserkészlet. „Budapesten megindultak a támadások a nyugati és az emigráns magyar cserkészlet ellen. London hallgatott.

Amikor Magyarországon 1948 nyarán gyakorlatilag megszűntnek volt tekinthető a cserkészlet, a nyugati magyar szövetség a magyar cserkészlet jogfolytonossága indokával felvette a Magyar Cserkészszövetség nevet. Új alapszabályai szerint három tagozata lett, a fiúcserekszet, a lánycserekszet, és a Telegyűlés Magyar cserkész Munkaközösség mint társadalmi szervezet. A szövetség központjának vezetője Bodnár Gábor lett. A szövetség három kerületből állt: I. Ausztria, II. Németország, III. Egyéb országok. 1948 végén 2100 tagja volt, ebből 1300 csapatban működött. A 40 csapatból 9 állt fiúból, 5 lányból, 7 férficsapat volt és 19 vegyes. Az I. kerületben 14, a II.-ban 20 és a III.-ban 6 csapat működött. A fiúk és a lányok aránya 3:2 volt. Lányoknál 24 működött mint tiszt, a fiúknál 89. A cserkész képzésben nagy szerepet játszottak a magyarságismereti tárgyak: nyelv, irodalom, történelem, földrajz, néprajz. Erre a vezetőik nagy súlyt helyeztek mindvégig, pótolva az idegen iskolák által nem nyújtott tudásanyagot.

A kötetben külön fejezetek foglalkoznak a táborokkal, téli táborokkal regőképzéssel, a magyar cserkészlet anyagi és jogi helyzetével az egyes országokban, a németajkú magyar együttesek működésével, a főcserkész személye körüli problémákkal. A vele szembeni külföldi idegenkedést enyhítendő később egyszerűen „a magyar cserkész szövetség élére választott vezető cserkész tisztnek” angolul: „the elected Chief scouter”-nek nevezték. Jogköre is módosult némileg, amihez készségesen hozzájárult.

1949-ben megindult a nagy kivándorlás és a cserkészek „szétrajzása”. Sokan mentek Ausztriából és Németországból Angliába és Franciaországba, de jóval többen Észak- és Dél-Amerikába, valamint Ausztráliába. A szövetség segítette a kivándorlásban, annak megkönnyítését igyekezett előmozdítani, a tagjait támogatni. Gondot okozott, hogy némely országok asszisztálni akartak az újonnan jötteknek. A szerző megjegyzi, hogy „A nemzetközi iroda állásfoglalása ellenére a befogadó országok sokkal inkább beolvastani, mint elismerni akarták az újonnan érkezőket”. Bodnár Gábor szerint több helyütt „a legnagyobb nehézségeket támasztják a nemzetiségi szervezkedés megátolására. Különösen áll ez a cserkészletre... Legsúlyosabb a helyzet cserkészvontakozásában Argentínában. Erre az országra valamennyi DP(dipi) panaszkodott”.

Marosvári Attila ezután részletes képet fest arról, hogyan alakult a magyar cserkészlet a kivándorlások éveiben az elhagyott európai országokban, valamint az új letelepedések országaiban. Amilyen mértékben gyérültek a magyar cserkészintézmények Európában, olyan mértékben szaporodtak és gyarapodtak Észak- és Dél-Amerikában, valamint Ausztráliában. Különösen az Egyesült Államokban és Kanadában nőtt meg jelentősen a magyar cserkészlet iránti érdeklődés és jöttek létre egymást követően újabb és újabb intézmények. Nem volt véletlen, hogy az Egyesült Államokban talált végleges otthonra az emigráns magyar cserkészlet központja, létesültek cserkész parkok és fejlődött a tisztképzés. Ennek ellenére Sao Paolóban, tehát Dél-Amerikában jött létre a legnagyobb fiú- és leánycsapat, az előbbi 64, az utóbbi 75 taggal. A szerző megállapítása szerint 1955-ben mintegy 3000-re volt tehető a magyar cserkészek száma.

„Ily módon – állapítja meg a szerző – 1956-ra a tizedik évfordulójára a Magyar Cserkészszövetség vitathatatlanul az emigráció egyik legbefolyásosabb mozgalmává vált, amely nem belső és külső vitákkal, nem politikával, hanem a jellem fejlesztésével, a gyermeki lelkek gazdagításával az örök egyetemes értékek átörökítésével, továbbá a magyar nyelv és kultúra megőrzésével kívánt hozzájárulni a magyar emigráció megmaradásához és gyarapodásához. Marosvári Attila meg azzal, hogy ennek a törekvésnek és munkának emléket állított könyvével, amelyet az olvasó azzal tehet le, hogy remélhetően folytatása lesz, a további események és eredmények felidézésével.

BORBÁNDI GYULA

ÚJ KÖNYVEK

CSILLAGÖSVÉNYEN. A duna Televízió első tizenkét éve 1992–2004. Budapest 2004, 300 old.;

BÉRES Katalin (szerk.): A szabadságharc levezetéséről a kiegyezésig. Deák Ferenc emlékezete. A Göcseji Múzeum konferenciái a Deák-évben. Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg 2004, 147 old.;

KELEMEN Erzsébet: Violoncello. Ráció Kiadó, Budapest 2005, 51 old.;

KÖBÖLKUTI Katalin (szerk.): „Alkotni, teremteni kell” Éhen Gyula emlékezete. Szombathely 2004, 256. old.;

MÁRAI Sándor: Ajándék a végzettől. Helikon, Budapest 2004, 347 old.;

MENEDÉKHÁZ. Sárközi Márta-emlékkönyv. Magvető, Budapest 2004;

MONOSTORI Imre: Helykeresések. Három Esettanulmány. Nap, Budapest 2004, 272 old.;

TÖRÖK Bálint: Farkas esz meg, medve esz meg... Szent-Iványi Domokos és a Magyar Függetlenségi Mozgalom. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Basel-Budapest 2004, 284 old.;

WASS Albert: az igazgató. (Aforizmák, bölcsességek), Kráter Műhely, Pomáz 2004;

ZAS Lóránt: Téli kék ég alatt. (Naplójegyzetek), Kráter Műhely, Pomáz 2004

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.fkkk.hu/becsinaplo

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 21/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Borbándi Gyula (München), Gömöri György (Cambridge), K. Lengyel Zsolt (München), Monoszló Dezső (Bécs), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Máttyás (London), Sulyok Vince (Oslo), Szabó A. Ferenc (Budapest), Szakály Sándor (Budapest).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Kántás János, Radics Éva, Szemerédi Tibor, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 9 Euro, Magyarországon 700,- Ft, Németországban és a többi EU-államokban 13,60 Euro, vagy annak megfelelő összeg: Svájcban 22,- Sfr. Amerikában, Kanadában, Dél-Amerikában és Ausztráliában (légipostával) 22,- US dollár (24,40 Euro).

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Szakács Ervin, 1041 Capri Isles Bul. #228, Venice, FL 34292. Tel.: 941 483 4465

Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.

Hollandiában: Dr. Piri Zoltán. Croeselaan 254. NL-3521 CL Utrecht. E-mail: pizoltan@hotmail.com

Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: ANTON-Verlag, Szutrély Beatrix, Grünwalder Str. 55, D-42657 Solingen, Stadtparkstrasse Solingen, BLZ 342 50000, Kt 515 8886.

Svájcban: Laczko Zsuzsanna Éva, Höglstr. 53, CH-R600 Dübendorf. Bank folyószámla: Zürcher Kantonalbank 8600 Dübendorf, Konto: 1140-0043.177

Svédországban: Szöllösi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. Postagiros Nr.: 756987-4.

Nével vagy betűjellel megjelölt cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Lapunkat támogatja az Illyés Közalapítvány

Druck: ALWA & DEIL Druckerei Ges. m. h. H. A-1140 Wien, Sturzgasse 1a